

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
ÄRIÕIGUSE JA INTELLEKTUAALSE OMANDI ÕPPETOOL

Henri Parisalu
OSANIKU JA AKTSIONÄRI TEABEÕIGUS
Magistritöö
Juhendaja: dr iur A. Vutt

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Teabeõiguse olemus	6
1.1. Teabeõiguse mõiste	6
1.2. Teabeõiguse eesmärk ja funktsioonid	9
1.3. Teabeõiguse jaotus	12
1.4. Osaniku ja aktsionäri teabeõiguse regulatsioon	14
1.4.1. Kohustuslik regulatsioon vs mittesiduv regulatsioon	14
1.4.2. Siseriiklik kohustuslik regulatsioon	17
1.4.3. Euroopa Liit	17
1.4.4. OECD	23
1.4.5. Mittesiduvad siseriiklikud aktid	24
2. Teabeõiguse sisu	26
2.1. Osaniku teabeõiguse sisu	26
2.1.1. Õigus küsida teavet	26
2.1.2. Õigus tutvuda osäühingu dokumentidega	29
2.1.3. Kohustuslikult avalikustatav teave	31
2.2. Aktsionäri teabeõiguse sisu	33
2.2.1. Õigus küsida teavet	33
2.2.2 Kohustuslikult avalikustatav teave	39
3. Teabeõiguse teostamine	42
3.1. Teabe andmisest keeldumise alused	42
3.2. Teabe andmiseks kohustatud ja teabe saamiseks õigustatud subjektid	47
3.3. Teabe avalikustamise kord	50
3.4. Teabeõiguse rikkumine ja kaitse	54
3.5. Erikontroll kui teabe saamise vahend	57
4. Informatsiooni asümmeetria	62
4.1. Informatsiooni asümmeetria olemus	62
4.2. Juhatuse ja aktsionäri informatsiooni asümmeetria	63
4.3. Kontrolliva aktsionäri ja väikeaktsionäri informatsiooni asümmeetria	64
Kokkuvõte	67
Kasutatud allikate loetelu	74
Kasutatud kirjandus	74
Kasutatud normatiivmaterjal	76
Eesti õigusaktid	76
Euroopa Liidu õigusaktid	76
Muud õigusaktid	77
Kasutatud kohtupraktika	77

Sissejuhatus

Eestis on äriühingute asutamine ja registreerimine suhteliselt lihtne, seda on võimalik teha ka elektrooniliselt. Kõige olulisem eeldus on kapitali olemasolu (osaühingut saab asutada ka sissemakseta). Sellest tulenevalt on Eestis asutatud hulgaliselt erinevaid äriühinguid, lootuses teenida kiiresti ja suuri kasumeid. Tihti aga ei pöörata tähelepanu äriühingu sisemisele struktuurile, ühingujuhtimise põhitõdedele, efektiivsusele jne, sest arvatakse, et kõik toimib iseenesest. Paljude osaühingute ja aktsiaseltside osanikud ja aktsionärid ei pööra äriühingus toimuvale tähelepanu ning on usaldanud kogu ühingujuhtimise ettevõtte juhatusele. Taoline olukord ei kujune igas äriühingus, kuid kindlasti paljudes, mis kajastub äriühingute majandusraskustes, sest teatud hetkel tekivad sisemised probleemid. Paljude äriühingute juhatuse on täiesti vaba otsuseid vastu võtma ja äriühingut juhtima. Osanikud ja aktsionärid usaldavad juhatust kui äriühing teenib teatud aeg kasumit ning ei teki vajadust juhatuse üle kontrolli teostada ega ise ühingujuhtimises osaleda. Kui majanduses tekib raskem aeg, mis tähendab raharingluse pidurdumist, siis tekivad majanduslikud probleemid väga paljudes äriühingutes, mis kajastub pankrottide järsus tõususes. Kui enne majanduslikult raskeid aegu äriühingute osanikud ja aktsionärid ei ole pööranud olulist tähelepanu äriühingus toimuvale ning lasevad juhatusel vabalt tegutseda, siis teatud hetkel tekib osanikel ja aktsionäridel kõrgendatud huvi, mis ettevõttes toimub. Paljude äriühingute suured kasumid asenduvad kahjumite ning minimaalsete kasumitega, mistõttu osanikud ja aktsionärid soovivad saada järjest rohkem informatsiooni äriühingus toimuva kohta. Saadava teabe põhjal tahetakse vastu võtta ühingujuhtimisega seotud otsuseid, et äriühingu tegevus muuta efektiivsemaks ja vähendada kulusid, et tulla toime rasketel aegadel ning taastada endine suutlikkus. Siin avaldubki osaniku ja aktsionäri teabeõiguse olulisus, sest ilma teabeta äriühingus toimuva kohta on keeruline kasulikke ja efektiivseid otsuseid teha. Juhatusele ei ole harjunud osanike ja aktsionäride sekkumisega ühingujuhtimisse ega ole nõus kõiksugust teavet jagama. Vaidlused teabeõiguse üle põhjustavad ühingusiseseid probleeme, mille tagajärjel on suurimaks kannatajaks äriühing ise, mille majanduslik olukord halveneb. Kui teave ei liigu äriühingu organite vahel tõhusalt, siis koostöö takerdub.

Tänapäeva arenenud ja integreerunud maailmas on järjest rohkem ka rahvusvahelisi aktsionäre, kes omavad osalust erinevates riikides asuvates äriühingutes, mistõttu neil ei ole alati võimalik üldkoosolekutel kohapeal osaleda. Ka rahvusvaheiste aktsionäride jaoks on olulise tähtsusega teabeõigusega seonduv, sest vaatamata sellele, et isikul pole võimalik alati kõigist koosolekutest osa võtta, on tal õigus teavet saada ning oma õigusi teostada alternatiivsete vahendite abil. Rahvusvahelistele aktsionäridele on kasulik erinevate riikide

äriühinguõiguse harmoniseerumine, mis muudab õiguste teostamise mugavamaks, sest regulatsioon ühtlustub.

Aktsionäri ja osaniku teabeõigus on aktuaalne teema eelnimetatud põhjustel. Aktiivsed aktsionärid soovivad järjest enam oma õigusi teostada ning ühingujuhtimises osaleda, kuid puudub ühtne ja selge arusaam, missugust teavet juhatus tohib neile jagada ning missuguse teabe avalikustamisest neil on õigus keelduda.

Käesolevas töös analüüsitakse osaniku ja aktsionäri teabeõigust osäühingus ja mitte börsil olevas aktsiaseltsis. Osäühing ja aktsiaselts on kaks enam levinud äriühingu vormi Eestis, mistõttu teabeõigusega seonduvad probleemid esinevad kõige sagedamini osanike ja aktsionäride seas. Äriregistri statistika¹ andmetel oli 01. aprilli 2012.a. seisuga Eestis 120 627 osäühingut ja 4 369 aktsiaseltsi. Äriseadustik² (edaspidi ÄS) reguleerib teabeõigust minimaalselt, mistõttu on kohtupraktikas osaniku ja aktsionäri teabeõiguse sisustamisel tuginetud ka Saksamaa vastavale regulatsioonile, mis on selgem ja detailsem. Saksamaa äriõiguse, sh osaniku ja aktsionäri teabeõiguse, regulatsioon on sarnane ÄS-le. See on üks põhjusi, miks käesolevas töös on osaniku ja aktsionäri teabeõiguse analüüsimisel tuginetud Saksa õigusele.

Saksamaal on aktsiaseltsile vastavaks äriühingu liigiks *Aktiengesellschaft* (edaspidi *AG*) ning osäühingule vastavaks äriühingu liigiks *Gesellschaft mit beschränkter Haftung* (edaspidi *GmbH*). *AG* ja *GmbH* struktuur on väga sarnane osäühingu ja aktsiaseltsiga. Mõlema äriühingu kolm põhilist organit on aktsionäride üldkoosolek, juhatus ja nõukogu (osäühingu puhul ei ole nõukogu kohustuslik) ning aktsionäridel on sisuliselt samad õigused. Eesti ja Saksamaa kahe kõige enam levinud äriühingu suurimaks erinevuseks on miinimumkapitali nõue. *GmbH* miinimumkapital peab olema 25 000 EURi samal ajal kui Eestis on osäühingu kapitalinõue 2 500 EURi ning *AG* kapitalinõue on 50 000 EUR, mis on kaks korda suurem aktsiaseltsi miinimumkapitali nõudest. Eelnimetatud erinevus ei mõjuta aktsionäri õigusi vastavates äriühingutes.

Käesoleva töö eesmärk on välja selgitada, mis ja millises ulatuses teavet on osanikul ja aktsionäril õigus saada äriühingu kohta. Kuna Eestis kehtiv aktsionäri ja osaniku teabeõiguse regulatsioon on üldsõnaline ja ebaselge, on vaja vastavaid norme analüüsida ja tõlgendada ning leida ka vastus küsimusele, kas kehtiv regulatsioon vajaks muutmist.

---

¹ Arvutivõrgus: <http://www.rik.ee/e-ariregister/statistika>.

² RT I 1995, 26, 355; 28.12.2011, 1.

Töös käsitletavateks põhiprobleemideks on aktsionäri ja osaniku teabeõiguse individuaalsus, avalikustamisele kuuluv informatsioon, teabeõiguse rikkumine ja kaitse tagamine ning teabe liikuvuse mõju ühingusisestele suhetele.

Esmalt käsitletakse aktsionäri ja osaniku teabeõiguse eesmärgi ja individuaalsust ning uuritakse teabeõiguse aluseks olevat regulatsiooni nii siseriiklikul kui rahvusvahelisel tasandil. Seejuures võrreldakse siduvate ja mittesiduvate aktide mõju teabeõigusele. Teises peatükis analüüsitakse eraldi osaniku ja aktsionäri teabeõiguse sisu ja ulatust. Kolmas peatükk keskendub teabeõiguse teostamisele, kus analüüsitakse teabe andmisest keeldumise aluseid, teabeõiguse rikkumist juhatuse poolt ning osanike ja aktsionäride kasutuses olevaid õiguskaitsevahendeid. Viimases jaos uuritakse teabeõiguse mõju äriühingule ja äriühingu sisemistele suhetele, millele järgneb kokkuvõttev punkt.

Töö koostamisel on analüüsitud aktsionäri ja osaniku teabeõigust käsitlevat Eesti ja Saksamaa siseriiklikku õigust ja vastavaid kommentaare ning uuritud mitmesuguseid teoreetilisi käsitlusi aktsionäri teabeõigustest. Täiendavalt on analüüsitud siduvaid ja mittesiduvaid rahvusvahelisi akte, mis mõjutavad aktsionäri teabeõiguse siseriiklikku regulatsiooni. Töö kirjutamisel on kasutatud ka majandus- ja õigusala kirjandust ning Eesti ja Saksamaa kohtupraktikat.

1. Teabeõiguse olemus

1.1. Teabeõiguse mõiste

Osanikule ja aktsionärile kuuluvad õigused jagunevad varalisteks õigusteks ja mittevaralisteks õigusteks. Mittevaralised õigused omakorda jagunevad kaheks: osaniku ja aktsionäri õigus teabele ja hääleõigus. Teabeõigus on osanikule ja aktsionärile kuuluv mittevaraline õigus.

ÄS-i § 287 lg 1 sätestab, et aktsionäril on õigus üldkoosolekul saada juhatuselt teavet aktsiaseltsi tegevuse kohta. Sama seadustiku § 166 lg 1 nimetab, et osanikul on õigus saada teavet osauhinu tegevuse kohta ja tutvuda osauhinu dokumentidega. ÄS-s puudub aktsionäri teabe saamise õiguse määratlusest õigus tutvuda aktsiaseltsi dokumentidega. Aktsionäri õigus tutvuda aktsiaseltsi dokumentidega väljendub ÄS-s erinevates aktsiaseltsi kohta käivates sätetes (nt aktsiaseltsi majandusaasta aruanne). Sarnane on regulatsioon Saksamaal, kus *Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung*³ (edaspidi *GmbHG*) § 51a lg 1 järgi võivad osanikud tutvuda osauhinu dokumentidega, kuid aktsionäridele *Aktiengesetz*⁴ (edaspidi *AktG*) sellist õigust otseselt ette ei näe.

Osaniku ja aktsionäri teabe saamise õiguse juures on oluline küsimus see, kas õigus teabele on hääleõiguse suhtes abistava funktsiooniga ehk loob eeldused mõistlikuks hääletamiseks või on osaniku ja aktsionäri teabeõigus iseseisev õigus. Vastus sellele küsimusele tuleneb osaniku ja aktsionäri teabe saamise õiguse ulatusest ehk küsimuste ringist, millele on osanikul ja aktsionäril õigus vastust saada.

AktG § 131 kannab pealkirja “Aktsionäride teabeõigus” (*Auskunftsrechts des Aktionärs*) ja ÄS § 287 pealkirja “Aktsionäri õigus teabele”. *AktG* § 131 lg 1 sätestab, et üldkoosolekul peab juhatus andma aktsionäridele teavet, vastates igale aktsiaseltsi tegevuse kohta esitatud aktsionäri küsimusele. Selline sõnastus on sarnane ÄS-s sätestatule. Olgugi, et *AktG* ja ÄS sõnastus on sarnane, on informatsiooniõiguse iseseisvus Eestis ja Saksamaal käsitletud erinevalt. Saksamaal on individuaalset informatsiooniõigust piiratud üldkoosoleku päevakorras olevate küsimustega, mis viitab selle õiguse sekundaarsusele, informatsiooni

---

³ Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung vom 20. April 1892 (RGB1. S. 477), zuletzt geändert durch Artikel 2 Absatz 51 des Gesetzes vom 22. Dezember 2011 (BGB1. I S. 3044). Erhältlich: <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/gmbhg/gesamt.pdf>, 02.05.2012.

⁴ Aktiengesetz vom 6. September 1965 (BGB1. I S. 1089), zuletzt geändert durch Artikel 2 Absatz 49 des Gesetzes vom 22. Dezember 2011 (BGB1. I S. 3044). Erhältlich: <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/aktg/gesamt.pdf>, 02.05.2012.

saamise õigusel on siin vaid abistav funktsioon.⁵ Saksamaa arusaama kohaselt on aktsionäri teabeõigus seotud ainult aktsionäride üldkoosolekul esitavate küsimustega.

Individuaalset informatsiooniõigust ei tohiks aga piiritleda üldkoosoleku päevakorras olevate küsimustega, sest enamuse teabe saamise õiguse eesmärke realiseerub ka väljaspool üldkoosolekut. Lisaks on aktsionäril võimalus teavet saada ka teistest allikatest, näiteks majandusaasta aruandest. Seetõttu ongi Eestis käsitletud individuaalset informatsiooniõigust täiesti iseseisva õigusena.⁶

Isegi kui õigusaktis on kirjas, et aktsionäri nõue informatsiooni anda peab olema seotud üldkoosoleku päevakorraga, võib sellele anda väga laia tõlgenduse. Kui üldkoosolek on ainuke koht, kus aktsionär saab üldse küsimusi esitada, ei saa pidada õigeks seda, et tal on õigus saada teavet ainult päevakorras olevate küsimuste kohta. Aktsionäri peab siiski jääma võimalus hinnata oma investeringut ja sellega seotud riske ning kujundada oma käitumist tulevikus. Selleks on aga vajalik teatava informatsiooni saamine eelkõige aktsiaseltsi üldise tegevuse, tegevusala perspektiivsuse, turgude olemasolu, juhatuse kompetentsi jt analoogsete küsimuste kohta. Pealegi ei näe kehtiva seaduse sõnastus ette, et aktsionär võiks taotleda teavet ainult konkreetse arutluse all oleva küsimuse kohta, sest seaduse kohaselt on aktsionäril õigus saada teavet aktsiaseltsi "tegevuse kohta".⁷ Sellest tulenevalt võib tõdeda, et Eestis ei hõlma aktsionäri teabeõigus ainult üldkoosoleku päevakorras olevaid küsimusi.

Olgugi, et Saksa aktsiaseaduse sõnastus on sarnane ÄS sõnastusega, on vastavast *AktG* sättest levinud arusaam, et küsimusi võib esitada ainult seoses üldkoosoleku päevakorras olevate küsimustega. Siiski on Baieri Ülemkohus andnud *AktG* § 131-le ka laia tõlgenduse. Vaidlusaluses asjas oli üldkoosoleku päevakorra esimeseks punktiks 1996. aasta majandusaasta aruande projekti kinnitamine koos juhatuse aruandega olukorrast ja nõukogu aruandega. Aktsionär esitas küsimuse aktsiaseltsile kuulunud maatüki täpse koosseisu, raamatupidamisväärtuse, üüritulu ja võõrandamistulu kohta. Notariaalse üldkoosoleku protokoll järgi vastati küsimusele, et müüdud maatüki raamatupidamisväärtus oli 14 800 000 DEM-i ja müügihind 18 000 000 DEM-i, sh mõis; mõisa hinda küsiti eksperdilt. Aktsionär asus seisukohale, et tema küsimusele ei vastatud täielikult. Baieri Ülemkohus märkis otsuse motiveerivas osas, et hageja õigus nõuda informatsiooni pärineb *AktG* § 131 lg-st 1, kus informatsiooni andmine asjakohaste vastustega on piiratud päevakorraküsimustega. Kohus asus seisukohale, et kuigi majandusaasta aruandes avaldatud tehingud äriühingu maatükiga on aktsiaseltsi üldbilansiga võrreldes tähtsusetud (kostja põhikapitali bilansiväärtus seisuga

---

⁵ M. Greinoman. Aktsionäri mittevaralised õigused. – *Juridica*, 2001, nr 1, lk 47.

⁶ Samas, lk 47.

⁷ M. Kalas. Aktsiaseltsi vähemusaktsionäride kaitse probleeme. – *Juridica*, 1998, nr 6, lk 287.

31.12.1996 on ümardatult 6,6 mld DEM), on maatüki müügihinna, bilansiväärtuse ja üürijate nimede avaldamine antud juhul siiski aktsionäride osalusõiguse efektiivse tundmise teenistuses.

Asudes seisukohale, et tehingu vähene tähtsus ei ole informatsiooni pärimise takistuseks, on kohus oma otsusega sisuliselt andnud õiguse küsida teavet iga tehingu kohta ehk teisiti öeldes tunnistanud seaduse regulatsiooni ebaõnnestunuks.⁸ Ka Saksamaal tuleks aktsionäri teabeõigust käsitleda aktsionäri kuuluva iseseisva õigusena, sest nagu ka Baieri ülemkohtu otsusest tuleneb, siis aktsionäri teabe saamise õigus ei ole ka Saksamaal tegelikult piiritletud üldkoosoleku päevakorras olevate küsimustega, vaid aktsionäril on õigus küsida teavet ka muude tehingute ja nende detailide kohta. Piisab minimaalsest seosest päevakorras olevate teemadega.

Ka Riigikohus on öelnud, aktsionäri õigus nõuda teavet ei pea piirduma üksnes eesmärgiga võtta üldkoosolekul vastu õigeid otsuseid ja hinnata oma investeringuid. ÄS-i § 287 lg 1 annab aktsionäri õiguse saada teavet ka muudel eesmärkidel, mis aitavad tal kujundada seisukohta teiste ÄS-ga lubatud aktsionäri õiguste teostamisel, sh aktsiate müümisel. Teabe andmine kuulub aktsiaseltsi juhatuse juhtimisülesannete hulka. Kohus asus seisukohale, et kui see on oluline aktsionäri õiguste teostamiseks, võib ÄS-i §-st 287 lg 1 tulenev õigus saada teavet hõlmata lisaks äriühingu enda tegevusele ka äriühingu suhteid klientide ja tarnijatega või õiguslikke ja ärilisi suhteid äriühinguga seotud ettevõtetega.⁹ Informatsiooni saamine klientide ja tarnijatega seonduva kohta peaks olema põhjendatud ega tohiks kuuluda aktsionäri avaldamisele pelgalt küsimise peale.

Sellest tulenevalt võib öelda, et kuigi nii Eesti kui Saksa õigusaktides on kirjas, et aktsionäril on üldkoosolekul õigus saada juhatuse teavet aktsiaseltsi tegevuse kohta, ei tohiks aktsionäri teabeõiguse mõistet piiritleda ainult üldkoosolekul arutamisel olevate küsimustega. Seda enam, et paljud aktsionäri teabeõiguse eesmärgid realiseeruvad väljaspool aktsionäride üldkoosolekut, millele keskendutakse käesoleva töö järgmises punktis. Saadava info põhjal aktsionär mitte ainult ei hääleta üldkoosolekul, vaid see mõjutab ka tema muid otsuseid seoses äriühinguga.

Eesti ja Saksa osanike teabeõiguse käsitlemisel ei tohiks tekkida küsimust, kas nimetatud õigus on individuaalne või mitte. Osahinguga ja *GmbH* puhul on regulatsioon selgem ning osaniku teabeõigus on individuaalne tema teiste õiguste kõrval. ÄS-i § 166 lg 1 ja *GmbHG* § 51a lg 1 järgi on osanikul õigus saada juhatuse teavet osahinguga kohta ning tutvuda

⁸ M. Greinoman. Aktsionäri mittevaralised õigused. – *Juridica*, 2001, nr 1, lk 48-49.

⁹ RKTkm 3-2-1-29-08. AS Alexela Logistics määruskaebus Tallinna Ringkonnakohtu 23.01.2008. a määrusele AS Alexela Logistics avalduses AS Oiltanking Tallinn juhatusele teabe saamiseks. RT III, 17.09.2008, 35, 234.

osaühingu dokumentidega. Erinevalt aktsiaseltsiga, ei ole osanike teabeõigus piiritletud üldkoosolekuga ning lisaks on neil õigus tutvuda osaühingu dokumentidega. Osanikel on tunduvalt laiem teabe saamise õigus kui aktsionäridel ning see ei anna eeldusi mitte ainult osanike üldkoosolekul hääletamiseks, vaid ka muude õiguste teostamiseks..

1.2. Teabeõiguse eesmärk ja funktsioonid

Igal seadusel ning seadusest tuleneval õigusel või kohustusel peab olema kindel eesmärk, mida ta täidab. Vastasel juhul puuduks aktil või sättel otstarve ning ta ei täidaks oma funktsiooni ehk tegu oleks ebaolulise normi või normide kogumiga. Ka osanikule ja aktsionäri kuuluvatel õigustel ja seda käsitlevatel normidel peab olema konkreetne eesmärk. ÄS § 287 lg 1 järgi on aktsionäril õigus üldkoosolekul saada juhatusest teavet aktsiaseltsi tegevuse kohta ning ÄS § 166 lg 1 annab osanikule vastava õiguse. ÄS-i sätted osanike ja aktsionäride teabeõiguse kohta on suhteliselt pealiskaudsed ega peegelda osaniku ja aktsionäri teabe saamise õiguse olulisust ja selle tegelikku sisu, millest saab aga selgema pildi, kui tutvuda mitmete erinevate õigusaktidega. Osanikud võivad lisaks teabe saamisele osaühingu tegevuse kohta nõuda äriühingu dokumentidega tutvumist. Teabe saamise õiguse sisustamiseks tuleb pöörata kõigepealt tähelepanu, miks on teabeõigus aktsionäri ja osanikule vajalik.

Kirjanduses ja kohtupraktikas on välja toodud järgmised teabe saamise õiguse eesmärgid:

- hääletamiseks eelduse saamine,
- nõudmiste esitamine õiguste rikkumise korral,
- kapitali paigutuse analüüs,
- võimalus, et aktsionär võib oma küsimustega mõjutada üldkoosolekut,
- muude aktsionäri kuuluvate õiguste maksmapanek.¹⁰

Enamik loetletud eesmärkidest annab võimaluse mõjutada oma vara saatust ehk teisiti öeldes teostada oma varaliste õiguste kaitset. Kui hääletamine on võimalik ainult aktsionäride üldkoosolekul, siis teised eesmärgid realiseeruvad ka väljaspool üldkoosolekut.¹¹ See on ka põhjus, miks käsitleda aktsionäri teabe saamise õigust iseseisva õigusena, mitte kui sekundaarset mittevaralist õigust, millel on vaid abistav funktsioon hääleõiguse suhtes. Käesoleva töö autor arvab, et võimalus, et aktsionär võib oma küsimustega üldkoosolekut mõjutada, realiseerub samuti ainult üldkoosolekul, sest otsused tehakse üldkoosolekul, sõltumata sellest, millal aktsionär küsimusi esitab. Kui aktsionäride teabeõiguse põhiliste

---

¹⁰ M. Greinoman. Aktsionäri mittevaralised õigused. – Juridica, 2001, nr 1, lk 47.

¹¹ Samas, lk 48.

eesmärkide iga üksiku eesmärgi ahelat ja jaotust mööda edasi liikuda, siis saaks neid rohkem välja tuua, kuid sellel ei ole arvatavasti mõtet.

Informatsioon aktsionäride üldkoosolekul ja osanike koosolekul päevakorras olevate küsimuste kohta annab eeldused hääletamiseks konkreetsetes küsimustes. Ilma asjakohase teabeta ei ole osanikel ega aktsionäridel võimalik vastu võtta mõistlikke otsuseid. Teavet on kohustatud andma juhatus, kuid see ei tähenda, et aktsionäridel oleks õigus igasugusele informatsioonile (ÄS § 287 lg 2). Olgugi, et enamasti on osanike ja aktsionäride otsused suuresti mõjutatud juhatuse soovitudest ja arvamustest, sest nemad tegelevad äriühingu igapäevaste küsimustega, peaksid osanikud ja aktsionärid ka ise teatud küsimustega tegelema, sest juhatuse huvid võivad erineda osanike ja aktsionäride huvist, eriti ettevõtte tulevikuperspektiivi silmas pidades.

Kui vajalikku teavet osanikule või aktsionärile ei esitata, siis on tegu õiguste rikkumisega. Sellisel juhul on tal õigus vastavat informatsiooni nõuda, kasutades sobivaid õiguskaitsevahendeid. Kui esitamata teave oli olulise tähendusega teatud otsuse tegemiseks, siis võib nõuda isegi otsuse tühisust.¹² Kui teabeõigusi rikutakse enne otsuse tegemist, siis see annab aluse üldkoosoleku edasilükkamiseks. Osaniku ja aktsionäri jaoks on äärmiselt oluline, et info edastataks korrapäraselt ja viivitusteta, sest vastasel juhul saabuvad negatiivsed tagajärjed, mis võivad mõjutada kogu äriühingu käekäiku.

Kolmas osaniku ja aktsionäri teabeõiguse eesmärk on kapitali paigutuse analüüs ehk edaspidised investeeringud seoses äriühinguga. Tegemine on väga olulise eesmärgiga, sest osanikud ja aktsionärid teevad pidevalt investeeringuid ning paigutavad kapitali ümber, mis on tingitud majanduslikest muutustest ja kasu saamise maksimeerimisest. Kui aga osanikul ja aktsionäril puudub ettevõtte tegevuse kohta vajalik informatsioon, siis tal on keeruline adekvaatselt kapitali paigutada, mis võib osanikule ja aktsionärile kaasa tuua suuri kahjusid.

Võimalus, et aktsionär võib oma küsimustega mõjutada üldkoosolekut on oluline teabeõiguse eesmärk, sest piisava informatsiooni omamisel on aktsionäril võimalik äriühingut suurel määral kontrollida. Ka siis kui aktsionäril puudub hääleõigus, kuid omab siiski üldkoosolekul osalemisõigust, võib hääleõigusteta aktsionär oma küsimuste ja argumentidega mõjutada üldkoosolekut rohkem kui tema vaikiv naaber suure häältehulgaga.¹³ Sarnane on olukord, kui on üks kontrolliv aktsionär, kes omab enamust häälest, ja hulgaliselt väikeaktsionäre, kelle kõik hääled kokku ei moodusta enamust. Sellisel juhul on väikeaktsionäridel oma küsimustega võimalik mõjutada suuraktsionäri teatud otsust tegema. Kui äriühingu aktsiad

---

¹² M. Kalas. Aktsiaseltsi vähemusaktsionäride kaitse probleeme. – *Juridica*, 1998, nr 6, lk 287.

¹³ E. Werlauff. Euroopa Liidu ühinguõigus. Tallinn: Õigusteabe AS Juura, 1997, lk 221.

kuuluvad ainult suurele hulgale väikeaktsionäridele, siis on väikeaktsionäriil võimalik oma küsimustega kallutada teisi väikeaktsionäre samale otsusele. Seejuures on oluline, et aktsionäride osalusprotsent üldkoosolekul oleks kõrge. Üldkoosoleku otsuste mõjutamine eeldab aktsionäri suurepärasest informeeritusest, veenmisoskust ja nutikust. Sama kehtib osanike koosolekul vastuvõetavate otsuste kohta, et väiksema osalusega osanikul on võimalik mõjutada suurema osalusega osanikku teatud otsust tegema.

Kui nimetatud eesmärgid on täidetud, siis nad peaksid andma osanikuleja aktsionäriile kindlustunde, sest korralik informeeritus ja õiguste tagamine tugevdab nende positsiooni äriühingus ning parandab nende suhet ühingu erinevate organitega, mis on vajalik efektiivseks ja edukaks ühingu toimimiseks.

Teabeõiguse eesmärkide kõrval omab informatsiooni avalikustamine osanikele ja aktsionäridele ka kindlaid funktsioone seoses äriühingu valitsemisega. R. Kraakman on toonud välja informatsiooni avalikustamise kolm põhilist funktsiooni. Need on mõeldud küll börsiühingutele, kuid käesoleva töö autor ei leia vastuolu, kui samu funktsioone rakendatakse ka mittebörsiühingute puhul. Informatsiooniõigusel on järgmised funktsioonid:

- jõuga elluviimise funktsioon;
- hariv funktsioon;
- reguleeriv funktsioon.¹⁴

Maksmapanev funktsioon tähendab kontrolli esinduslike probleemide üle, mis tekivad aktsionäride ja juhatajate, aktsionäride ja väikeaktsionäride, aktsionäride ja mitteaktsionäridest võlausaldajate või töötajate vahel. Näiteks õiguslik tingimus, et aktsionärid peavad hääletama iseendaga tehingu tegemise üle juhataja ja ettevõtte vahel, mis oleks mõttetu, kui neil puuduks vajalik informatsioon tehingu kohta. Selliste tehingute avalikustamine võib olla kriitiline kontrollimaks aktsionäride ja juhatajate vahelisi esinduse probleeme kui läbivaatamine aitab ära hoida selliste keelatud tehingute kiiret kasvu.¹⁵ Teave erinevate ühingusiseste tehingute kohta aitab osanikul ja aktsionäriil säilitada kontrolli ja tasakaalu ühingus. Kui osanikud ja aktsionärid ei teostaks kontrolli, siis juhatuse liikmed hakkaksid teostama oma isiklike eesmärgi ühingu arvel.

Teabe avalikustamise õpetav funktsioon harib osanikku ja aktsionäri, et viimane saaks teha kaalutletud ja adekvaatseid otsuseid äriühingu seisukohalt. Äriühingu esindajate valimisel vajavad osanikud ja aktsionärid teavet tegevuskavade ja juhatuse või nõukogu (sõltuvalt

---

¹⁴ R. Kraakman. *Disclosure and Corporate Governance: An Overview Essay. - Reforming Company and Takeover Law in Europe.* Ed: G. Ferrarini (*et al*). Oxford: Oxford University Press, 2004, p 110.

¹⁵ Samas, lk 97.

ühingu suurusest, kas nõukogu olemas või mitte) kandidaatide kohta. Üldisemalt öeldes peab avalikustatav teave olema hariv, et aktsionärid saaksid üldkoosolekul vastavaid otsuseid vastu võtta.

Kolmas funktsioon on reguleeriv. Aktide koostajad on pikalt väärtustanud, et informatsiooni avalikustamise jõudu saab suunata reguleerimaks äriühingute käitumise olulisi norme. Ettevõtted peaksid järgima info avalikustamise regulatsioone ja mitte ainult kohustuslike aktide regulatsiooni, vaid ka mittesiduvaid soovitusi. Näiteks on Eestis välja töötatud Hea Ühingujuhtimise Tava¹⁶ (edaspidi HÜT), mis on mõeldud küll börsiühingutele, kuid soovitatakse kasutada ka mittebörsiühingutes. See parendab aruandekohustust ning ettevõtte juhtimise ja afääride läbipaistvust. Avalikustamine muudab paremaks ka ühingu ja aktsionäri (osaniku) seotust, sest kui aktsionäril asjadest parem ülevaade, siis ta saab kindlamalt otsuseid langetada. Erinevad kohustuslikud normid ja mittesiduvad regulatsioonid ei ole mõeldud äriühingute nõ "kiusamiseks", vaid selleks, et toimiks tõhus kommunikatsioon organite ja selle liikmete vahel. Läbipaistev, arusaadav ning täpne kommunikatsioon tagab ettevõtte efektiivse toimimise ja arengu.

Osanike dokumentidega tutvumise õigus annab osanikule võimaluse veelgi intensiivsemalt sekkuda äriühingu tegemistesse ja juhtimisse ning aitab paremini realiseerida teabeõiguse eesmärgi. Osaniku ja aktsionäri teabeõiguse funktsioonid ja eesmärgid ei anna alust, käsitlemaks nimetatud õigust kui sekundaarset õigust hääleõiguse kõrval. Teabeõigus on küll suunatud eelduste loomiseks hääleõiguse teostamisele, kuid realiseerub ka väljaspool osanike koosolekut ja aktsionäride üldkoosolekut.

1.3. Teabeõiguse jaotus

Osaniku ja aktsionäri teabeõiguse jaotus põhineb arusaamal, et teabeõiguse puhul on tegemist individuaalse mittevaralise õigusega, mitte abistavat funktsiooni omava õigusega hääleõiguse suhtes.

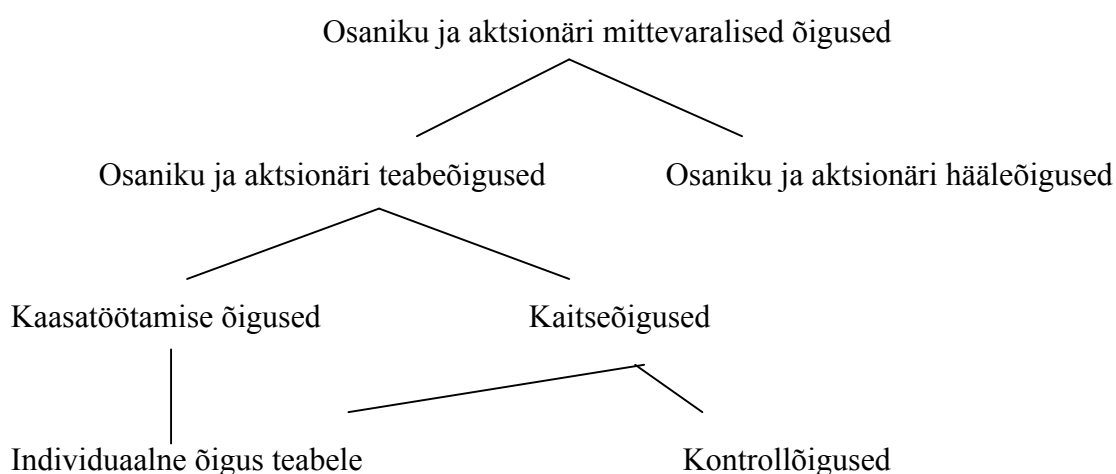
Osaniku ja aktsionäri mittevaralised õigused võib jaotada kaasatöötamise õigusteks (õigus koostööle äritegevuses) ning kaitseõigusteks (juhatuse kuritarvituste vastu, kuigi ka seda peab tagama aktsionäride enamus). Kaitseõiguste hulka kuuluvad esiteks osanike ja aktsionäride kontrollõigused, mille alla kuulub õigus tutvuda kohustuslikult esitavate dokumentidega ja individuaalne õigus teabele. Osaühingute puhul saab tutvuda ka muude dokumentidega, kui see ei kahjusta oluliselt äriühingu huve. Samas võib väita, et õigus informatsioonile on samuti kaasatöötamise õigus, sest üldkoosoleku pädevusse kuuluvad küsimused omavad tegelikku

---

¹⁶ Hea Ühingujuhtimise Tava. 01.01.2006. Arvutivõrgus: <http://www.fi.ee/failid/20050922HYT.pdf>, 02.05.2012.

mõju aktsiaseltsi tegevusele (näiteks otsus kutsuda nõukogu liikmed oma kohustuste mittenõuetekohase täitmise tõttu tagasi ei sisalda ainult enda kaitsmist, vaid ka osavõttu juhtimisest.¹⁷ Aktsionärid ei osale ettevõtte igapäevases juhtimises, kuid juhivad ettevõtet üldkoosolekutel, otsustades üldkoosoleku pädevusse kuuluvate küsimuste üle. Ka osanikud ei osale osatüingu igapäevases juhtimises, kuid erinevalt aktsiaseltsist on neil võimalik otsuseid vastu võtta koosolekut kokku kutsumata.

Eelnevalt nimetatud jaotuse kohta saab koostada järgmise lihtsustava joonise.

Joonis 1: Osaniku ja aktsionäri mittevaraliste õiguste jaotus

Samuti on võimalik aktsionäri teabeõigusi jaotada nn “*push*” ja “*pull*” meetodite alusel.¹⁸ “*Pull*” meetodi järgi tehakse konkreetne informatsioon aktsionäridele kindlas kohas kättesaadavaks ning aktsionär peab selle teabe nimetatud kohast ise hankima, kui ta sellega tutvuda soovib. Nii näiteks peab ÄS § 293¹ järgi koostama juhatus iga päevakorrapunkti kohta otsuse eelnõu, kui üldkoosoleku kutsub kokku juhatus. Aktsiaselts peab juhatuse koostatud otsuse eelnõud tegema aktsionäridele kättesaadavaks aktsiaseltsi poolt määratud kohas. “*Push*” meetodi järgi, aga saadetakse konkreetne informatsioon otse aktsionäridele ning ta ei pea seda ise kuskilt hankima. Näiteks ÄS § 294 järgi saadetakse aktsionäridele üldkoosoleku kokkukutsumise teade aktsiaraamatusse märgitud aadressile.

¹⁷ M. Greinoman. Aktsionäri mittevaralised õigused. – Juridica, 2001, nr 1, lk 49.

¹⁸ D. Zetsche. Shareholder Passivity, Cross-Border Voting and the Shareholder Rights Directive. Heinrich-Heine-University Duesseldorf, Faculty of Law, 2008, p 41.

Kõige lihtsam ja mugavam on osaniku ja aktsionäri teabeõigusi jagada kohustuslikult jagatavaks teabeks ning teabeks, mida osanikul ja aktsionäril on õigus küsida. Kohustuslikult jagatav teave on see, mis on õigusaktidega reguleeritud ja mille andmisest ei saa äriühing keelduda. See on informatsioon, mis peab olema osanikele ja aktsionäridele teatavaks tehtud, vastasel juhul on tegemist osaniku ja aktsionäri õiguste rikkumisega. Teave, mida osanikul ja aktsionäril on õigus küsida, on selline, mis ei pea olema neile kohustuslikus korras avaldatud, vaid mida võib osanikule ja aktsionärile anda, kui nad selle vastu huvi tunnevad. Siinjuures on oluline, et kui osanik või aktsionär ise küsib konkreetset informatsiooni ja kui tegu on informatsiooniga, mis võib oluliselt kahjustada äriühingu huve, siis juhatus ei pea seda avaldama (ÄS § 166 lg 2, § 287 lg 2).

1.4. Osaniku ja aktsionäri teabeõiguse regulatsioon

1.4.1. Kohustuslik regulatsioon vs mittesiduv regulatsioon

Osaniku ja aktsionäri teabeõigust saab tagada kolmel tasandil. Esimene ja kõige olulisem tasand on äriühinguõigus. Teise tasandi moodustavad lepingulised mehhanismid nagu näiteks ettevõtte põhikiri, mis võimaldab reguleerida äriühinguõiguse sätteid, mis ei ole piisavalt selged. Mittesiduvad reeglid, mis moodustavad kolmanda tasandi, võimaldavad täita kahe esimese tasandi lünki.¹⁹ Osaniku ja aktsionäri teabeõiguse mittesiduv regulatsioon on suhteliselt sarnane siseriiklikule ja Euroopa Liidu (edaspidi EL) kohustuslikule regulatsioonile, mis on mõnevõrra detailsemalt sätestatud. Ühelt poolt on hea kui on range regulatsioon, mida kõik aktsiaseltsid ja osahingud peavad järgima, kuid teiselt küljest tugevad piirangud võivad ka kahjulikuks osutada. Tekib küsimus, kas mõistlik oleks tugev regulatsioon, mis detailselt paneks paika osaniku ja aktsionäri teabeõiguse ning millega tihti kaasneb üleregulatsioon või pigem tugineda soovituslikele aktidele, kus ettevõtted ise otsustavad, mis neile endile parim.

Info jagamise kohustuslik regulatsioon eeldab, et vastasel juhul ei toimuks selle korrapärast avalikustamist. Nii teadlaste kui aktide koostajate hulgas valitseb arvamus, et ettevõtted avalikustaksid vähe teavet kui see poleks kohustuslik.²⁰ Juhatus peaks ise olema huvitatud teabe korrapärasest andmisest, sest see tõstab äriühingu usaldusväarsust, efektiivsust ning võimaldab kaasata rohkem investoreid.

---

¹⁹ J. A. McCahery, E. P. M. Vermeulen. *Corporate Governance of Non-listed Companies*. Oxford : Oxford University Press, 2010, p 12.

²⁰ G. Hertig, R. Kraakman, E. Rock. *Issuers and Investor Protection. - The Anatomy of Corporate Law: A Comparative and Functional Approach*. Ed: R. Kraakman (*et al*). Oxford: Oxford University Press, 2005, p 204.

Siiski on põhjuseid, miks ühingujuhtimine ei toimiks ilma vastava kohustuseta. Esimene põhjus on agendiprobleem aktsionäride ja juhatuse vahel. Negatiivse sisuga teated ei meeldi aktsionäridele, mistõttu võivad väheneda juhatuse liikme kompensatsioonid ja töökoha kindlus. Mida ebasoodsam teave, seda vähem tahab juhatuse seda vabatahtlikult edastada ning pigem proovib seda varjata.²¹ Teine probleem on seotud kuludega. Igasugune teabe avalikustamine toob ettevõttele kaasa kulusid, mistõttu vähem oluline teave võidakse jätta osanikele ja aktsionäridele edastamata eesmärgiga hoida kulusid kokku. Osanikud ja aktsionärid igapäevases juhtimises ei osale ning juhatuse ei näe vajadust neid informeerida paljudest sündmustest ja toimingutest. Eriti kehtib see äriühingutes, kus on palju passiivseid aktsionäre, kes juhatuse antud informatsiooniga midagi peale ei hakka ning üldkoosolekul hääletavad nii, kuidas juhatuse parimaks peab ja soovib. Kohustuslikud reeglid on vajalikud, et oleksid kaitstud kõigi osanike ja aktsionäride (nii kontrollivate kui väikeaktsionäride) huvid.

Äriühingud on erineva struktuuri ja suurusega. Mõni osühing võib olla väga keerulise struktuuriga ning aktsiaselts võib olla väga lihtsa ülesehitusega ja vastupidi. Lihtsa struktuuriga ettevõttes, kus aktsionärid või osanikud on ka juhatuses, võib teabe kohustuslikus korras avalikustamine olla üleliigse tähendusega, sest aktsionärid juba omavad kõiksugust olulist teavet. Sellisel juhul muutub kohustuslik regulatsioon koormavaks ning kasulik oleks minimaalne riigipoolne regulatsioon, mida täiendaksid soovituslikud aktid. Erinevalt õiguslikest aktidest on mittesiduv regulatsioon vastuvõtlik majanduslikele ja sotsiaalsetele muutustele.²² Näiteks võib tuua HÜT-i, milles on soovitatav võimaldada üldkoosolekul osalemine uudsete ja mugavate sidevahendite abil. Soovituslikke akte saab kiiremini ja mugavamalt kohandada vastavalt tehnoloogia arengule ning majanduslikele ja sotsiaalsetele muutustele. EL direktiivide ja siseriiklike aktide muutmise võtab aega ning ajaks, mil viiakse läbi ühed muudatused võib vaja olla juba järgmisi muudatusi ja täiendusi. Kommunikatsioonivahendite tehnoloogia ja sellest tulenevad võimalused arenevad nii kiiresti, et seadusi ei jõuta nii kiiresti uuendada. Tänapäeval on võimalus osaleda üldkoosolekul elektrooniliste vahendite kaudu, samuti on võimalik teavet edastada erinevate efektiivsete ja mugavate elektrooniliste sidevahendite abil. Mittesiduvates aktides on uudseid teabe levitamise võimalusi välja toodud ja soovitatud, mis näitab, kui palju kiiremini need aktid ühiskonna muutuste ja arengutega vastavusse viiakse.

---

²¹ R. Kraakman. *Disclosure and Corporate Governance: An Overview Essay. - Reforming Company and Takeover Law in Europe*. Ed: G. Ferrarini (*et al*). Oxford: Oxford University Press, 2004, p 100.

²² J. A. McCahery, E. P. M. Vermeulen. *Corporate Governance of Non-listed Companies*. Oxford : Oxford University Press, 2010, p 198.

Ühelt poolt on teada, et erinevate printsiipide ja reeglite järgimine parendab majanduslikku arengut ja finantsstabiilsust. Teiselt poolt võib juhtuda, et mittebörsiühingud alati ei saa kasu ühingujuhtimise soovituslikest reeglitest, sest esiteks on reeglite järgimise kulud suured ning teiseks nõuab nende tüüpiline organisatsiooniline struktuur teistsugust lähenemist kui börsiühingutes.²³ See on põhjus, miks kardetakse, et kui puuduksid kohustuslikud reeglid, siis ettevõtted ei järgiks soovituslikke akte. Siiski mitte kõik mittesiduvad aktid ei ole mõeldud esmakorras börsiühingutele. 2005. aastal tutvustati Belgias ühingujuhtimise koodeksit, mis oli mõeldud spetsiaalselt mittebörsiühingutele.²⁴ Eksperdid koheselt andsid positiivse hinnangu selle värskete perspektiivide ja hariva funktsiooni poolest.²⁵

Samas kui ettevõtjad mõistavad, et soovituslikest reeglitest on ühingu efektiivsusele ja toimimisele kasu, siis neil ei ole põhjust neid reegleid mitte järgida. Ei ole põhjust arvata, et mittebörsiühingud järgivad ühingujuhtimise reegleid ja printsiipe ainult siis, kui selleks on kohustus.²⁶ Mittesiduvate printsiipide järgimine tõstab äriühingu usaldusväarsust mitte ainult siseriiklikult, vaid ka piiriülevalt. Usaldusväarsuse tõus aga toob juurde järjest rohkem investoreid, mis on vajalik ettevõtte arendamiseks ja laiendamiseks.

Positiivseid ja negatiivseid külgi on nii kohustuslikult järgitaval äriühinguõigusel kui ka mittesiduvatel aktidel, mis reguleerivad aktsionäri teabeõigust. Soovituslik regulatsioon on lihtsam ning seda saab kiiremini muuta, kuid ei ole kindlustatud, et ettevõtted neid ka järgivad. Samal ajal kohustuslikult järgitavate seadustega on tagatud osanike ja aktsionäride kaitse, kuid teabe edastamise võimalused ei ole tihti vastavuses olemasolevate tehnoloogiliste võimalustega. Käesoleva töö autor arvab, et nii kaua kuni ettevõtlus ja ühingujuhtimine ei ole arenenud nii kaugele, et oleks kindlustatud ühingute poolt mittesiduva regulatsiooni järgimine, peaks kehtima kohustuslik regulatsioon. Kõige kasulikum oleks teatud kohustuslik miinimumraamistik, mida ettevõtted peavad järgima ja mis tagab osaniku ja aktsionäri jaoks tähtsaimate õiguste kaitse, ning ülejäänud ulatuses kehtiksid mittesiduvad aktid, kus ettevõtjad saaksid ise otsutada, mida kohaldada ja mida mitte.

---

²³ H. Meerits, A. Kokk, G. Laub. Hea Ühingujuhtimise Tava. Kommenteeritud väljaanne, lk 2. Arvutivõrgus: http://www.merko.ee/upload/File/HYT/Hea_Yhingujuhtimise_Tava_kommenteeritud_valjaanne.pdf, 02.05.2012.

²⁴ J. A. McCahery, E. P. M. Vermeulen. Corporate Governance of Non-listed Companies. Oxford : Oxford University Press, 2010, p 211.

²⁵ Focus group meeting on corporate governance of non-listed companies, p 2. 02.12.2005. Available: <http://www.oecd.org/dataoecd/48/35/37190504.pdf>, 02.05.2012.

²⁶ J. A. McCahery, E. P. M. Vermeulen. Corporate Governance of Non-listed Companies. Oxford : Oxford University Press, 2010, p 219.

1.4.2. Siseriiklik kohustuslik regulatsioon

Osaühingut, aktsiaseltsi ja teisi äriühinguid reguleerivad sätted on koondatud ÄS-i, mistõttu Eestis reguleerib osaniku ja aktsionäri teabeõigust ÄS-i vastavad sätted. ÄS-i § 166 sätestab osaniku teabeõiguse ja ÄS-i § 287 sätestab aktsionäri teabeõiguse. Kui nimetatud kaks paragrahvi on suunatud otseselt osaniku ja aktsionäri teabeõigusele, siis olulised on ka muud sätted, mis aitavad teabeõigust reguleerida. Näiteks raamatupidamisdokumentide ja erikontrolli tulemuste avalikustamine on samuti seotud osaniku ja aktsionäri informatsiooni saamisega, mistõttu on olulised ka audiitortegevuse seadus²⁷ (edaspidi AudS) ja raamatupidamise seadus²⁸ (edaspidi RPS). ÄS-is ei ole teabeõiguse regulatsioon piisavalt selge ja arusaadav osas, mis puudutab, et mis ja mis ulatuses teavet on osanikel ja aktsionäridel konkreetselt õigus saada.

Saksamaal on *GmbH*-d ja *AG*-d reguleeritud eraldi õigusaktidega. Osaniku teabeõigus on sätestatud *GmbHG* §-s 51a ja aktsionäri vastav õigus *AktG* §-s 131. Kui *GmbHG*-s on osaniku teabeõigus suhteliselt üldsõnaline ja laia määratlusega nagu ÄS-is, siis *AktG*-s on aktsionäri teabeõigust tunduvalt täpsemalt määratletud. Osaniku teabeõigust *GmbH*-s täpsustavad ja selgitavad siiski *GmbHG* vastavad kommentaarid, mis annavad osaniku teabeõigusest selge arusaama. Teabeõigust reguleerivad ka *GmbHG* ja *AktG*-i muud sätted, mis puudutavad erikontrolli läbiviimist, koosolekute kokkukutsumist jne. Oluline on ka *Handelsgesetzbuch*²⁹ (edaspidi *HGB*), mis sätestab äriühingu raamatupidamisdokumentidega seonduva.

ÄS-i, *GmbHG* ja *AktG*-i regulatsiooni analüüsitakse täpsemalt käesoleva töö peatükkides 2 ja 3.

1.4.3. Euroopa Liit

Euroopa Kohus võttis otsusega asjas *Costa v. Enel*³⁰ kasutusele ühenduse (EL) õiguse ülimuslikkuse põhimõtte. Selle põhimõtte kohaselt on EL õigusnormid alati ülimuslikud liikmesriigi õigusnormide suhtes,³¹ mistõttu Eesti ja Saksamaa ühinguõigus peab olema vastavuses Euroopa Liidu vastava seadusandlusega. Kuigi Euroopa Liit on vastu võtnud erinevaid määrusi ja direktiive liikmesriikide õiguse harmoniseerimiseks, siis ainult vähesed neist puudutavad aktsionäri teabeõigust ja sedagi kaudselt.

²⁷ RT I 2010, 9, 41; 22.09.2011, 3.

²⁸ RT I 2002, 102, 600; 12.11.2010, 1.

²⁹ Handelsgesetzbuch vom 10. Mai 1897 (RGB1. S. 219), zuletzt geändert durch Artikel 2 Absatz 39 vom 22. Dezember 2011 (BGB1. 1 S. 3044). Erhältlich: <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/hgb/gesamt.pdf>, 02.05.2012.

³⁰ Euroopa Kohtu 15. juuli 1964. aasta otsus kohtuasjas 6/64: Flaminio Costa v. E.N.E.L., EKL 1964, lk 585.

³¹ J. Laffranque. Euroopa Liidu õigussüsteem ja Eesti õiguse koht selles. Tallinn: Juura, 2006, lk 291.

Esimese generatsiooni äriühinguõiguse direktiivid peegeldasid eksisteerivat liikmesriikide siseriiklike seaduste sisu. Kohustuslikuks tehti miinimum kapitali ja avalikustamise nõuded. Kuigi Euroopa Liidu seadusandjad õigustasid harmoniseerivaid direktiive kui meetmeid kaitsmaks võlausaldajaid ja aktsionäre, siis selle skeemi varjatud pool sisaldas spetsiaalset huvi elimineerida liikmesriikide kaubanduse piirangud.³² Teine laine äriühinguõiguse direktiive olid väidetavalt rohkem paindlikud, võimaldades riikidele valikud sooses direktiivide järgimisega. Valikuline lähenemine ainult kindlustas, et direktiivid ei sekkuks liikmesriikide seaduste põhialustesse.³³ Arvatavasti eeldati, et see viib kiiremini liikmesriikide õiguse ühtlustumiseni.

Aastatel 1968 kuni 1989 avaldati mitmed äriühinguõiguse direktiivid, mis eemaldasid suure hulga erinevusi Euroopa liikmesriikide reeglites eesmärgiga kaitsta aktsionäre. Euroopa Ühendus võttis vastu järgmised direktiivid: esimene, teine, kolmas, neljas, kuues, seitsmes, kaheksas, üheteistkümnes, kaheteistkümnes direktiiv ja väärtpaberitega soetud direktiivid.³⁴ 21. sajandil on lisandunud veelgi direktiive, mis ühtlustavad liikmesriikide ühinguõigust. Siiski viimase aja ühinguõiguse direktiivid on suunatud börsiühingutele ja nende regulatsiooni ühtlustamisele liikmesriikides, et oleks kaitstud erinevate isikute huvid. Näiteks võeti 2007. aastal vastu aktsionäri õiguste direktiiv 2007/36/EÜ.³⁵

Esimene nõukogu direktiiv ehk avalikustamisdirektiiv 68/151/EMÜ³⁶ reguleerib aktsiaseltse ja osaühinguid seoses tagatiste kooskõlastamisega. Esimene nõukogu direktiiv teeb kohustuslikuks, et liikmesriigid võtaksid vajalikud meetmed, et äriühingud avalikustaksid teatud dokumendid ja andmed. Nende dokumentide hulka kuuluvad ka aktsionäriile kohustuslikult esitatavad dokumendid nagu bilanss ja kasumiaruanne. See võimaldab kinnitada majandusaastaaruande ning võtta vastu investeerimisotsuseid.

Teine nõukogu direktiiv 77/91/EMÜ³⁷ reguleerib äriühingu kapitali vähendamist ja suurendamist ning kolmas nõukogu direktiiv 78/855/EMÜ³⁸ kehtestab reeglid äriühingute

---

³² J. A. McCahery, E. P. M. Vermeulen. *Corporate Governance of Non-listed Companies*. Oxford : Oxford University Press, 2010, p 61.

³³ Samas, lk 62.

³⁴ Samas, lk 62

³⁵ ELT L 184, 11.7.2007, lk 17. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2007/36/EÜ noteeritud äriühingute aktsionäride teatavate õiguste kasutamise kohta, 11.07.2007.

³⁶ ELT L 65, 9.3.1968, lk 8. Esimene nõukogu direktiiv tagatiste kooskõlastamise kohta, mida liikmesriigid äriühingu liikmete ja kolmandate isikute huvide kaitseks EMÜ asutamislepingu artikli 58 teises lõigus tähendatud äriühingutelt nõuavad, et muuta sellised tagatised ühenduse kõigis osades võrdväärseteks, 09.03.1968.

³⁷ ELT L 26, 13.12.1976, lk 1. Teine nõukogu direktiiv, tagatiste kooskõlastamise kohta, mida liikmesriigid äriühingu liikmete ja kolmandate isikute huvide kaitseks EMÜ asutamislepingu artikli 58 teises lõigus tähendatud äriühingutelt nõuavad seoses aktsiaseltside asutamise ning nende kapitali säilitamise ja muutmisega, et muuta sellised tagatised ühenduse kõigis osades võrdväärseteks, 13.12.1976.

ühinemisele. Kapitali vähendamise ja suurendamise üle otsustavad aktsionärid ning selleks tuleb kokku kutsuda üldkoosolek. Kapitali suurendamisel on aktsionäridel uutele aktsiatele eesõigus. Ettevõtte ühinemisel tuleb vähemalt üks kuu enne üldkoosolekut, kus otsutatakse ühinemise heakskiitmine), saata aktsionäridele ühinemisega seotud dokumendid. Ühinemisdirektiivi täiendab 2005. aastal vastu võetud direktiiv 2005/56/EÜ³⁹, mis reguleerib piiriülest ühinemist ja sellega seoses aktsionäridele avaldatavaid dokumente.

Äriühingu majandusaasta aruande avalikustamine toimub vastavalt neljandale nõukogu direktiivile 78/660/EMÜ.⁴⁰ Direktiiv kehtestab raamatupidamise aastaaruannete nõuded ning nimetab selle kohustuslikud osad. Eesmärk on osanike, aktsionäride ja kolmandate isikute kaitse, mille tarvis on eriti oluline kooskõlastada siseriiklikud õigusnormid, mis käsitlevad raamatupidamise aastaaruannete ja tegevusaruannete esitamist ja sisu, neis kasutatavaid hindamismeetodeid ja nende avaldamist. Äriühingu finantsalane teave võimaldab hinnata ettevõtte majanduslikku olukorda ning selle põhjal võtta vastu investeerimisotsuseid. On suunatud ka üldkoosolekule, et ühingusiseseid otsuseid vastu võtta.

Siiani ei ole kahjuks vastu võetud nõukogu viiendat direktiivi, mille esimene versioon valmis 1972. aastal. Seda on muudetud korduvalt ning viimane tekst pärineb aastast 1991. Viiendat direktiivi nimetatakse struktuuridirektiiviks, mis pidanuks reguleerima üldkoosolekute kokkukutsumist ja läbiviimist.⁴¹ Üldkoosoleku kokkukutsumine ja läbiviimine on tihedalt seotud aktsionäri teabeõigusega ning vastav regulatsioon võiks olla liidusiseselt ühtne. Hetkel on olukord, kus igas liikmesriigis võib olla erinev regulatsioon, mis muudab rahvusvahelise aktsionäri olukorra ebamugavaks.

Kuues direktiiv ehk jagunemisdirektiiv 82/891/EÜ⁴² reguleerib aktsiaseltside jagunemist, seitsmes nõukogu direktiiv 83/349/EMÜ⁴³ käsitleb konsolideeritud aastaaruandeid ning kaheteistkümnnes nõukogu direktiiv 89/667/EMÜ⁴⁴ oli ühe osanikuga osaühingu kohta (nüüdseks olemas kodifitseeritud direktiiv 2008/102/EÜ⁴⁵).

---

³⁸ ELT L 295, 9.10.1978, lk 36. Nõukogu kolmas direktiiv, mis käsitleb aktsiaseltside ühinemist lähtuvalt asutamislepingu artikli 54 lõike 3 punktist g, 09.10.1978.

³⁹ ELT L 310, 26.10.2005, lk 1. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2005/56/EÜ piiratud vastutusega äriühingute piiriülese ühinemise kohta, 26.10.2005.

⁴⁰ ELT L 222, 25.7.1978, lk 11. Neljas nõukogu direktiiv, mis põhineb asutamislepingu artikli 54 lõike 3 punktil g ja käsitleb teatavat liiki äriühingute raamatupidamise aastaaruandeid, 25.07.1978.

⁴¹ E. Werlauff. Euroopa Liidu ühinguõigus. Tallinn: Õigusteabe AS Juura, 1997, lk 215.

⁴² ELT L 378, 17.12.1982, lk 47. Kuues nõukogu direktiiv, mis käsitleb aktsiaseltside jagunemist lähtuvalt asutamislepingu artikli 54 lõike 3 punktist g, 17.12.1982.

⁴³ ELT L 193, 18.7.1983, lk 1. Seitsmes nõukogu direktiiv, mis põhineb asutamislepingu artikli 54 lõike 3 punktil g ja käsitleb konsolideeritud aastaaruandeid, 18.07.1982.

⁴⁴ ELT L 395, 30.12.1989, lk 40. Kaheteistkümnnes nõukogu äriühinguõiguse direktiiv ühe osanikuga osaühingute kohta, 30.12.1989.

⁴⁵ ELT L 258, 01.10.2009, lk 20. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv, mis käsitleb äriühinguõiguses reguleeritavaid ühe osanikuga osaühinguid, 01.10.2009.

Eelnevalt nimetatud direktiivid reguleerisid avalikustamist ja *ultra vires*, avalike äriühingute kapitalinõudeid, liitumisi, avalike äriühingute divisjone, aasta ja konsolideeritud aruandeid, raamatupidajate kvalifikatsiooni, harude avalikustamist, üheisikuettevõtete loomist, mittebörsil olevatele väärtpaberitele, suurosaluste müümist ja omandamist, sisemist kauplemist.⁴⁶ Aktsionäri teabeõiguse seisukohast on äärmiselt oluline, et liikmesriikide äriühinguõigus oleks ühtlustatud, sest kuuludes välisriigis registreeritud ühingu omanike hulka, on teabe saamine mugavam ja lihtsam, kui erinevates riikides kehtivad ühtsed reeglid.

Euroopa Liidu äriühinguõiguse direktiivid reguleerivad minimaalselt aktsionäridele kohustuslikult jagatavat teavet, mistõttu tekib küsimus, et miks ei ole ühtlustatud liikmesriikides aktsionäri teabe küsimise õigust. Üks põhjus võib olla see, et hetkel on liikmesriikides vastav regulatsioon väga erinev ning kindla raamistiku kehtestamine võib paljudele liiga suureks muutuseks olla, millega on raske kohaneda. Keeruline oleks määratleda, et missugune on teave, mida aktsionäril on õigus juhatusele saada. Ühtne regulatsioon oleks kasulik rahvusvahelistele aktsionäridele, kuid kõik riigid ei pruugiks neid siiski järgida, kui muutused liialt suured. Olgugi, et direktiividega on sätestatud miinimumnõuded kohustuslikult avalikustatava teabe esitamiseks, siis paljudes riikides äriühingud ei avalikusta neid õigel ajal või neil on lubatud seda teha mitu kuud pärast majandusaasta lõppu. Näiteks Hollandis võib kinnitada majandusaasta aruande ka viis kuud pärast majandusaasta lõppu.⁴⁷ Viie kuuga võib ettevõtte majanduslik olukord muutuda ning aastaaruandes sisalduv teave ei kajasta ühingu tegelikku seisut. Avalikustamiskohustuse rikkumise põhjusteks on kulude suurenemine ning kartus avaldada delikaatset teavet.

Tõusetub küsimus kohustusliku regulatsiooni vajalikkusest, kui paljud äriühingud reegleid ei järgi. Teabe avalikustamisega on aktsionäridel võimalus saada finants ja mitte-finants informatsiooni ettevõtte kohta ning see kohustab juhatust analüüsima ja arusaama äriühingu tegevusest.⁴⁸ Isegi kui osaühingud ja aktsiaseltsid teabe avalikustamisega hilinevad, annab see osanikele ja aktsionäridele ülevaate ettevõtte tegevusest. Mida rangem regulatsioon seda rohkem reegleid järgitakse ning avalikustatakse teavet õigel ajal.⁴⁹ Sellisel juhul oleks kasulik kehtestada kõikides liikmesriikides tohutult range reeglistik kohustuslikult avalikustatava teabe kohta. See ei ole päris tõsi, sest tekiks üleregulatsioon ning liikmesriikidele jääks väikene otsustusruum. Esialgu on see kindlasti kasulik, kuid pikemas perspektiivis mitte. Direktiivid ei ole piisavalt paindlikult ning tehnoloogia kiire arengu tõttu ei suuda ajaga

---

⁴⁶ J. A. McCahery, E. P. M. Vermeulen. Corporate Governance of Non-listed Companies. Oxford : Oxford University Press, 2010, p 62.

⁴⁷ Samas, lk 40.

⁴⁸ Samas, lk 43.

⁴⁹ Samas, lk 43.

kaasas käia, mistõttu hakkavad äriühingute tegevust ja arengut takistama. Praegune Euroopa Liidu regulatsioon seoses aktsionäri teabeõigusega on minimaalselt reguleeritud ega ole seoses tehnoloogia arenguga probleeme tekitanud, kuid see ei tähenda, et ei oleks vaja teatud uuendusi.

Aktsionäri teabeõiguse sisu osas, s.t et missugust teavet on aktsionäril õigus saada ja nõuda, olulisi muudatusi seadusandlikul tasandil ei ole oodata, kuigi oleks vaja konkretiseerida, missugust teavet võib aktsionär või osanik saada. Teabeõiguse konkretiseerimist on keeruline teostada, sest enamasti tuleb üksikjuhte eraldi vaadata ja selle põhjal hinnata teabeõiguse ulatust.

Rohkem tuleks tähelepanu pöörata teabe edastamise viisi reguleerimisele ning harmoniseerimisele EL liikmesriikide hulgas. Teabe kiire edastamine ning mugav kättesaamine on aktsionäriks esmatähtis ning on aluseks erinevate õiguste teostamiseks. Seetõttu tuleks EL liikmesriikides kujundada ühtsed reeglid teabe avalikustamise, edastamise ja kättesaamise osas.

Euroopa Komisjoni praegused pingutused äriühinguõiguse raamistiku reguleerimiseks on inspireeritud Euroopa Liidu volitatud ekspertide grupi soovistest.⁵⁰ Need meetmed kujundati, et lihtsustada olemasolevaid ühinguõiguse reegleid ning suurendada valikuvõimalusi erinevate organisatsioonivormide vahel.⁵¹ Ekspertide soovitus on veel enam harmoniseerida liikmesriikide õigust, kuigi mitmed varasemad püüdlused on kohati läbi kukkunud. Võib eeldada, et edaspidi uuendatakse mittembörsiühingute direktiive, sest paljud neist on aegunud tehnoloogia arengu tõttu.

Ekspertide aruandele järgnes Euroopa Komisjoni teatis *'Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union - A Plan to Move Forward'*.⁵² Eesmärk on luua dünaamiline ja paindlik äriühinguõiguse ja ühingujuhtimise raamistik, mis on vajalik modernses, dünaamilises ja vastastikku seotud industriaalühiskonnas. Hea äriühinguõigus ja ühingujuhtimise praktika EL-s täiendavad majandust. Efektive lähenemine võimaldab tugevdada aktsionäride õigusi ja kaitset.⁵³ Teatises on öeldud, et Euroopa Liidu tasandil on vaja uut regulatsiooni, et maksimeerida modernsest tehnoloogiast

---

⁵⁰ Report of the High Level Group of Company Law Experts on a Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe, Brussels, 4.11.2002. Available: http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/modern/report_en.pdf, 02.05.2012.

⁵¹ J. A. McCahery, E. P. M. Vermeulen. Corporate Governance of Non-listed Companies. Oxford : Oxford University Press, 2010, p 63.

⁵² Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union - A Plan to Move Forward, 21.05.2003, p 7. Available:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2003:0284:FIN:EN:PDF>, 02.05.2012.

⁵³ Samas, lk 3.

saadavat kasu. Kiire uue informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogia areng (video konverentsid, elektrooniline post) mõjutab ettevõttes teabe säilitamist ja levitamist.⁵⁴ See puudutab ka äriühingu elulisi korraldusi, näiteks virtuaalsed üldkoosolekud. Moderne tehnoloogia aitab kaasa õiguste teostamisele. Äriühinguõigus peab võimaldama ja julgustama kõige uuema info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamist suhetes erinevate osapooltega. Ettevõtted peaksid kasutama elektroonilisi vahendeid aktsionäride teavitamiseks ja informatsiooniga tutvumiseks.⁵⁵ See aitab tugevdada aktsionäri teabeõigust. Uute tehnoloogiate kasutamine on efektiivsem ning pikemas perspektiiv vähem kulukas ettevõttele.

Weil, Gotshal & Mangers LLP poolt tehtud võrdlev uuring ja ka äriühinguõiguse volitatud ekspertide grupp väljendasid oma raportites, et puudub vajadus EL ühiseks ühingujuhtimises koodeksiks. Põhjuseks toodi, et peamised erinevused tulenevad äriühinguõigusest ning ühingujuhtimise reeglid on riigiti suhteliselt sarnased.⁵⁶ See tähendab, et tähelepanu tuleb pöörata kohustuslike aktide ühtlustamisele ja täiendamisele.

Samas mitte kõik ei ole uuenduste ega harmoniseerimise poolt. Mathias M. Siems on oma artiklis toonud välja mitmeid erinevaid põhjusi, miks aktsionäride õiguste direktiiv võiks olemata olla. Võib tekkida niiõelda kivistumine, sest direktiivide muutmine on aeglane protsess ning võib kaasneda puudujääke reguleerimises. Meedia ja muu tehnika arenedes praegune aktsionäri õiguste direktiiv on peagi iganenud.⁵⁷ Et nii ei juhtuks, peaksid sätestatud tingimused olema väga üldised. Ta toob välja ka selle, et aktsionäri õiguste direktiiv ei ole piisavalt põhjendatud, sest on olemas ka erinevad mitte-siduvad aktid, mis annavad ühingule juhiseid aktsionäri õiguste kohapealt.⁵⁸

On erinevaid seisukohti, kus osad arvavad, et aktsionäri teabeõigust tuleks rohkem detailselt reguleerida ning teised arvavad, et piisab üldisest raamistikust, milles suurem osa aktsionäri teabeõigusest peaks jääma riigi reguleerida või äriühingu enda otsustada. Arvestades, et aktsionärid on oma õigustest ja nende teostamisest järjest rohkem huvitatud, siis avaldatakse nende poolt survet, et tugevdataks nende õigusi kohustuslikul tasandil.

---

⁵⁴ Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union - A Plan to Move Forward, 21.05.2003, p 7. Available: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2003:0284:FIN:EN:PDF>, 02.05.2012.

⁵⁵ Samas, lk 8.

⁵⁶ Samas, lk 11.

⁵⁷ Mathias M. Siems. The Case Against Harmonisation Of Shareholder Rights. - European Business Organization Law Review, 2005, No 6, p 542-543.

⁵⁸ Samas, lk 545.

1.4.4. OECD

The Organisation for Economic Co-operation and Development (edaspidi OECD) on andnud välja OECD ühingujuhtimise printsiibid.⁵⁹ Printsiipide eesmärk on abistada nii OECD kui sellest välja jäävate riikide valitsuste pingutusi, et hinnata ja täiustada ühingujuhtimise õiguslikku, institutsionaalset ja regulatiivset raamistikku ning võimaldada juhiseid ja soovitusi ettevõtetele. Printsiibid pakuvad mittesiduvaid standardeid ja häid tavasid ning juhiseid, kuidas neid ellu viia. Printsiibid ei ole riikidele kohustuslikud. Printsiibid on mõeldud börsiühingutele, kuid ulatuses, kus neid on võimalik kohaldada ka mitte-börsiühingutes, võivad need olla kasulikuks vahendiks ühingujuhtimise arendamiseks. Enamus soovituslike ühingujuhtimise regulatsioonide on mõeldud börsiühingutele, kuid neis on kasulikke punkte, mida peaksid järgima ka mittebörsil olevad osaühingud ja aktsiaseltsid. Soovituslike reeglite järgimine tõstaks nende ettevõtete ühingujuhtimise taset. Kuna ühingujuhtimine hõlmab suhteid äriühingu juhatuse, nõukogu, aktsionäride ja muude isikute vahel, siis need reguleerivad ka aktsionäri teabeõigust.

OECD ühingujuhtimise printsiibid peavad oluliseks järgmisi aktsionäri teabeõigusi:

- Aktsionäre tuleb teavitada fundamentaalsetest muutustest ühingus. Siia kuuluvad parandused põhikirjas, asutamiskirjas või neile sarnastes dokumentides; volitus täiendavate aktsiate väljaandmiseks; ebaharilikud tehingud nagu suure hulga varade üleviimine (OECD ühingujuhtimise printsiibid II. B).
- Aktsionäre tuleb teavitada aktsionäri üldkoosolekut reguleerivatest reeglitest. Aktsionärid peavad olema varustatud õigeaegselt ja piisavalt teabega, mis puudutab üldkoosoleku aega, kohta ja päevakava. Lisatud peaks olema informatsioon päevakorras olevate küsimuste kohta (OECD ühingujuhtimise printsiibid II. C. 1.).
- Aktsionäril peaks olema õigus esitada juhatusele küsimusi, mis peaks hõlmama küsimusi seoses igaaastase auditiga (OECD ühingujuhtimise printsiibid II. C. 2.). Küsimuste esitamine tuleks võimaldada ka enne üldkoosolekut. Tuleb olla kindel, et saadavat informatsiooni ei kuritarvitata.
- Avalikustamisele peaks kuuluma ka materiaalne teave ettevõtte majandustulemuste, eesmärkide, aktsiatega kaasnevate omandus- ja hääletamisõiguste, juhatuse, soetud osapooltega tehingute, ettenähtavate riskide ning ühingujuhtimise struktuuride kohta (OECD ühingujuhtimise printsiibid V. A.). Selline informatsioon peaks olema ette valmistatud ja avalikustatud vastavalt aruaandluse kõrgetele kvaliteedi standarditele.

---

⁵⁹ OECD Principles of Corporate Governance, 2004. Available: <http://www.oecd.org/dataoecd/32/18/31557724.pdf>, 02.05.2012.

Loetletud juhised on üldised printsiibid ega anna konkreetseid ega detailseid soovitusi seoses aktsionäri teabeõigusega. OECD ühingujuhtimise printsiibid väljenduvad ka Eesti ja Saksa äriõiguses. Nii Eesti kui Saksa vastavates siseriiklikes õigusaktides on reguleeritud printsiipides nimetatud aktsionäri teabeõigusi. Teave, mida OECD ühingujuhtimise printsiibid soovivad aktsionäridele jagada, kuulub Eestis ja Saksamaal kohustuslikus korras avalikustamisele. Vajalik oleks OECD printsiipe uuendada või täiendada, sest need pärinevad aastast 2004 ning vahepeal on tehnoloogia kõvasti arenenud. Näiteks ei ole printsiipides käsitletud võimalust osaleda üldkoosolekul elektrooniliste kommunikatsioonivahendite abil.

1.4.5. Mittesiduvad siseriiklikud aktid

Eestis ja Saksamaal on koostatud siseriiklikud mittesiduvad aktid, mis mõeldud ühingujuhtimise edendamiseks äriühingutes. Eestis on olemas HÜT ning Saksamaal on *Deutschen Corporate Governance Kodex*⁶⁰ (edaspidi *DCGK*). Sarnaselt OECD printsiipidele on HÜT ja *DCGK* mittesiduvad ning sisaldavad kõigest soovituslikke sätteid ja juhiseid. Mõlemad aktid on mõeldud järgimiseks börsiühingutele, kuid soovitatav on neis sisalduvaid soovitusi järgida ka osaühingutel ja aktsiaseltsidel, mille aktsiad ei ole börsil noteeritud.

Saksa ühingujuhtimise koodeks on loodud, et lahendada varem eksisteerinud ühingujuhtimise süsteemi probleemid. Kriitika koosnes ebapiisavast tähelepanu aktsionäri huvidele ja äriühingu läbipaistvusele.⁶¹ Koodeksi viimased täiendused pärinevad 26. maist 2010. a. Koodeks reguleerib aktsionäri teabeõigust järgnevalt:

- Üldkoosolekule tuleb esitada majandusaastaruanne ja konsolideeritud aruanded. Üldkoosoleku otsustada on äriühingu põhikiri ja selle muutmine, samuti muud ettevõtte meetmed nagu uute aktsiate väljaandmine (*DCGK* p 2.2.1.).
- Aktsionäril on õigus üldkoosolekul asjakohaseid küsimusi esitada (*DCGK* p 2.2.3.) Täpsustamata on, kas küsimused peavad olemas päevakorras olevate teemade kohta.
- Üldkoosoleku kokkukutsumise teade, aruanded ja dokumendid peaksid olema avalikustatud äriühingu kodulehel koos päevakavaga. Eraldi tuleb aktsionäridele elektrooniliste vahendite teel saata kutse ja muud olulised dokumendid. Aktsionäridele tuleks teha võimalikuks osalemine üldkoosolekul modernsete kommunikatsiooni vahendite abil (*DCGK* p 2.3.).
- Kõiki aktsionäre tuleb kohelda võrdselt seoses teabe saamise õigusega. Igasugused uued faktid ja oluline teave tuleb avalikustada kõigile aktsionäridele ilma viivitusteta.

---

⁶⁰ Deutscher Corporate Governance Kodex. Regierungskommission der Deutscher Corporate Governance Kodex. Mai 2010. Erhältlich: http://www.corporate-governance-code.de/ger/download/kodex_2010/D_CorGov_Endfassung_Mai_2010.pdf, 02.05.2012.

⁶¹ G. Wirth (*et al.*). Corporate Law in Germany. 2nd ed. München: Beck, 2010, p 166.

Selleks on soovitatav kasutada uudseid tehnoloogilisi lahendusi nagu Internet (*DCGK* p 6.3. ja 6.4.).

HÜT eesmärk on sarnaselt *DCGK*-le tugevdada aktsionäride õigusi (võrdse kohtlemise ja piisava informatsiooni kättesaadavuse abil) ning rõhutada juhtimise korraldamist majanduslikult kõige otstarbekamal viisil. Selleks, et aktsionäril oleks võimalik teha sobiv otsus, peab tal olema piisav teave ettevõtte ja selle aktsia kohta, mis peab olema kättesaadav kõigile ühtemoodi. Teave peab olema piisav, saamaks ettekujutus ettevõtte eelnevast, praegusest ja tulevast tegevusest.⁶² HÜT regulatsioon on sarnane *DCGK*-le, kuid on mõnevõrra detailsem. HÜT nimetab, et aktsionär võib küsimusi esitada päevakorras olevate teemade kohta ning võib seda teha ka enne üldkoosoleku toimumise päeva. Võimalusel vastab ettevõtte esitatud küsimustele juba enne üldkoosoleku toimumist. Tava soovitab, et kõik aktsionärid võiksid saada teavet emakeeles ja kui see pole võimalik, siis vähemalt inglise keeles. Aktsionäri emakeeles teabe andmise soovitus on väga oluline, sest vaevalt näiteks Prantsusmaalt pärit aktsionär eesti keelt mõistab. See on äriühingule kulukas, kui aktsionärid erinevatest riikidest ja peab pidevalt kasutama tõlgi abi teabe andmisel. Teisest küljest oleksid aktsionärid paremini informeeritud, mistõttu suudaksid vastu võtta paremaid otsuseid. Kui mitte emakeeles, siis vähemalt inglise keeles tuleks kindlasti informatsiooni anda välismaistele aktsionäridele.

HÜT-s ja *DCGK*-s sisalduvad soovitused on enamjaolt tegelikult mõlema riigi, nii Eesti kui Saksamaa, siseriiklikes õigusaktides kirjas. Samuti vastab siseriiklik regulatsioon OECD ühingujuhtimise printsiipidele. Osahingud ja aktsiaseltsid ise võiksid kasutada teabe avalikustamiseks ja edastamiseks rohkem uusi tehnoloogilisi kommunikatsioonivahendeid ning olema valmis teabe andmiseks inglise keeles. Uute tehnoloogiliste lahenduste kasutamine kokkuvõttes alandab ettevõtte teabe avaldamise kulutusi, samas aga muudab selle efektiivsemaks. Ettevõtted võiksid aru saada, et soovitude kasutamine ulatuses, mis pole siseriikliku õigusega reguleeritud, tuleb kasuks eelkõige neile endile.

Mittesiduvad aktid on pealiskaudsed ning mõeldud võimalike juhistena, mistõttu nende põhjal on keeruline hinnata, kas aktsionäri teabeõigus peaks olema suunatud üldkoosolekul otsuste vastuvõtmisele või tuleks aktsionäri teabeõigust käsitleda laiemalt. Kuna mittesiduvad aktid ei sisalda detailseid soovitusi, siis ei saa neile tugineda, otsustamaks teabeõiguse ulatus.

---

⁶² H. Meerits, A. Kokk, G. Laub. Hea Ühingujuhtimise Tava. Kommenteeritud väljaanne, lk 6. Arvutivõrgus: http://www.merko.ee/upload/File/HYT/Hea_Yhingujuhtimise_Tava_kommenteeritud_valjaanne.pdf, 02.05.2012.

2. Teabeõiguse sisu

2.1. Osaniku teabeõiguse sisu

2.1.1. Õigus küsida teavet

Osanike õigused saab jagada kaheks: administratiivseteks õigusteks ja varalisteks õigusteks.⁶³ Osaniku teabeõigus kuulub neist esimese alla ehk administratiivsete õiguste alla, sest tegu on osaniku mittevaralise õigusega.

Eestis reguleerib osaniku teabeõigust ÄS § 166, mille lg 1 järgi on osanikul õigus saada juhatuselt teavet osaühingu tegevuse kohta ja tutvuda osaühingu dokumentidega. ÄS-i sõnastus on sarnane Saksamaa *GmbHG*-le. Saksamaal keskendub osaniku teabeõigusele *GmbHG* § 51a, millel on järgnev pealkiri “Osaniku õigus informatsioonile ja tutvumisele”. Vastavalt nimetatud paragrahvile peab juhatus andma igale osanikule teavet äriühingu asjadest koheselt, kui osanik seda nõuab ning samuti peab võimaldama osanikul tutvuda äriühingu teatud dokumentidega. See tähendab, et osanikul on võimalus saada laialdaselt teavet äriühingu kohta, kasutades teabe saamise õigust ja dokumentidega tutvumise õigust. Tegemist on osaniku teabeõiguse suhteliselt laialdase käsitlemisega. Selline ulatuslik õigus informatsioonile ja dokumentidega tutvumine on üldiselt piiramatut ega toetu konkreetsetele eesmärkidele. Siiski ei tohi ulatuslikku teabeõigust kuritarvitada.

Lisaks ÄS §-le 166 tuleneb osaniku informasiooniõigus tsiviilseadustiku üldosa seaduse⁶⁴ (edaspidi TsÜS) §-st 32. Selle sätte järgi peavad juriidilise isiku osanikud, aktsionärid või liikmed, samuti juriidilise isiku juhtorganite liikmed omavahelistes suhetes järgima hea usu põhimõtet ja arvestama üksteise õigustatud huve. Hea usu põhimõtte järgimise kohustus juriidilise isiku organi liikmete omavahelistes suhetes tähendab muu hulgas liikme poolt juriidilise isiku või kõigi liikmete ühiste huvide jaoks tähendust omava informatsiooni andmise kohustust teistele liikmetele. Mida suletuma struktuuriga eraõigusliku juriidilise isikuga on tegemist, seda ulatuslikumad on tavaliselt ka hea usu põhimõttest kantud kohustused üksteise suhtes.⁶⁵ Kuigi TsÜS § 32 kommentaariga on mõeldud, et osanikud peavad omavahelistes suhetes lähtuma hea usu põhimõttest lähtuvalt ning juhtorganite liikmed peavad omavahelistes suhetes järgima hea usu põhimõtet, tuleks seda sätet kohaldada ka osanike ja äriühingu juhtorgani liikmete vahelistes suhetes. Äriühingu juhtorganite

⁶³ G. Wirth (*et al*). Corporate Law in Germany. 2nd ed. München: Beck, 2010, p 19.

⁶⁴ RT I 2002, 35, 216; 06.12.2010, 1.

⁶⁵ K. Saare. TsÜS kommentaar § 32 3.2.1. - P. Varul jt (toim). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Komm vlj. Tallinn: Juura, 2010.

liikmetel peaks tähtsust omava informatsiooni andmise kohustus olema ka osanikele. Vastavat seisukohta toetab TsÜS-i kommentaar, et juriidilise isiku organi liikmed peavad järgima hea usu põhimõtet ka teiste nende juriidilise isiku suhtes kuuluvate õiguste teostamisel ja kohustuste täitmisel, mis võivad avaldada kahjulikku mõju juriidilise isiku teiste organi liikmete õigustatud huvidele, näiteks informatsiooni küsimisel, seadusega nendele tagatud nõudeõiguse realiseerimisel.⁶⁶

Kahjuks Eesti õigusaktides ei ole täpsustatud, mida osaniku teabeõigus täpsemalt hõlmab ehk missugust teavet konkreetselt on osanikul õigus küsida. Eesti õiguskirjanduses puuduvad ka asjakohased ÄS-i kommentaarid, mistõttu käesoleva töö autor püüab osaniku teabeõigust sisustada Saksamaa *GmbHG* abiga.

Tulenevalt *GmbHG* §-st 51a lg 1 on osanikul õigus küsida juhatuselt informatsiooni äriühinguga seotud asjade kohta. Seda käsitletakse kui suhteliselt piiramatut õigust. Vastav osaniku teabeõiguse säte on siduv.⁶⁷ See tähendab kindlasti seda, et osaniku teabe küsimise õigust ei tohi äriühingu asutamislepingus ega põhikirjas piirata. Põhikirjaga võib aga lisaks reguleerida teabe andmise kohustused ja viisid, määrates näiteks äriühingu juhatusele kohustuse osanikele aruandeid esitada ka ilma, et osanikud seda nõudnud oleksid.⁶⁸ Järelikult on võimalik osaniku teabeõigust põhikirjaga laiendada, kohustades juhatust esitama teatud informatsiooni ilma osaniku nõudmiseta. Osaniku teabeõiguse laiendamine ei tohiks minna vastuollu *GmbHG* §-ga 51a lg 2, sest ei saa kohustada juhatust esitama teavet, mille avalikustamine võib tekitada olulist kahju osaühingu enda huvidele. Ka Eestis tuleks osaniku teabe küsimise õigust käsitleda imperatiivsena, mille järgi ei saa seda õigust osaniku kahjuks piirata. Kui äriühingu põhikirjaga oleks lubatud osaniku teabeõigust piirata, siis võib tekkida olukord, kus osaniku huvid võivad saada oluliselt kahjustatud. Näiteks kui välistatakse osaniku teabe küsimise õigus, siis tal on võimalus saada informatsiooni ühingu kohta ainult osaühingu dokumentidest. Dokumentidest saadav informatsioon ei pruugi olla piisav, võtmaks vastu otsuseid üldkoosolekul. Teabe küsimisega saab osanik, kes ei kuulu osaühingu juhatusse ega tegele äriühingu igapäevase juhtimisega, viia end kurssi osaühingus toimuvaga. Osaniku teabeõiguse sätete imperatiivsus on äärmiselt oluline, tagades osaniku huvide kaitse.

Osaniku õigus informatsioonile hõlmab kõiki osaühingu toiminguid, kaasa arvatud kogu vajalikku andmestikku, määramaks kasum või koostamaks bilanss.⁶⁹ Äriühingut

---

⁶⁶ K. Saare. TsÜS kommentaar § 32 3.2.4. - P. Varul jt (toim). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Komm vlj. Tallinn: Juura, 2010.

⁶⁷ W. Zöllner. GmbHG Kommentar § 51a I 2. – A. Baumbach, A. Hueck. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung. Beck'sche Kurzkommentare. 18. Auflage. München: Beck, 2006.

⁶⁸ Samas, GmbHG kommentaar § 51a I 2.

⁶⁹ G. Wirth (*et al*). Corporate Law in Germany. 2nd ed. München: Beck, 2010, p 20.

puudutavateks küsimusteks, mida osanikul õigus saada, on põhimõtteliselt kõik, mis on seotud äriühingu juhtimisega, tema majanduslike suhetega, suhetega kolmandate isikutega (k.a ametiasutustega), ühendatud ettevõtetega jne. Siia juurde kuuluvad ka äriühingu juhatuse palgad, ettevõtetevahelised seosed nii ema- kui tütarettevõttena ning osalused teistes ettevõtetes. Lisaks on äriühingut puudutavateks küsimusteks ühingsisesed õiguslikud suhted (näiteks osalussuhted oma äriühingus); osa võõrandamine; tehtud või plaanitud maksed osanikele; kapitali osa sissenõudmine; laenude või käenduse andmine osaühingu osanikele, juhtorganitesse kuuluvatele isikutele või kolmandatele isikutele; järelevalvenõukogu küsimused koos nõukogu otsustega.⁷⁰ Teave ühendatud ettevõtete kohta kuulub avaldamisele, kui need majanduslikult või õiguslikult tähtsad.

Eelneva loetelu põhjal tekib küsimus, et kas tõesti võivad osanikud saada igasugust teavet äriühingut puudutavate asjade kohta, sest tegelikult on võimalus, et tekib huvide konflikt, kui osanikele antakse kõiksugust teavet. Nii Saksa kui Eesti õiguse järgi on juhatusel õigus keelduda teabe andmisest, kui on oht, et äriühingu huvid võivad oluliselt kahjustatud saada. Juhatusel on keeruline ülesanne, sest enne teabe andmist tuleb põhjalikult analüüsida, missuguse teabe avaldamine võib osaühingut kahjustada. Missuguse teabe andmine on äriühingut kahjustav, jääb lõppastmes kohtute sisustada.

Osanikele antav informatsioon peab olema usaldusväärne ning õige. Ei piisa, kui juhatus annab umbkaudset teavet, olgugi et avalikustada tuleb ka ebakindlused.⁷¹ Kõhklused peaksid olema väljendatud viisil, et ei tekiks kahtlust, kas tegu kindla või ebakindla teabega. Kuigi teave peab olema selge ja täielik, on praktikas välistatud, et äriühingu juhatus annaks igale osanikule igal ajal üksikasjalikku teavet kõigi osaühingut puudutavate asjade kohta. Kehtib põhimõte, et teave võib olla seda pealiskaudsem, mida laiemalt on esitatud teabenõue.⁷² Mida täpsem ja piiritletum on teabenõue, seda detailsem peab olema avalikustatav informatsioon. Hinnata tuleb ka osaniku informatsioonivajadust, milleks ja kui täpne teave talle vajalik on. Lihtsale küsimusele detailse vastuse andmine on ressursi raiskamine.

Teabe küsimisega seotud probleemid tekivad eelkõige osaühingus, kus on mitu osanikku, kellest mõni kuulub juhatusse ja teised mitte. Juhatusse mittekuuluvad osanikud püüavad võimalikult palju teavet saada juhatuselt, et olla teadlik äriühingu toimingutest ja tulemustest. Samas juhatusse kuuluv osanik ei leia, et ta peaks kogu juhatusele teadaolevat informatsiooni jagama kõigi osanikega, sest viimased ei osale ühingu igapäevases juhtimises, mistõttu

---

⁷⁰ W. Zöllner. GmbHG Kommentar § 51a II 3. - A. Baumbach, A. Hueck. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung. Beck'sche Kurzkommentare. 18. Auflage. München: Beck, 2006.

⁷¹ Samas, GmbHG kommentaar § 51a II 4.

⁷² Samas, GmbHG kommentaar § 51a II 4.

kõiksuguse teabe nõudmine ei ole põhjendatud. Kui juhatusse mittekuuluv osanik on ka mitmete teiste ettevõtete osanik, tekib teabe avaldamisel osanikule ka konkurentsiprobleeme ning on risk, et osanik viib olulise teabe endaga teistesse ettevõtetesse kaasa. Nimetatud probleemi on täheldanud mitmed Eesti ettevõtjad, kel puudub ülevaade osaniku teabeõigustest. Olulist abi ei ole ka Eesti seadusandlusest, sest teabeõiguse regulatsioon on üldsõnaline.

2.1.2. Õigus tutvuda osaühingu dokumentidega

Lisaks õigusele küsida juhatusest informatsiooni, on osanikul õigus ka iseseisvalt tutvuda äriühingu erinevate dokumentidega, et oma teabevajadust rahuldada (*GmbH* § 51a lg 1 ja *ÄS* § 166 lg 1). Äriühingu dokumentide all on mõeldud osaühingule kuuluvaid raamatuid ja muid kirjeid.⁷³ Ei ole lubatud tutvuda seotud ettevõtete raamatupidamiskannete ja dokumentidega. Sarnaselt peaks tõlgendama *ÄS*-i regulatsiooni, et osanikul puudub õigus sekkuda seotud ettevõtete raamatupidamisse ja muudesse dokumentidesse. Tegu oleks sekkumisega teise äriühingu tegevusse, kus osanikul puudub otsene osalus.

Raamatupidamisega tutvumine tähendab Saksamaal raamatupidamisžurnaalidega tutvumist *HGB* § 238 mõistes. Esemeliselt hõlmab see kogu majandusaasta raamatupidamist. Raamatupidamisdokumendid on ka koostatud majandusaasta aruanne koos finantsaruandega. Osanikule peab olema võimaldatud tutvumine ka elektrooniliste raamatupidamise dokumentidega. Lisaks sisaldab dokumentidega tutvumine äriühingu muid kirjalikke äridokumente, sh kirjavahetust. Dokumentidega tutvumise õigus ei hõlma ainult säilitamiskohustuslikke kirjalikke dokumente, vaid kõiki kirjalikke dokumente koos nende tehniliste asendustega, mis kuuluvad äriühingule. Seetõttu kuuluvad äridokumentide hulka ka mikrofilmile salvestatud dokumendid.⁷⁴ Kuna lubatud on tutvuda elektrooniliste raamatupidamisdokumentidega, võiks analoogia korras siia hulka arvata ka muud mittekirjalikud äridokumendid, mis on salvestatud uute tehniliste lahenduste abil nagu näiteks arvuti.

Tekib küsimus, kas äriühingu dokumentide hulka, millega osanikul õigus tutvuda, kuuluvad ka järelevalvenõukogu protokollid. Eestis ega Saksamaal ei ole osaühingus nõukogu loomine kohustuslik, kuid järelevalveorgani võib põhimäärusega (põhikirjaga) luua. Järelikult igas osaühingus polegi nõukogu. Saksa valitseva arvamuse kohaselt on osanikul õigus tutvuda

---

⁷³ G. Wirth, M. Arnold, M. Greene. Corporate law in Germany. München: Beck, 2004, p 18,

⁷⁴ W. Zöllner. GmbHG Kommentar § 51a III 2. - A. Baumbach, A. Hueck. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung. Beck'sche Kurzkommentare. 18. Auflage. München: Beck, 2006.

järelevalvenõukogu protokollidega.⁷⁵ Selle vastu räägib asjaolu, et nõukogu on iseseisev kontrollorgan, kes teostab järelevalvet juhatuse üle (ÄS § 316 ja *AktG* § 111 lg 1) ning kelle nõu peab olema usaldusväärne. Usaldusväärsus kaob, kui igal üksikul osanikul on võimalus nõukogu nõustamis- ja otsustamisdokumentidega tutvuda. On leitud kaalukad põhjused, miks anda usaldusväärsele kaitsele suurem kalle kui osanike infohuvidele. Need on mõeldud aktsiaseltsile, kus nõukogu olemasolu on kohustuslik. Ei ole põhjust, miks nad ei peaks kehtima mittekohustuslike järelevalvenõukogude puhul. Tõsiasi, et osaühingu nõukogu eksisteerib tänu põhikirjaautonoomiale, ei muuda tema funktsiooni täitmise kaitse vajadust. Teabe saamisele suunatud osanike otsus võetakse vastu erandkorras ja mitte ilma kaaluka esemelise põhjuseta – sama ei saa eeldada üksiku osaniku individuaalse andmetega tutvumise nõude puhul. Seega ei tohi regulatsioon juba institutsioonilistel põhjustel tavalist osanike teabeõigust nõukogu protokollidele laiendada.⁷⁶ Kui mittekohustuslik nõukogu on eseme järgi muude ülesannetega organ, võib tekkida õigus tutvuda teatud nõukogu protokollidega. Seesuguse teabeõiguse tekkimist ei tohiks välistada ka erandkorras oluliste põhjuste ilmnemisel.

Käesoleva töö autor nõustub Saksa *GmbHG* kommentaaridega, et osanikul ei tohiks üldjuhul olla õigust tutvuda nõukogu protokollidega, sest see kahjustaks nõukogu usaldusväärust. Osanikul on niigi piisavalt suur teabeõigus, mistõttu tal ei tohiks tekkida informatsiooni puudujääke, isegi kui nõukogu protokollidega tutvumine on välistatud.

Osaühingu dokumentidega tutvumist võiks osanikul olla õigus nõuda ka VÕS § 1015 alusel. VÕS § 1015 sätestab, et teise isiku valduses oleva dokumendiga tutvumise vastu õigustatud huvi omav isik võib valdajalt nõuda dokumendiga tutvumise lubamist, kui dokument on koostatud dokumendiga tutvuda sooviva isiku huvides või kui dokumendis on kajastatud selle isiku ja dokumendi valdaja vaheline õigussuhe. Paragrahv annab õiguse nõuda vaid sellise dokumendiga tutvumist, mis on koostatud nõudja huvides või kajastab nõudja ja valdaja vahelist õigussuhet.⁷⁷ Osaühingus võiks õigustatud huvi omavaks isikuks olla osanik ning dokumendi valdajaks juhatuse (äriühingu esindusorgan). Küsimus on selles, kas osaniku huvi nõuda dokumendiga tutvumist on õigustatud ehk kas dokument on koostatud osaniku huvides. Dokumendid on koostatud pigem äriühingu huvides kui otseselt osanike huvides, kuid see ei välista osaniku huvi nende vastu. Käesoleva töö autor arvab, et mõningaid äriühingu dokumente võiks osanik saada nõuda ka VÕS § 1015 alusel. Riigikohus on öelnud, et

---

⁷⁵ W. Zöllner. *GmbHG Kommentar* § 51a III 2. - A. Baumbach, A. Hueck. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung. Beck'sche Kurzkommentare. 18. Auflage. München: Beck, 2006.

⁷⁶ Samas, *GmbHG kommentaar* § 51a III 2.

⁷⁷ T. Tampuu. VÕS kommentaar § 1015 4.2. - P. Varul jt (toim). *Võlaõigusseadus III. Komm vlj.* Tallinn: Juura, 2009.

dokumendiga tutvumiseks peavad VÕS § 1015 järgi olema täidetud järgmised tingimused: 1) dokument, millega tutvumist nõutakse, on koostatud tutvumist taotleva isiku huvides või kajastab tutvumist taotleva ja dokumendi valdaja vahelist õigussuhet või tehingu ettevalmistamist; 2) dokumendiga tutvumist taotleval isikul on õigustatud huvi dokumendiga tutvuda ja 3) dokument, millega tutvumist isik taotleb, on või peab seaduse järgi olema isiku valduses, kellelt dokumendiga tutvuda võimaldamist nõutakse.⁷⁸ Et osanik saaks VÕS § 1015 alusel nõuda osauhinngu dokumentidega tutvumist, peaksid täidetud olema eelnimetatud tingimused. Siiski on VÕS § 1015 üldnorm, mille suhtes ÄS-s reguleeritud osaniku õigus tutvuda osauhinngu dokumentidega on erinormiks. Seetõttu tuleneb dokumentidega tutvumise õigus otse ÄS-st.

Sarnaselt teabe küsimise õigusele, peab osanik äriühingu dokumentidega tutvuma viisil, mis on äriühingule kõige vähem koormavam. Samuti võib juhatus keelata teatud äridokumentidega tutvumise, kui on oht, et see võib tekitada olulist kahju äriühingule või tütarettevõttele. Dokumentidega tutvumise õigus on võõrandamatu ning seda ei saa ühingu põhikirjaga muuta.

2.1.3. Kohustuslikult avalikustatav teave

Osaniku teabe küsimise ja dokumentidega tutvumise õiguse kõrvalt saavad osanikud hulgaliselt informatsiooni ka neile kohustuslikult avalikustatava teabe kaudu, mida nad ei pea iseseisvalt juhatuselt küsima.

Selle alla kuulub eelkõige informatsioon, mis avaldatakse osanikele seoses osanike koosolekul vastuvõetavate otsustega. Osanikele kohustuslikult avaldatav teave on eelduseks koosolekul pädevate otsuste vastuvõtmiseks. Saamaks teada, missugune teave tuleb juhatuse poolt osanikele kohustuslikus korras avalikustada, tuleb tutvuda osanike koosoleku pädevuses olevate küsimustega.

ÄS § 168 alusel kuulub osanike pädevusse:

- põhikirja muutmine;
- osakapitali suurendamine ja vähendamine;
- nõukogu liikmete valimine ja tagasikutsumine;
- kui ühingul ei ole nõukogu – juhatuse liikmete valimine ja tagasikutsumine;
- majandusaasta aruande kinnitamine ja kasumi jaotamine;
- osa jagamine;

---

⁷⁸ RKTKo 3-2-1-108-10. AS Latvijas Naftas Tranzits kassatsioonkaebus Tallinna Ringkonnakohtu 18.05.2010. a otsusele AS Latvijas Naftas Tranzits hagi AS GILD Financial Advisory Services vastu dokumentidega tutvumise lubamiseks.

- audiitori valimine;
- erikontrolli määramine;
- nõukogu liikmega või juhul, kui ühingul ei ole nõukogu, siis juhatuse liikmega tehingu tegemise otsustamine, tehingu tingimuste määramine, õigusvaidluse pidamise otsustamine ning selles tehingus või vaidluses osatüingu esindaja määramine;
- osatüingu lõpetamise, ühinemise, jagunemise ja ümberkujundamise otsustamine.

Osanikud võivad otsuseid vastu võtta nii koosolekul kui väljaspool koosolekut. Siiski peab juhatuse otsustamist vajavate küsimuste kohta osanikele eelnevalt teavet saatma või kättesaadavaks tegema. Enamasti see hõlmab teavet, mis on osanikele vajalik nende pädevuse teostamiseks.

Erinevalt Eestist on Saksamaal osanike üldkoosoleku volitused ja protseduurilised reeglid enamasti paika pandud äriühingu põhikirjaga. Osanike üldkoosolek on eksklusiivselt pädev järgmistes küsimustes:

- põhikirja muutmine (*GmbHG* § 53 kuni § 58f)
- üleskutse täiendavateks sissemaksedeks (*GmbHG* § 26)
- äriühingu lõpetamine, likvideerija nimetamine (tühistamine) (*GmbHG* § 60 lg 1 ja § 66)
- otsused, mis puudutavad meetmeid seoses ühinemisega, õigusliku vormi muutmisega jne).⁷⁹

GmbH osanike pädevusse kuuluvad küsimused on sarnased ÄS regulatsiooniga. Eestis on erinevalt Saksamaast osanikel õigus määrata erikontroll ning valida audiitor. Saksamaal on teatud küsimuste otsustamine ainult üldkoosoleku pädevuses, kui Eestis võib otsuseid vastu võtta ka üldkoosolekut kokku kutsumata.

Eelnevalt loetletud üldkoosoleku ja osanike pädevuses olevate küsimuste otsustamiseks tuleb osanikele asjakohast teavet jagada, et oleks võimalik vastu võtta äriühingu seisukohast parimaid otsuseid. Kuigi nii *GmbH*-s osatüingus on osanikel õigus tutvuda äriühingu dokumentidega ja küsida juhatusest teavet, peab üldkoosoleku päevakorras (mis enamasti hõlmab osanike pädevusse kuuluvaid küsimusi) olevate küsimuste kohta kohustuslikult teavet jagama. Selline kohustus kaitseb osanike õigusi ning võimaldab neil vastu võtta pädevaid otsuseid.

Kokkuvõtteks võib öelda, et osanikul on väga ulatuslik teabeõigus, arvestades, et nad ei osale osatüingu igapäevases juhtimises. Osanik saab informatsiooni küsida kõige kohta, mis vähegi

---

⁷⁹ G. Wirth (*et al*). Corporate Law in Germany. 2nd ed. München: Beck, 2010, p 31.

osaühinguga seotud (tehingud, kliendid, seotud ettevõtted). Seejuures on olulise tähtsusega, et teabe küsimine ei oleks osaühingut kahjustav, sest siis võib juhatus keelduda teabe andmisest. Juhatus peab osanikele andma õiget ja usaldusväärset informatsiooni ning antava teabe kogus sõltub esitatud nõude detailsusest. Osanikul on õigus tutvuda ainult selle osaühingu dokumentidega, mille osa talle kuulub. Lisaks raamatupidamisdokumentidele on õigus tutvuda ka muude kirjalike dokumentidega, mille hulka ei tohiks kuuluda nõukogu protokollid. Teavet, mis on osanikele vajalik osanike koosolekul otsuste vastuvõtmiseks, tuleb jagada ilma vastava teabenõudeta. Äriühingu põhikirjaga ei saa osaniku teabeõigust piirata.

Teabe küsimisega ja dokumentidega tutvumisega on osanikul võimalik saada väga selge ja terviklik ettekujutus äriühingu toimingutest. Seejuures on võimalik end viia kurssi ühingu igapäevaste toimingutega, mis tegelikult jäävad juhatuse pädevusse. Osanikul on võrdlemisi lihtne mõjutada juhatust tegutsema osaniku huvides, sest tema pädevuses on juhatuse liikmete valimine ja tagasikutsumine (ÄS § 168 lg 4). Samal ajal on juhatus vastutav äriühingule tekitatud kahju eest, kui ta on oma kohutusi rikkunud. Ei ole välistatud olukord, kus osanik mõjutab juhatuse liiget käituma osaniku huvides, mille tulemusel äriühing saab hiljem kahju, mille eest vastutab seesama juhatuse liige.

2.2. Aktsionäri teabeõiguse sisu

2.2.1. Õigus küsida teavet

Nii ÄS § 287 lg 1 kui ka *AktG* § 131 lg 1 sätestavad, et aktsionäril on õigus üldkoosolekul saada juhatuselt teavet aktsiaseltsi tegevuse kohta. *AktG* lisab, et informatsiooni on õigus küsida üldkoosolekul ulatuses, mis on vajalik üldkoosoleku päevakorras olevate küsimuste hindamiseks ning mille suhtes tuleb vastu võtta otsuseid. Nagu eelnevalt öeldud, on eesmärk on tõsta aktsionäri informeeritust, et kasutada oma õigusi üldkoosolekul ja üldkoosolekuga seotud õigusi. See annab aluse hääletamisõigusele, kuid on oluline ka vaidlustamis- ja vähemusõiguste kasutamiseks.⁸⁰ Eesti õiguses aga ei ole sellele probleemile tähelepanu pööratud, et mis ulatuses on aktsionäril õigus üldkoosolekul teavet küsida. Samuti tekib probleem, et kas teavet, mis ei ole seotud üldkoosoleku päevakorras olevate küsimustega, võib küsida ka väljaspool üldkoosolekut.

Saksamaal on arusaam, et üldkoosolekul peab küsimuste küsimine olema seotud üldkoosoleku päevakorraga. Aktsionäri teabeõiguse piiramine päevakorras olevate teemadega peaks ära hoidma solvavad ja ebaolulised küsimused üldkoosolekul.⁸¹ Solvavate küsimuste all

⁸⁰ U. Hüffer. *AktG Kommentar* § 131 I 1. *Aktiengesetz*. Beck'sche Kurzkommentare. 6. Auflage. München: Beck, 2004.

⁸¹ G. Wirth (*et al*). *Corporate Law in Germany*. 2nd ed. München: Beck, 2010, p 142.

on arvatavasti mõeldud juhatusele esitatavaid ebasobivaid küsimusi, mis näitavad juhatust või mõnda selle liiget väga halvast küljest. Ebaoluliste küsimuste välistamine on vajalik, et üldkoosolek ei veniks ning, et tegeletaks konkreetsete probleemide üle otsustamise ja lahendamisega. Aktsiaseltsi põhikirja või protseduurireeglitega võib piirata esitavate küsimuste numbrit ning kehtestada ajaline piirang küsimuste esitamiseks. Kui on edasised küsimused, siis need võib esitada kirjalikult.⁸² Selline regulatsioon võiks sisalduda ka Eesti õiguses, sest kui aktsionärid saaksid esitada lõpmatult küsimusi üldkoosolekul, siis üldkoosolekul ei jõutaks kõiki olulisi probleeme käsitleda. Pahatahtlikul aktsionäril tekib võimalus nimelt üldkoosolekut kestust venitada ja hajutada tähelepanu ebaoluliste küsimustega.

Kohustus anda infot üldkoosolekul täidab eesmärgi, et informatsioon on vajalik hindamaks päevakorras olevaid asju. See tehakse kindlaks, tuginedes keskmise aktsionäri objektiivsetele vajadustele, kelle teadmised äriühingust tulenevad üldteada faktidest. Näiteks on vaieldud, et kas võimaldada nõukogu ja juhatuse tegudele heakskiidu andmist ja kas see laieneb kõigile juhatusega seotud asjadele, mis objektiivselt hinnates võiksid olla nõusoleku andmise aluseks.⁸³ See tähendab, et informatiooni andmisel hinnatakse, kui oluline on vastav teave aktsionäri jaoks ning kas see on vajalik, et üldkoosolekul otsuseid vastu võtta või teatud küsimustes nõusolek anda. Siinjuures on tähtis roll ka äriühingu enda huvidel.

Erinevalt Saksamaa regulatsioonist, ei ole ÄS-is konkreetselt öeldud, et aktsionär võib üldkoosolekul juhatusele teavet küsida ainult üldkoosoleku päevakorras olevate asjade kohta. ÄS-i järgi on aktsionäril õigus juhatusele teavet saada aktsiaseltsi tegevuse kohta. Kas ÄS-i tuleks tõlgendada Saksamaa regulatsioonist lähtuvalt ning piirata aktsionäri teabeõigust päevakorras olevate küsimustega või lubama aktsionäril saada igasugust teavet äriühingut puudutavate asjade kohta?

Kui aktsionäril oleks õigus küsida teavet üldkoosoleku päevakorras olevate asjade kohta, siis sõltuks informatsiooni küsimise õigus üldkoosoleku pädevusse kuuluvatest küsimustest. ÄS § 298 lg 1 alusel kuuluvad üldkoosoleku pädevusse järgnevad küsimused:

- põhikirja muutmine;
- aktsiakapitali suurendamine ja vähendamine;
- vahetusvõlakirjade väljalaskmine;
- nõukogu liikmete valimine ja tagasikutsumine;
- majandusaasta aruande kinnitamine;

⁸² U. Hüffer. AktG Kommentar § 131 I 3. Aktiengesetz. Beck'sche Kurzkommentare. 6. Auflage. München: Beck, 2004.

⁸³ G. Wirth (*et al*). Corporate Law in Germany. 2nd ed. München: Beck, 2010, p 142.

- kasumi jaotamine, samuti muude omakapitali hulka kuuluvate summade, näiteks reservkapitali, kasutamise otsustamine (ÄS § 337 lg 1), oma aktsiate omandamise või tagatiseks võtmise otsustamine (ÄS § 283 lg 2);
- enne äriregistrisse kandmist tehtud tehingute heakskiitmise otsustamine (ÄS § 253 lg 3);
- audiitori valimine;
- erikontrolli määramine;
- nõukogu liikmega tehingu tegemise otsustamine, tehingu tingimuste määramine, õigusvaidluse pidamise otsustamine ning selles tehingus või vaidluses aktsiaseltsi esindaja määramine;
- aktsiate rahalise hüvitise vastu ülevõtmise otsustamine (ÄS § 363¹ lg 1);
- aktsiaseltsi lõpetamise, ühinemise, jagunemise ja ümberkujundamise otsustamine;
- muude seadusega üldkoosoleku pädevusse antud küsimuste otsustamine.

Aktsionäridel on teabeõigus päris paljude erinevate aktsiaseltsi tegevust puudutavate küsimuste kohta, kuid ükski neist ei puuduta otseselt aktsiaseltsi igapäevast tegevust. Vastavalt *AktG* §-le 119 lg 1 on Saksamaal aktsiaseltsi üldkoosoleku pädevuses sarnased küsimused, kuid see nimekiri ei ole lõplik ega suletud. Vastav Saksa aktsiaseaduse paragrahv ei hõlma kõiki otsuseid, millel on oluline mõju ettevõttele. Saksa Ülemkohus on oma lahendis “Holzmüller”⁸⁴ toonud välja mõned kirjutamata üldkoosoleku pädevused, mida on hiljem kinnitatud Saksa Ülemkohtu poolt “Gelatine” otsuses.⁸⁵ Need kaks otsust moodustavad nn Holzmülleri doktriini, mille järgi iga juhatuse tegevus, mis mõjutab aktsionäri liikmelisuse õigusi ja varalisi huvisid ning väljendub tema aktsiates sellises ulatuses, et juhatuse ei saa vastutada nende otsustamise eest, hõlmamata aktsionäre, tuleb esitada üldkoosolekule.⁸⁶ Sellest tulenevalt võivad aktsionärid teavet küsida ulatuslikumalt, kui seaduses nimetatud üldkoosoleku pädevuse alla käivate küsimuste kohta, kui tegu olulise asjaga ning see mõjutab aktsionäri varalisi huvisid ja liikmelisuse õigusi.

Kui aktsionärid võiksid teavet küsida kõigi äriühingu tegevust puudutavate asjade kohta, siis tekiks aktsionäril osanikuga sarnane teabeõigus, olgugi et aktsiaseltsi regulatsioon peaks olema piiratum ja rangem, tulenevalt selle keerulisest struktuurist. On oht, et üldkoosolekud veniksid väga pikaks ja mahukaks, kui aktsionäril õigus igasugust teavet saada. See muutuks

⁸⁴ Bundesgerichtshof. Urteil des II Zivilsenat vom 25. Februar 1982. II ZR 174/80. Erhältlich: <http://www.bundesgerichtshof.de>.

⁸⁵ Bundesgerichtshof. Urteil des II Zivilsenat vom 26. April 2004. II ZR 155/02. Erhältlich: <http://www.bundesgerichtshof.de>.

⁸⁶ G. Wirth (*et al*). Corporate Law in Germany. 2nd ed. München: Beck, 2010, p 135.

koormavaks ka juhatusele, kes ei pruugi osata koheselt vastata aktsionäri küsimustele, kui need väljuvad päevakorras arutlusel olevate punktide raamest.

Aktsionärile peab siiski jääma võimalus hinnata oma investeringut ja sellega seotud riske ning kujundada oma käitumist tulevikus. Selleks on aga vajalik teatava informatsiooni saamine eelkõige aktsiaseltsi üldise tegevuse kohta, tegevusala perspektiivsuse, turgude olemasolu, juhatuse kompetentsi jt analoogsete küsimuste kohta. Kehtiva seaduse sõnastus ei näe ette, et aktsionär võiks taotleda teavet ainult konkreetse arutluse all oleva küsimuse kohta, sest seaduse kohaselt on aktsionäril õigus saada teavet aktsiaseltsi “tegevuse kohta”.⁸⁷ Seejuures tuleks iga konkreetset aktsionäri küsimust eraldi hinnata, kas tal on sellist teavet vaja ning ega see ei kahjusta äriühingu huve. Ei tohiks olla lubatud küsimused ettevõtte igapäevase tegevuse kohta, vaid pigem üldist laadi küsimused. Seetõttu käesoleva töö autor arvab, et üldjuhul peaks aktsionäril olema õigus küsida teavet üldkoosolekul päevakorras olevate asjade kohta. Vaid põhjendatud huvi olemasolul võiks olla õigus saada teavet otseselt päevakorda mittekuuluvate asjade kohta.

Aktsionäri administratiivseid õigusi saab aktsiaseltsis teostada aktsionäride üldkoosolekul tulenevalt *AktG* §-st 118 lg 1.⁸⁸ Ka *ÄS* § 290 lg 1 sätestab, et aktsionärid teostavad oma õigusi aktsiaseltsis aktsionäride üldkoosolekul, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti. Kas see tähendab, et väljaspool üldkoosolekut aktsionäril teabe küsimise õigus puudub? Kui vaadata osaühingut puudutavat regulatsiooni, siis seal ei olnud osaniku teabeõiguse teostamine seotud ainult osanike koosolekuga.

ÄS-s aktsionäri teabeõiguse regulatsioon ütleb, et aktsionäril on üldkoosolekul õigus saada juhatusele teavet aktsiaseltsi tegevuse kohta. Kui vastavat sätet grammatiliselt tõlgendada, siis tõepoolest on aktsionäri teabe küsimise õigus seotud ainult aktsionäride üldkoosolekuga. See on loogiline juhul, kui aktsionäril on täiendavad küsimused ainult üldkoosoleku päevakorras olevate teemade kohta, millele on juhatusel võimalik üldkoosolekul lühidalt vastata. Siiski võib tekkida olukord, kus aktsionäril on kiiresti vajalik teavet, et vastu võtta mõni oluline otsus, mis täidab teabeõiguse eesmärki. Kas sellisel juhul peaks ootama üldkoosoleku kokkukutsumist? Seadus ei keela juhatusel anda teavet väljaspool üldkoosolekut, mistõttu aktsionär võib küsida teavet ka üldkoosolekute vahelisel ajal. Iseasi on see, kas juhatusele reageerib. Kui juhatusele vastab aktsionäri küsimusele, siis tuleks järgida aktsionäride võrdse kohtlemise põhimõtet ning avaldada vastav informatsioon ka teistele aktsionäridele.

---

⁸⁷ M. Kalas. Aktsiaseltsi vähemusaktsionäride kaitse probleeme. – *Juridica*, 1998, nr 6, lk 287.

⁸⁸ G. Wirth (*et al*). *Corporate Law in Germany*. 2nd ed. München: Beck, 2010, p 90.

Seadusega võiks olla ette nähtud erandid, mil aktsionär võib küsida teavet väljaspool üldkoosolekut. Olgugi, et Saksa *AktG* näeb ette, et aktsionär ei pea infoküsimist põhjendama,⁸⁹ võiks erandjuhtudel laiem teabeõigus olla seotud aktsionäri teabeküsimise põhjendatusega.

Riigikohus on täpsustanud ÄS § 287 lg 1 regulatsiooni järgnevalt: “Kui see on oluline aktsionäri õiguste teostamiseks, võib ÄS § 287 lg-st 1 tulenev õigus saada teavet hõlmata lisaks äriühingu enda tegevusele ka äriühingu suhteid klientide ja tarnijatega või õiguslikke ja ärilisi suhteid äriühinguga seotud ettevõtetega.”⁹⁰ Ka *AktG* lubab saada teavet seotud ettevõtete ja äriühingu klientide kohta.

Erinevalt *GmbH*-st, Saksa aktsiaseadus ei luba aktsionäridel tutvuda äriühingu dokumentidega.⁹¹ Ka ÄS-s puudub aktsionäril õigus tutvuda aktsiaseltsi dokumentidega, kuigi osäühingu regulatsiooni all on nimetatud õigust tutvuda äriühingu dokumentidega (ÄS § 166 lg 1). Tekib küsimus, kas aktsionäril ei ole nimelt lubatud tutvuda aktsiaseltsi dokumentidega või on tegu seaduse lüngaga.

Olgugi, et ÄS § 287 ei sisalda äriühingu dokumentidega tutvumise õigust, võiks see õigus tuleneda võlaõigusseaduse⁹² (edaspidi VÕS) §-st 1015. See paragrahv annab õigustatud huvi omavale isikule õiguse nõuda teise isiku valduses oleva dokumendiga tutvumise lubamist, kui dokument on koostatud dokumendiga tutvuda sooviva isiku huvides või kui dokumendis on kajastatud selle isiku ja dokumendi valdaja vaheline õigussuhe või nendevahelise tehingu ettevalmistamine. Paragrahv reguleerib lepinguväliseid võlasuhteid, kuid seda võib kohaldada ka lepingupoolte vahelises suhtes. Dokumendiga tutvumise eelduseks on, et saab nõuda sellise dokumendiga tutvumist, mis on koostatud nõudja huvides või kajastab nõudja ja valdaja vahelist õigussuhet või tehingu ettevalmistamise kulgu.⁹³

Juriidilise isiku kõrgeima organi liikmed on õigussuhtes juriidilise isikuga. Liikmesus juriidilises isikus tekitab liikmete vahel erilise omavahelise seotuse. Juriidilise isiku organi liikmed omavad ühelt poolt õigusi ja kohustusi juriidilise isiku suhtes, kuid teiselt poolt piiravad nimetatud õiguste realiseerimist organi liikmete kohustused omavahelises suhtes.⁹⁴ RKTKo 3-2-1-7-10 p 31 kohaselt ei ole juriidilise isiku liikmete (aktsionäride) õigussuhe

⁸⁹ U. Hüffer. *AktG Kommentar* § 131 II 2a. *Aktiengesetz*. Beck'sche Kurzkommentare. 6. Auflage. München: Beck, 2004.

⁹⁰ RKTKm 3-2-1-29-08. AS Alexela Logistics määruskaebus Tallinna Ringkonnakohtu 23.01.2008. a määrusele AS Alexela Logistics avalduses AS Oiltanking Tallinn juhatusele teabe saamiseks. RT III, 17.09.2008, 35, 234.

⁹¹ G. Wirth (*et al*). *Corporate Law in Germany*. 2nd ed. München: Beck, 2010, p 142.

⁹² RT I 2001, 81, 487; 08.07.2011, 6.

⁹³ T. Tampuu. VÕS kommentaar § 1015 4.2. - P. Varul jt (toim). *Võlaõigusseadus III*. Komm vlj. Tallinn: Juura, 2009..

⁹⁴ K. Saare. TsÜS kommentaar § 32 3.1. - P. Varul jt (toim). *Tsiviilseadustiku üldosa seadus*. Komm vlj. Tallinn: Juura, 2010.

juriidilise isikuga ega ka liikmete omavaheline õigussuhe iseenesest tehinguline õigussuhe.⁹⁵ Juriidilise isiku juhtorgani liikmete õigussuhe juriidilise isikuga on seevastu käsitletav käsundilaadse õigussuhtena.⁹⁶ Sellest seisukohast ei saaks aktsionär nõuda juhatusele äriühingu dokumentidega tutvumist, sest juhatuse ja aktsionäri vahel puudub otsene õigussuhe. Dokumendid on koostatud juriidilise isiku (aktsiaseltsi) huvides, mitte aktsionäridele.

Kuigi juhatuse ja aktsionäride vahel otseselt õigussuhe puudub (mõlemal õigussuhe juriidilise isikuga, kuid mitte omavahel), on mõlemad juriidilise isiku organid ning neil on hea usu põhimõtte järgimise kohustus omavahelistes suhetes tsiviilseadustiku üldosa seaduse (edaspidi TsÜS) § 32 alusel. Kui dokument on koostatud aktsiaseltsi huvides, siis aktsionäril võiks olla õigus nõuda sellega tutvumist kui dokument puudutab teatud ulatuses ka aktsionäri huve. Aktsionär ei osale aktsiaseltsi igapäevases tegevuses, kuid juhib aktsiaseltsi kaudselt ning on huvitatud selle edukast toimimisest. Hea usu põhimõttest lähtuvalt võiks juhatusele lubada dokumentidega tutvumist, sest omavahelistes suhetes tuleb toimida heas usus. Ei saa aga öelda, et aktsionäri huvi alla kuulub ettevõtte igapäevane tegevus ega sellega seotud dokumendid.

Riigikohus on lahendis nr 3-2-1-29-08 märkinud, et tulenevalt aktsionäri ja aktsiaseltsi omavahelise õigussuhte iseloomust, ei hõlma aktsionäri õigus, erinevalt osauhinna osaniku õigusest teabele AS § 166 lg 1 järgi, õigust tutvuda aktsiaseltsi dokumentidega.⁹⁷ TsÜS § 32 on kõrgeima organi liikmete ja juriidilise isiku vahelise õigussuhte aluseks, mille suhtes on erisätteks AS-st tulenev erinorm § 287.⁹⁸ Kui Riigikohus leiab, et § 287 ei anna õigust aktsiaseltsi dokumentidega tutvumiseks, siis järelikult ei saa aktsionär seda nõuda ka TsÜS § 32 ega VÕS § 1015 alusel.

Erandina võimaldab aktsionäridele dokumentidega tutvumist AS §-s 330 sätestatud erikontrolli instituu.⁹⁹ Aktsionäride üldkoosolekul võivad aktsionärid, kelle aktsiatega on esindatud vähemalt 1/10 aktsiakapitalist, nõuda aktsiaseltsi juhtimise või varalise seisundiga seotud küsimustes erikontrolli korraldamise otsustamist ja erikontrolli läbiviija määramist.

⁹⁵ RKTko 3-2-1-7-10 p 29. Vambola Raig kassatsioonkaebus Tartu Ringkonnakohtu 12.10.2009. a otsusele Vambola Raigi hagi Neeme Raigi, Kaie Raigi ja Aarne Karu vastu solidaarselt 5 000 000 krooni, viivise 2 200 065. 50 krooni ja lisanduva viivise väljamõistmiseks.

⁹⁶ K. Saare. TsÜS kommentaar § 32 3.1. - P. Varul jt (toim). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Komm vlj. Tallinn: Juura, 2010.

⁹⁷ RKTkm 3-2-1-29-08 p 13. AS Alexela Logistics määruskaebus Tallinna Ringkonnakohtu 23.01.2008. a määrusele AS Alexela Logistics avalduses AS Oiltanking Tallinn juhatusele teabe saamiseks. RT III, 17.09.2008, 35, 234.

⁹⁸ K. Saare. Eraõigusliku juriidilise isiku organi liikmete õigussuhted. - Juridica, 2010, nr 7, lk 485.

⁹⁹ RKTko 3-2-1-145-04 p 30. OÜ Amaterasu kassatsioonkaebus Tallinna Ringkonnakohtu tsiviilkolleegiumi 15. 06. 2004. a otsusele OÜ Amaterasu hagi AS NG Investeeringud vastu aktsiate ülevõtmise õiglase hütivise määramiseks ja 149 648 krooni 38 sendi saamiseks. RT III, 13.01.2005, 3, 27.

2.2.2 Kohustuslikult avalikustatav teave

Teabe küsimise õiguse kõrval sisaldab aktsionäri teabeõigus teavet, mida tuleb aktsionäridele kohustuslikus korras avalikustada, ilma vastava aktsionäripoolse nõudeta. Enamasti on ranged avalikustamisnõuded mõeldud börsiühingutele, kuid teatud kohustuslik regulatsioon kehtib ka mittebörsil olevate aktsiaseltside suhtes.

Kohustusliku avalikustamise põhiline eesmärk on aktsionäride võrdne kohtlemine. Tänapäeval on aktsiaseltsil aktsionäre ka piiriülevalt, mistõttu teatud informatsiooni avalikustamiskohustus võimaldab neil minimaalses ulatuses olla äriühingu tegevuse ja tulemustega kursis.¹⁰⁰ Eriti oluline on see isikutele, kellel ei ole võimalik igakordselt aktsionäride üldkoosolekul osaleda.

Juhatus peab üldkoosolekule esitama äriühingu majandusaasta aruande, vandeaudiitori aruande ja kasumi jaotamise ettepaneku (ÄS § 332 lg 2). Majandusaasta aruanne koosneb raamatupidamise aastaaruandest ja tegevusaruandest.¹⁰¹ Aruanded peavad andma selge ja usaldusväärse pildi, s.t sellise pildi, mis vastab äriühingu tegelikule finantsseisule.

RPS § 15 järgi on raamatupidamise aastaaruande eesmärk õigesti ja õiglaselt kajastada äriühingu finantsseisundit, majandustulemust ja rahavoogusid. Raamatupidamise aastaaruanne koosneb põhiaruannetest (bilanss, kasumiaruanne, rahavoogude aruanne ja omakapitali muutuste aruanne) ning lisadest.¹⁰² Bilanss on raamatupidamisaruanne, mis kajastab teatud kuupäeva seisuga ettevõtte finantsseisundit (vara, kohustusi ja omakapitali).¹⁰³ Kasumiaruanne (tulude ja kulude aruanne) kajastab ettevõtte aruandeperioodi majandustulemust (tulusid, kulusid ja kasumit või kahjumit)¹⁰⁴ ning rahavoogude aruanne kajastab ühingu aruandeperioodi rahavoogusid (raha ja raha ekvivalentide laekumisi ning väljamakseid). Omakapitali muutuste aruanne kajastab aruandeperioodil toimunud muutusi äriühingu omakapitalis.¹⁰⁵ Raamatupidamise aastaaruande põhjal on aktsionäril võimalik hinnata oma investeringu kasumlikkust ja ettevõtte finantsseisundit, mille põhjal on võimalik teha otsuseid ettevõtte tuleviku suhtes.

Raamatupidamise tegevusaruandes antakse ülevaade ettevõtte tegevusest ja asjaoludest, millel on määrav tähtsus finantsseisundi ja majandustegevuse hindamisel, olulistest sündmustest majandusaastal ning eeldatavatest arengusuundadest järgmisel majandusaastal.¹⁰⁶

¹⁰⁰ E. Werlauff. Euroopa Liidu ühinguõigus. Tallinn: Õigusteabe AS Juura, 1997, lk 318.

¹⁰¹ V. Aruste. Äriühing: Käsiraamat ettevõtte juhile. Haabneeme: Forenia, 2008, lk 95.

¹⁰² T. Villems. Majandusaasta aruande koostamine. Tallinn: Teabekirjanduse OÜ, 2006, lk 25.

¹⁰³ K. Kallas. Finantsarvestuse alused. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda, 2002, lk 241.

¹⁰⁴ Samas, lk 248.

¹⁰⁵ Samas, lk 258.

¹⁰⁶ T. Villems. Majandusaasta aruande koostamine. Tallinn: Teabekirjanduse OÜ, 2006, lk 35-36.

Tegevusaruande põhjal saab aktsionär hinnata juhatuse kui ettevõtte igapäevase korraldamisega tegeleva organi pädevust ja toimetulekut ning otsustada, kas oleks vaja teha ettevõtte juhtimises muutusi, et tõsta ühingu efektiivsust.

Saksamaal moodustavad aastaaruande bilanss, kasumi- ja kahjumiarvestus ning lisa.¹⁰⁷ Lisa sisaldab detailset informatsiooni tagasiostetud aktsiate, omaenda aktsiate, aktsialiikide, kapitali, muudetavate kohustuste ja teatud osaluste kohta, mis kuuluvad avalikustamisele.¹⁰⁸ Tegevusaruanne ei kuulu otseselt majandusaasta aruande alla,¹⁰⁹ kuid ka see tuleb üldkoosolekule esitada (*AktG* § 120 lg 3).

Enne üldkoosolekut tuleb aktsionäridele teha kättesaadavaks terve rida põhidokumente, kusjuures neil on õigus tasuta koopiatele. Sarnane regulatsioon on ka Saksamaal (*AktG* § 175 lg 1). Kui üldkoosolek peab võtma vastu otsuseid kokkulepete, lepingute jne kohta, tuleb ka vastavad originaaldokumendid teha aktsionäridele kättesaadavaks.¹¹⁰ Majandusaasta aruandega peavad aktsionärid saama tutvuda vähemalt kahe nädala jooksul enne üldkoosolekut (ÄS § 332 lg 4). Kuigi ÄS-i järgi ei ole aktsionäridel õigus tutvuda aktsiaseltsi dokumentidega, siis teatud juhtudel on see vajalik. Aruandega tutvumine toimub väljaspool üldkoosolekut ning kui aktsionäridele pole hiljemalt kaks nädalat enne koosolekut võimaldatud nimetatud dokumentidega tutvumist, siis tal peaks olema õigus seda juhatusele nõuda. Aktsionär ei saa teostada oma teabeõigust mitte ainult aktsionäride üldkoosolekul nagu sätestab ÄS § 287 lg 1, vaid teatud juhtudel ka väljaspool üldkoosolekut. Lisaks on tal õigus tutvuda ka teatud aktsiaseltsi dokumentidega, mis on eelduseks üldkoosolekul otsuste vastuvõtmiseks.

Lisaks majandusaasta aruandega tutvumise õigusele väljaspool üldkoosolekut, peab aktsionäridele esitama ka lepingud, millest sõltub aktsiaseltsi lõpetamise (ÄS § 365 lg 2), ühinemise (ÄS § 397 lg 2), jagunemise (ÄS § 440 lg 3) ja ümberkujundamise otsustamine (ÄS § 496 lg 1). Aktsionäridel on õigus tutvuda kohustuslikult esitatavate dokumentidega, millest sõltub üldkoosolekul teatud otsuste vastuvõtmine, ja seda väljaspool üldkoosolekut. Olgugi, et dokumentidega tutvumise õigust on suuresti piiratud võrreldes osanikega, on ka aktsionäril see õigus minimaalses ulatuses.

Kokkuvõtlikult võib öelda, et aktsionäril ei ole nii ulatuslik teabeõigus kui osanikul. Aktsionär peaks olema õigustatud teavet küsima eelkõige üldkoosoleku päevakorras olevate küsimuste kohta ning ainult põhjendatud huvi korral ka aktsiaseltsi üldise tegevuse kohta.

---

¹⁰⁷ M. Greinoman. Aktsionäri mittevaralised õigused. – *Juridica*, 2001, nr 1, lk 51.

¹⁰⁸ G. Wirth, M. Arnold, M. Greene. *Corporate law in Germany*. München: Beck, 2004, p 177.

¹⁰⁹ Samas, lk 176.

¹¹⁰ E. Werlauff. *Euroopa Liidu ühinguõigus*. Tallinn: Õigusteabe AS Juura, 1997, lk 222.

Juhatus peab ise hindama, kas vastav teabenõue on õigustatud või küsitava teabe avaldamine aktsiaseltsi huve kahjustav. Teatud juhtudel on õigus teavet küsida ka väljaspool üldkoosolekut, kuid see ei tohi olla juhatusele koormav. Sarnaselt osühingule tuleb aktsionärile kohustuslikus korras esitada raamatupidamisega seotud teavet, mis on eelkõige suunatud aktsionäride üldkoosolekul otsuste vastuvõtmiseks.

3. Teabeõiguse teostamine

3.1. Teabe andmisest keeldumise alused

Juhatus võib keelduda osanikule või aktsionäri informatsiooni andmast ja dokumente esitamast, kui on alust eeldada, et see tekitab olulist kahju äriühingu huvidele (ÄS § 166 lg 2 ja § 287 lg 2). Saksa regulatsioon lisab, et teabe andmisest võib keelduda ka siis, kui on oht, et kahju tekib seotud ettevõtte. Kui juhatus keeldub teavet andmast, siis on võimalik nõuda, et teabe nõudmise õiguspärasuse üle otsustaks osanike koosolek või aktsionäride üldkoosolek. Saksamaal on osaühingus osanike otsus kohustuslik, keeldumaks teabe andmisest. Koosolekul, kus otsustatakse teabe andmise õiguspärasuse üle, ei saa hääletada küsimuse esitanud osanik ega aktsionär. Selline tingimus aitab vältida olukorda, kus osaühingul on kolm osanikku, kellest üks juhatuses ning ülejäänud kaks soovivad saada teavet, mida juhatuses olev osanik arvab, et ei peaks avaldama, sest osaühingu huvid võivad saada oluliselt kahjustatud. Osanike koosolekul ei saa teavet küsinud osanikud hääletada ning informatsioon jääb avaldamata. Teavet nõudvatel osanikel on siiski võimalus oma õiguste kaitseks kohtusse pöörduda. Ei ole arusaadav, miks Saksamaal on *GmbH*-s teabe andmisest keeldumiseks igal juhul vajalik osanike nõusolek otsusega. Kui on alus keeldumiseks, siis võiks juhatus teabe andmisest keelduda ilma vastava osanike nõusolekuta ning kui osanik leiab, et keeldumine ei ole põhjendatud, alles siis võiks juhatus küsida kõigilt osanikelt nõusolekut. Eestis puudub juhatusel kohustus saada osanike nõusolek teabe andmisest keeldumiseks. Eesti regulatsiooni järgi on lihtsam informatsiooni andmisest keelduda, kuid siiski on jäetud osanikule võimalus nõuda, et keeldumise õiguspärasuse üle otsustaks osanike koosolek. Vaevalt osanik seda nõuab, kui juhatus on keeldunud selgetel alustel.

ÄS ei täpsusta, mida hõlmab oluline kahju ning kust läheb piir kahju ja olulise kahju vahel, mis annab aluse informatsiooni andmisest keeldumiseks. Saksa *AktG* § 131 lg 3 nimetab juhud, millal juhatus võib teabe andmisest keelduda:

- Põhiline juhtum on see kui kindla informatsiooni avaldamine võib kaasa tuua olulist kahju ettevõttele või tütarettevõttele. Näiteks kui konfidentsiaalne informatsioon võib saada kättesaadavaks konkurentidele. Äriühingu huvi hoida infot konfidentsiaalsena ning aktsionäri huvi saada infot peab püsima tasakaalus. Tõendamiskoormis lasub äriühingul.¹¹¹ Selline olukord tekib, kui aktsionär on konkureeriva ettevõtte organi liige, mistõttu ta võib konfidentsiaalset infot pahatahtlikult enda ja konkureeriva ühingu huvides kasutada.

---

¹¹¹ G. Wirth (*et al*). Corporate Law in Germany. 2nd ed. München: Beck, 2010, p 143.

- Teine alus on hoida maksudega seotud teavet ettevõtte ja aktsionäri vahelistes suhetes. Juhatus võib keelduda andmast teavet, kui tegu maksuhinnangutega või üksikute maksude suurusega. Aktsionärid peaksid olema kaitstud vigade eest, mis võivad tekkida äritulu maksustamisel ja selle väljastamisel.¹¹² Siia alla kuulub ka informatsioon peidetud reservide kohta.¹¹³
- Ei pea avaldama informatsiooni, mis puudutab erinevust bilansis näidatud asjade väärtuse vahel ja nende asjade suurema väärtuse vahel (*AktG* § 131 lg 3 p 3).
- Raamatupidamise ja hindamise meetmed ei kuulu samuti avaldamisele, kui on kindel, et nende põhjal koostatud andmed annavad täpse ülevaate ettevõtte varadest, finantseeringutest ja kasumlikkusest (*AktG* § 131 lg 3 p 4).
- Juhatus võib keelduda teabe andmisest, mille avaldamise eest võidakse nad vastutusele võtta ja süüdi mõista (*AktG* § 131 lg 3 p 5).
- Et hoida üldkoosolekul aega kokku, võib juhatus avaldada infot ühingu kodulehel enne üldkoosolekut. Kui infot on järjepidevalt vähemalt 7 päeva enne üldkoosolekut ja üldkoosoleku ajal hoitud ühingu kodulehel, siis juhatus võib keelduda seesuguse info andmisest üldkoosolekul.¹¹⁴

Saksamaal aktsiaseltsis ei tohi informatsiooni andmisest keelduda ühelgi muul põhjusel kui seaduses loetletud. Saksa aktsiaseadus lisab, et isegi kui ühele aktsionäri on antud teavet väljaspool üldkoosolekut, siis ei tohi keelduda sama teabe andmisest teistele aktsionäridele, kui nad seda üldkoosolekul soovivad, sõltumata kas vastav teave on vajalik päevakorraliste küsimuste üle otsustamiseks. Kui info andmisest keeldutakse, võib aktsionär nõuda, et tema küsimus ja juhatuse keeldumine salvestataks. Selliselt on tal võimalik hiljem oma õigusi kaitsta. Selguse huvides on hea, et Saksa *AktG* nimetab konkreetsed olukorrad, kus tohib teabe andmisest keelduda, kuid eelnevalt nimetatud loetelu võiks olla lahtine, sest mõnes uudses olukorras võiks olla keeldumine põhjendatud, kuigi seda pole seaduses loetletud. Sellisel juhul saab keeldumise põhjuseks tuua äriühingule kahju tekkimise ohu.

Saksamaa kõrgem kohus on öelnud, et osanik võib saada ainult sellist informatsiooni, mis on vajalik rahuldamiseks tema informatsioonivajadus ja seejuures peab osanik koguma informatsiooni viisil, mis on äriühingule kõige vähem koormavam.¹¹⁵ Seda tuleb tõlgendada selliselt, et kui osanik on liiga pealetükkiv ning tal on võimalik küsitavat informatsiooni saada ka osanike koosolekul, siis juhatus ei pea iga kord osanikele vastu tulema ja teavet jagama.

¹¹² U. Hüffer. *AktG Kommentar § 131 IV 2b. Aktiengesetz. Beck'sche Kurzkommentare. 6. Auflage. München: Beck, 2004.*

¹¹³ G. Wirth (*et al*). *Corporate Law in Germany. 2nd ed. München: Beck, 2010, p 143.*

¹¹⁴ Samas, lk 143.

¹¹⁵ Samas, lk 143.

Osaniku ja aktsionäri informatsioonivajadus on seotud säästvaima vahendi ja proportsionaalsuse põhimõttega. Osanik võib nõuda teavet, mis on tema teabevajaduse täitmiseks hädavajalik ning teabe saamiseks peab ta valima säästvaima viisi. Ka hädavajalikku informatsiooni ei saa nõuda juhul, kui sellega kaasnev sekkumine osaniku, kaasosaniku või kolmanda isiku kaitsmist vajavatesse huvidesse ei vasta proportsionaalsuselt sellele, kui tähtis on teabe saamine osaniku jaoks.¹¹⁶ Näiteks kui teabe jagamisel tekkivad kulud on eaproportsionaalselt suured, võrreldes teabe tähtsusega osanikule või kui teabeõigust kasutatakse niivõrd ulatuslikult, et sellega takistatakse juhatuse tööd. Ka Eestis tuleks teabe andmisest keeldumise regulatsiooni tõlgendada selliselt, et kui juhatuse poolt informatsiooni andmine osanikule või aktsionärile muutub liiga koormavaks ning osanikul või aktsionäril on samal ajal võimalik teavet saada mujalt (nt kohustuslikult avalikustavatest dokumentidest), siis võib teabe andmisest keelduda. Ei saa aktsepteerida olukorda, kus juhatuse peab pidevalt tegelema osanike või aktsionäride teavitamisega, mistõttu kannatab äriühingu igapäevane juhtimine, mis on juhatuse põhiülesandeks.

Teabe saamiseks peab olema informatsioonivajadus. Tuleb vältida äriühingusse mittepuutuvat kasutamiseesmärki, mis esineb, kui eesmärk on ühingut kahjustav või ei puutu kuidagi äriühingusse ja rikub korra kohast liikmelist käitumist. Äriühingusse mittepuutuv on ka sellise teabe kasutamine, millega ei soovita kahjustada mitte äriühingut, vaid kaasosanikku või kolmandat isikut.¹¹⁷ Olgugi, et seadusega ei ole pandud kohustust oma teabevajadust põhjendada, peaks põhjus ilmnema küsitavast teabest.

Teabeõigus peaks kaitsma osanike ja aktsionäride huvisid. Osanike ja aktsionäride huvisid tuleks tõlgendada selliselt, et nendeks on äriühingu huvid või ühingusisesed huvid. Osaniku ja aktsionäri isiklikud huvid ei kuulu teabeõiguse alla, mis tähendab, et juhatusel on õigus keelduda andmast teavet, mida viimane soovib kasutada oma isiklike huvide rahuldamiseks. Osanik ega aktsionär ei pea teabevajadust või selle seotust teabefunktsiooniga oma nõuet esitades tõestama. Piisab sellest, kui ta oma vajaduse loogiliselt ja usutavalt esitab. Tõestamise kohustust täielikult eirata ei saa, sest siis poleks äriühingul lähtekohta, mille alusel teabeküsimise funktsioonile vastavust või huvi vaidlustada. Samas ei pea selleks olema ilmseid tõendeid, samuti ei ole osanikul ega aktsionäril kohustust selles etapis tõendeid esitada. On äriühingu kohustus teabevajadus faktide abil tõendada vaidlustada.¹¹⁸ Teabenõuet esitades peaks osanik või aktsionär ütlema, milleks ta konkreetset teavet vajab, kuid see ei tähenda temapoolset detailset põhjendamist. Kui juhatuse leiab, et seesugune

---

¹¹⁶ W. Zöllner. GmbHG Kommentar § 51a IV 2. - A. Baumbach, A. Hueck. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung. Beck'sche Kurzkommentare. 18. Auflage. München: Beck, 2006.

¹¹⁷ Samas, GmbHG kommentaar § 51a IV 3a.

¹¹⁸ Samas, GmbHG kommentaar § 51a IV 1.

teabevajadus pole õigustatud, siis on äriühingu asi teabevajadus vaidlustada ja keeldumine põhjendada.

Informatsioon võib olla juhatuse poolt keelatud kui on oht, et informatsiooni kasutatakse otstarbel, mis ei ole omane osaniku või aktsionäri korrapärasele käitumisele, seejuures tekitades olulist kahju äriühingule või tütarettevõttele. Selline olukord tekib, kui osanik või aktsionär opereerib konkureerivas ettevõttes või muul moel ei säilita tavapärasest konfidentsiaalsust.¹¹⁹ Ettevõtte osanikul või aktsionäril, kes tegutseb konkureerivas ettevõttes, kus finantstulemused on kehvad, tekib kiusatus saada oma osalusega äriühingust konfidentsiaalset teavet ja seda endaga kaasa viia konkureerivasse ettevõttesse. See aitab tal efektiivsemalt opereerida konkureerivas ettevõttes ning saada paremaid tulemusi. Tekib aga vastuolo osaniku või aktsionäri ja tema osalusega äriühingu huvide vahel. Vastuolo peaks olema eeldatav, mis ei vaja eraldi tõestamist, sest konfliktisituatsiooni tekkimine on väga tõenäoline. Fakt, et isik on ühe äriühingu osanik, kuid samal ajal tegutseb konkureerivas äriühingus, võiks olla teabe andmisest keeldumise aluseks. Riigikohus on aga selgitanud: “Aktsiaseltsi juhatus võib AS § 287 lg 2 kohaselt keelduda aktsionäri teabe andmisest, kui on alust eeldada, et see võib tekitada olulist kahju aktsiaseltsi huvidele. Seda, kas aktsiaseltsi huvi võib olla kahjustatud, ei saa hinnata mitte juhatuse subjektiivse arvamuse alusel, vaid tuleb kaaluda kõigi asjaolude ja mõistliku äritava seisukohalt. Kui põhjalikult juhatus üldkoosolekul teabe andmisest keeldumist selgitama peab, sõltub konkreetsetest asjaoludest. Juhatus paljasõnaline viide konkurentsiga seotud asjaoludele ei ole piisavaks aluseks teabe andmisest keeldumisele. Keeldumiseks on piisav põhjus, kui on olemas reaalne oht kahju tekkimiseks. Kahju all ei tuleks mõista mitte üksnes kahju VÕS § 128 lg 2 mõttes, vaid ka iga kaalukamat äriühingu huvide kahjustamist. Kolmandate isikute huvide kahjustamine ei anna õigust teabe andmisest keelduda.”¹²⁰ Järelikult ei piisa viitamisest teatud faktilistele asjaoludele, vaid tuleb põhjendada ja selgitada, miks konkreetsetes asjaoludes annavad alust teabe andmisest keeldumiseks.

Raske on hinnata, kas konkreetne oht on piisav, keeldumaks teabe andmisest. Saksa *GmbHG* kommentaaride järgi ei tohi ohu tegelikkuseks saamine olla ebatõenäoline. Peab olema kindel tõenäosus, et tekib oht. See ei tähenda, et ohu tekkimine peab olema kaalukalt tõenäoline. Informatsiooni andmisest keeldumise eeldus ei tohi olla liiga karmilt määratletud. Piisav ohu tekkimise tõenäosus on olemas, kui on võimalik avalikustada ärisaladust ja kui asjaomane osanik tegutseb konkureerivas ettevõttes või kui ta on selle ettevõttega tihedalt seotud. Samuti

¹¹⁹ G. Wirth (*et al*). Corporate Law in Germany. 2nd ed. München: Beck, 2010, p 21.

¹²⁰ RKTkm 3-2-1-29-08 p 11. AS Alexela Logistics määruskaebus Tallinna Ringkonnakohtu 23.01.2008. a määrusele AS Alexela Logistics avalduses AS Oiltanking Tallinn juhatuselt teabe saamiseks. RT III, 17.09.2008, 35, 234.

kui osanikul on plaanis oma osa konkurendile müüa. Ei tohiks kahtlustki olla, et see kujutab endast konkreetset riski ega ole kõigest abstraktne oht. Üldistest kahtlusemomentidest ei piisa, et keelduda teavet andmast. Kui osanikul on esinenud varasemalt tõsine usalduse rikkumine, ei pea oht väga tõenäoline olema.¹²¹ Nii Eestis kui Saksamaal on äriühingu juhatuse enda analüüsida ja hinnata, missuguse teabe avaldamine võib põhjustada ohtu äriühingu huvide olulisele kahjustamisele. Keeruline on hinnata, missuguse teabe avaldamine on sobiv ja missuguse mitte. Juhatuse peaks osanike ja aktsionäride kavatsuste kohta omama hulgaliselt informatsiooni, mis aga ei ole tihti võimalik.

Tekib küsimus, et kas teabe andmisest keeldumiseks piisab sellest, kui teabenõue ei puutu äriühingusse või peab lisaks olema oht, et äriühingu huvid võivad oluliselt kahjustatud saada. Nii Eesti kui Saksa seaduste grammatilisel tõlgendamisel on äriühingule kahju tekkimise oht suure tähtsusega, et keelduda teabe andmisest. Kui ei ole ohtu, et kahjustada võivad saada äriühingu huvid, siis peaks juhatuse informatsiooni andma, isegi kui see ei puutu äriühingusse. Selline käsitus ei ole päris õige. Juhatusel peab olema õigus keelduda teavet andmast ka siis, kui ei ole ohtu, et äriühingu huvid saavad kahjustatud, kuid teave on äriühingusse mittepuutuv. See vähendab juhatuse koormust tegeleda mitteoluliste asjadega, sest igasugune teabenõudele vastamine võtab aega ja segab juhatuse igapäevast tööd.

Kindlasti puudub juhatusel kohustus anda teavet, kui tal ei ole võimalik seda teha. Need on olukorrad, kus konkreetsete dokumentide kadumise või teavet omavate kolmandate isikute informatsiooni ei anna ning neid ei saa selleks sundida. See ei tähenda, et ei saaks vastutust võtta äriühingut või isikut, kes dokumentide kadumise eest vastutab.

Teabeõiguse piiramine on oluline seoses osaniku andmetega tutvumise õigusega. Käesoleva töö punktis 2.1.2. käsitlesime osaniku dokumentidega tutvumise õigust, mis on väga laialdane. Nii Eesti kui Saksa õiguse sõnastuse kohaselt on osanikul õigus nõuda peaaegu kõigi osahingude dokumentidega tutvumist. Saksa valitseva arvamuse kohaselt on selle õiguse ulatuslik kasutamine praktiliselt illusioon ning funktsionaalne vajadus oleks olemas vaid siis, kui on olemas ulatuslik teabehuvi, mida vaevalt kunagi olema saab. Osanikud ei saa end andmetega tutvumise õigusele tuginedes suvalisel ajal sekkuvateks äriühingu audiitoriteks pidada. Seepärast võib äriühing osanikult nõuda tema teabega tutvumise nõude konkretiseerimist.¹²² Kuigi Saksa seaduste kohaselt pole osanikul andmetega tutvumiseks tähtsat põhjust vaja, võiks asja iseloomust tulenevalt keelata igal osanikul suvaliselt osahingude dokumentides sorimise. Osanikul peaks olema huvi konkreetse dokumendi vastu,

---

¹²¹ W. Zöllner. GmbHG Kommentar § 51a IV 3b. - A. Baumbach, A. Hueck. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung. Beck'sche Kurzkommentare. 18. Auflage. München: Beck, 2006.

¹²² Samas, GmbHG kommentaar § 51a IV 1.

mis täidab tema põhjendatud informatsioonivajaduse. Kui osanikul oleks automaatselt õigus tutvuda kõigi osaühingu dokumentidega, siis on suur oht, et kahjustada saavad osaühingu huvid. Eestis oleks samuti kasulik piirata äriühingu dokumentidega tutvumist selliselt, et peab olema huvi konkreetse dokumendi vastu, mida põhjendatud teabevajadusega.

Teabeõiguse piiritlemine on oluline teema, sest see võimaldab juhatusel vähendada niigi ulatuslikku osaniku informasiooniõigust. Aktsionäride teabeõiguse ulatus ei ole nii laialdane, kuid ka selle kitsendamine võib olla juhatuse poolt vajalik. Keeldumise põhiliseks aluseks on oht, et kahjustada võivad saada äriühingu huvid, kuid on ka muid võimalusi teabe mitteandmiseks. Otsustamaks, kas teavet anda või mitte, tuleb eeskätt lähtuda äriühingu huvidest, mitte juhatuse ega osaniku või aktsionäri isiklikest huvidet. Teabe küsimise õigus ja dokumentidega tutvumise õigus on omavahel kõrvutatavad. Tegemist on võrdsete õigustega, kumbki ei ole üksteisest üle ega tugevam. Siiski taganetakse dokumentidega tutvumise õiguse lubamisest sagedamini, sest see on äriühingule koormavam ning äriühingu huvidele rohkem ohtu pakkuvam.

3.2. Teabe andmiseks kohustatud ja teabe saamiseks õigustatud subjektid

Nii Saksa kui Eesti õiguse järgi annab osanikele ja aktsionäridele teavet juhatus. Ainult juhatus on kohustatud osanikele ja aktsionäridele teavet andma, mitte nõukogu ega kolmandad isikud.¹²³ Kuna nõukogu ega kolmandad isikud ei tegele äriühingu igapäevaste küsimustega (juhtimisega), siis neil poleks võimalik anda osaniku või aktsionäri küsimustele pädevaid vastuseid. See ei tähenda, et nõukogu ega kolmandad isikud ei tohiks aktsionäridele üldse teavet jagada, neil lihtsalt puudub kohustus seda teha.

Saksa *GmbHG* kommentaarid täpsustavad, et teavet on kohustatud andma ametis olev juhatus, mitte varasem.¹²⁴ Siiski on see vaieldav olukorras, kus osanikul või aktsionäril on äriühingu vastu nõue eelmise juhatuse ametisoleku ajast. Sellisel juhul võiks teavet anda ka varasem juhatus, kes on kõige pädevam vaidlusaluses küsimuses. Eelmine juhatus peaks teavet andma eelkõige siis, kui uuele juhatusele pole kõiksugust äriühingut puudutav informatsioon üle antud. Probleemaatiline on olukord ka äriühingu juhatuse tagasiastumisel. Selline Saksamaa regulatsioon, kus teavet annab ainult ametis olev juhatus, ei tundu otstarbekas. Teatud juhtudel peaks olema kohustatud informatsiooni andma ka äriühingu varasem juhatus.

---

¹²³ G. Wirth (*et al*). Corporate Law in Germany. 2nd ed. München: Beck, 2010, p 142.

¹²⁴ W. Zöllner. GmbHG Kommentar § 51a II 2. - A. Baumbach, A. Hueck. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung. Beck'sche Kurzkommentare. 18. Auflage. München: Beck, 2006.

Teabeandmise kohustuse õiguslik kandja ei ole aga juhatus, vaid äriühing kui juriidiline isik.¹²⁵ Juhatusesele esitatakse küll teabe nõue ning juhatus on üldjuhul kohustatud teavet andma, kuid kohtusse saab pöörduda äriühingu vastu, kes on teabe andmise kohustuse õiguslik kandja. Sellest tulenevalt on ühendatud ettevõtetes teabevõlgnik osaniku ja aktsionäri ees alati oma äriühing, mitte emaettevõtte ega teine tütarettevõtte. Kohus vastavalt kohustab äriühingut juhatuse kaudu informatsiooni andma, kui juhatus on sellest eelnevalt keeldunud, kuid teabe andmine on õigustatud.

Teabeõiguse kandjaks on iga osanik ja aktsionär, sõltumata tema osaluse suuruselt. Tegemist on korporatsiooniõigusliku õigusega, mida ilma äriühingus osalemiseta ei saa üle kanda.¹²⁶ Osaniku ja aktsionäri teabeõigus on võõrandamatu ning seotud konkreetse isikuga, mistõttu tegu individuaalse õigusega. Osaniku õigus teabele tekib osaluse omandamisega ning aktsionäri õigus vastavalt aktsia omandamisega. Kui oleks võimalik teabeõigust osast eraldi võõrandada, tekiks väga keerulised suhted äriühingu ja erinevate osapoolte vahel. Puuduks selgus, kes missugust õigust omab ning oleks oht, et kahjustada saaksid äriühingu huvid, kui teabeõiguse omandaks pahatahtlike kavatsustega isik. See ei välista osaniku ega aktsionäri võimalust volitada kolmas isik vastavat õigust kasutama.¹²⁷ Selline võimalus kaitseb osanikku ja aktsionäri olukorras, kus ta ise ei saa üldkoosolekul osaleda, kuigi soovib seal jagatavast teabest ja arutlusel olevatest küsimustest ülevaadet saada. Siingi on oht, et kolmanda isiku volitamisega võivad saada kahjustada äriühingu huvid nii nagu teabeõiguse võõrandamisega. Põhjuseks, miks ei ole keelatud teabeõiguse teostamist volitatud kolmanda isiku kaudu, võib olla asjaolu, et osaniku ja aktsionäride huvide kaitse on olulisem, kui kolmanda isiku volitamisest tulenev oht äriühingu huvidele, mis ei ole nii suur kui teabeõiguse võõrandamisel. Siinjuures tuleb tähelepanu pöörata sellele, et aktsionäri poolt volitatud isikutel ja kolmandatel isikutel puudub õigus nõuda või küsida juhatuselt informatsiooni, isegi kui nende kohalolek üldkoosolekul on õigustatud.¹²⁸ Kolmandate isikute ja volitatud esindajate keeld üldkoosolekul teavet nõuda ei tähenda, et neil puuduks õigus informatsiooni saada. Üldkoosolekul osaledes on neil igal juhul õigus saada üldkoosolekul avaldatavat teavet, lihtsalt neil puudub endal õigus seda küsida ja nõuda. Seesugune Saksa aktsiaseaduse regulatsioon, kus aktsionäri poolt volitatud isik ei saa üldkoosolekul teavet küsida, on käesoleva töö autori arvates ebamõistlik ning Eestis ei tuleks seesugust piirangut üle võtta. See piirab liiga palju aktsionäri teabeõigust olukorras, kus tal endal ei ole võimalik

¹²⁵ W. Zöllner. GmbHG Kommentar § 51a II 2. - A. Baumbach, A. Hueck. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung. Beck'sche Kurzkommentare. 18. Auflage. München: Beck, 2006.

¹²⁶ Samas, GmbHG kommentaar § 51a II 1.

¹²⁷ Samas, GmbHG kommentaar § 51a II 1.

¹²⁸ U. Hüffer. AktG Kommentar § 131 II 1b. Aktiengesetz. Beck'sche Kurzkommentare. 6. Auflage. München: Beck, 2004.

üldkoosolekul osaleda, kuid soovib teavet hankida esindaja kaudu. Kui esindaja ei saa ise teavet küsida, siis võib jääda aktsionäri jaoks oluline informatsioon saamata.

Osaniku ja aktsionäri teabeõiguse regulatsioon on imperatiivne ning sellest ei saa põhikirjaga kõrvale kalduda, kuid põhikirjaga saab välistada hääleõiguse teostamise volitatud esindaja kaudu. Esindaja kaudu hääleõiguse teostamise välistamise võimalus annab aluse oletuseks, et vastavalt tahetakse piirata ka esindaja teabekogumist.¹²⁹ Esindaja teabekogumise piiramine ei ole mõistlik, sest kahjustatud saaksid osaniku või aktsionäri õigused ja huvid, kui tal endal ei ole võimalik teabeõigust isiklikult teostada.

Teabeõigus on osanikul ja aktsionäril ka siis, kui tal poleks üldkoosolekul asjaomase otsuse tegemisel olnud hääleõigust. Õigus küsida teavet on ka hääleõigusega aktsionäril (osanikul) ja aktsionäril (osanikul), kes on üldkoosolekul juba oma hääle andnud.¹³⁰ Teabe küsimise õigus on osaniku ja aktsionäri niiöelda “püsiv” õigus, mis ei sõltu nende teistest õigustest. Hääleõigusega aktsionäril on võimalus mõjutada hääleõigusega aktsionäre ning juba hääletanud aktsionär võib küsimustega suunata teisi aktsionäre teatud otsuse poolt hääletama. Fidutsiaarse omandi ülekandmisel kuulub teabeõigus usaldusisikule. Äriühingu osade pantimisel või pandiks võtmisel ei kuulu teabeõigus mitte pandivõlausaldajale, vaid ainult osanikule või aktsionäri. Viimane on aga kohustatud pandivõlausaldajale seoses pandiõigusega olulist teavet koguma. Sama kehtib kasutusvalduse puhul nii osanikule (aktsionäri) kui kasutusvaldajale. Osaniku või aktsionäri pankrotimenetluse korral on teabeõigus tema pankrotihalduril.¹³¹ Osanik ega aktsionär ei ole kohustatud ega tohiksi anda pandivõlausaldajale ega kasutusvaldajale teavet, mis ei ole seotud pandiõiguse või kasutusvaldusega.

Osaniku (aktsionäri) informatsiooniõigus tekib osa omandamisega ning lõpeb osa võõrandamisel või selle kaotamisel väljaarvamise- või sundtühistamise menetluses. Äriühingust väljaastunud osanikul või aktsionäril puudub teabeõigus, mis välistab õiguse informatsioonile ka tema ühingusse kuulumise ajast.¹³² See tähendab, et ta ei saa küsida teavet ega täpsustusi tema osanikuna (aktsionärina) oldud aja kohta. Saksa kohtupraktika alusel on osanikul, kellel on osaühingu vastu hüvitise- või kasuminõudeid, eri teabeõigus arveldamisega seotud oluliste faktide kohta.¹³³ Selline eri teabeõigus on mõistlik, sest kaitseb osanikku, kelle ees äriühing on võlgnik. Sarnane eri teabeõigus oleks vajalik ka Eesti

¹²⁹ W. Zöllner. GmbHG Kommentar § 51a II 1. - A. Baumbach, A. Hueck. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung. Beck'sche Kurzkommentare. 18. Auflage. München: Beck, 2006.

¹³⁰ G. Wirth (*et al*). Corporate Law in Germany. 2nd ed. München: Beck, 2010, p 142.

¹³¹ W. Zöllner. GmbHG Kommentar § 51a II 1. - A. Baumbach, A. Hueck. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung. Beck'sche Kurzkommentare. 18. Auflage. München: Beck, 2006.

¹³² Samas, GmbHG kommentaar § 51a II 1.

¹³³ Samas, GmbHG kommentaar § 51a II 1.

õiguskorras. Vastasel juhul on endisel osanikul või aktsionäril keeruline oma nõudeid äriühingu vastu rahuldada, eriti kui tekitatakse infosulg. Osa omandajal on teabeõigus mitte ainult osa omandamisest alates äriühingus toimuva kohta, vaid ka igasugusele teabele ennem tema osanikuks või aktsionäriks saamist. See võib hõlmata näiteks varasemate aruannete kindlate punktide täpsustamist juhatuse poolt, kui osanikul või aktsionäril on selleks soov ja vajadus.

Kui on tegu kontserni või ühendatud ettevõtetega, siis on otsene teabeõigus ainult emaettevõttel. Tütarettevõtetel otsene teabeõigus puudub, kuid neil on õigus teiste tütarettevõtete kohta küsida informatsiooni emaettevõttelt, kes otsustab teabe andmise.¹³⁴ Tekib küsimus, et missugune informatsioonivajadus peaks tekkima ühel tütarettevõttel teise tütarettevõtte kohta. Vaevalt emaettevõtte igasugusele teabe küsimisele vastab, mida teise tütarettevõtte kohta soovitakse saada.

3.3. Teabe avalikustamise kord

Teabe avalikustamise korraga seotud küsimused on olulised, sest reguleerivad missugusel viisil on osanikul või aktsionäril võimalus teavet saada. Osahingus teabe avalikustamise kord ei ole nii detailselt reguleeritud kui aktsiaseltsi puhul. Üks põhjus on osanike õigus saada teavet igal ajal, mitte peamiselt üldkoosolekul nagu aktsiaseltsis. Osahinguga juhatus peab osanikule teavet andma koheselt, kui osanik seda nõuab või võimaldama dokumentidega tutvumist.¹³⁵ Alati ei ole võimalik teavet koheselt anda. Sellisel juhul tuleb teavet anda esimesel võimalusel, mis peaks jääma mõistliku aja piiridesse.

Tähelepanu tuleb pöörata osanike koosoleku kokkukutsumisele ja kohustuslikult avalikustavate dokumentide avalikustamise korrale. Eestis on osanikul võimalus otsuseid vastu võtta osanike koosolekul või kirjalike otsustena. Viimasel juhul tuleb saata eelnõu kõigile osanikele. Siiski on kirjalikud otsused pigem harv juhul.¹³⁶ Osanike koosolek kutsutakse kokku ettenähtud vormis või leiab aset osanike vabas vormis kokkuleppega, kusjuures juhatus osalema ei pea.¹³⁷ Osanike koosolekust tuleb ette teatada vähemalt üks nädal (ÄS § 172 lg 1). Teade tuleb saata viisil, et see tavalise edastamise korral jõuaks adressaadini nädal enne koosolekut. Ka Saksamaal tuleb osanikke teavitada koosolekust ette vähemalt üks nädal (*GmbHG* § 51 lg 1). Teade tuleb mõlemas riigis saata osanike nimekirja

---

¹³⁴ W. Zöllner. *GmbHG Kommentar* § 51a II 1. - A. Baumbach, A. Hueck. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung. Beck'sche Kurzkommentare. 18. Auflage. München: Beck, 2006.

¹³⁵ G. Wirth (*et al*). *Corporate Law in Germany*. 2nd ed. München: Beck, 2010, p 20.

¹³⁶ E. Gustavus. *Äriühinguõigus: Eesti kaubandus- ja registriõiguse õpik*. Tallinn; Berlin: Eesti Justiitsministeerium, 2000, lk 96.

¹³⁷ Samas, lk 171-172.

kantud aadressil. Eestis võib seaduse järgi teate saata ka elektronposti aadressile, mida Saksamaal võib lubada osaühingu põhikirjaga.

Lisaks kokkukutsutud koosolekule võib otsuseid vastu võtta osanike vabas vormis kokkuleppega, kus juhatus ei pea osalema. Otsuste kehtimiseks peavad kohal olema kõik osanikud isiklikult või siis vähemalt olema esindatud. Probleeme tekib, kui soovitakse teatud küsimuse lahendamist vabatahtliku kokkuleppega, kus ei osale juhatus, kuid osanikel tekib otsuse vastuvõtmisel täiendavaid küsimusi, millele on pädev vastama juhatus. Sellisel juhul on vabatahtliku kokkuleppe sõlmimine keeruline. Võimalus on kontakteeruda juhatuse liikmega, kuid viimane ei pruugi olla võimeline vastama kõigile küsimustele kohe. Seetõttu oleks alati kasulik kaasata otsuste vastuvõtmisse mõni juhatuse liige. Saksamaal on üldkoosolek oma paindlikkuse tõttu väga armastatud ning enamus osanike otsustest võetakse vastu sel viisil.¹³⁸

ÄS regulatsiooni järgi on aktsionäril õigus saada teavet aktsionäride üldkoosolekul. Korralikust üldkoosolekust peab ette teatama vähemalt kolm nädalat ja erakorralisest ühe nädala. Antud regulatsioon on tekitanud vaidlusi selle üle, kas teade on õigeaegselt esitatud siis, kui ta on seaduses näidatud ajal antud üle postiasutusele või peab aktsionär olema selleks kuupäevaks teate kätte saanud. Eelpool nimetatud küsimuses on Riigikohus oma otsuses 3-2-1-13-99¹³⁹ asunud seisukohale, et ühingu juhatus peab saatma aktsionäridele erakorralise üldkoosoleku kokkukutsumise teate sellise arvestusega, et see jõuaks aktsiaraamatusse kantud aadressile vähemalt üks nädal enne koosoleku toimumist. Seega tuleb juhatusel üldkoosoleku teadete saatmisel teade sideasutusele üle anda selliselt, et postitöö tavalistel tingimustel jõuaks see vähemalt üks nädal enne erakorralise koosoleku toimumise aega aktsiaraamatusse kantud aadressile.¹⁴⁰ Ka korralise üldkoosoleku kokkukutsumise teate kohta peaks kehtima reegel, et teade peab olema saadetud sellise ajavaruga, et see jõuaks aktsionärini vähemalt kolm nädalat enne üldkoosolekut. Sama reeglit tuleb järgida ka osanikele teadete saatmisel.

Saksamaal tuleb aktsionäride üldkoosolek kokku kutsuda vähemalt 30 päeva enne koosolekut. Sellesse ei arvestata kokkukutsumise päeva ega üldkoosoleku toimumise päeva. Kui kalkuleeritav päev satub pühapäevale või riigipühale, siis tähtpäeva ei lükata ei eelmisele ega järgmisele tööpäevale. Määrav päev, kas üldkoosolek on korrapäraselt kokku kutsutud, on kutse avalikustamise päev ettevõtte määratud väljaandes. Kui põhikirjas ei ole teisiti

¹³⁸ E. Gustavus. Äriühinguõigus: Eesti kaubandus- ja registriõiguse õpik. Tallinn; Berliin: Eesti Justiitsministeerium, 2000, lk 96.

¹³⁹ RKTko 3-2-1-13-99. Vallo Saare kassatsioonkaebus Tallinna Ringkonnakohtu 07.09.1998 otsusele Vallo Saare hagi AS Kinnisvaraekspert vastu aktsionäride erakorralise üldkoosoleku otsuste kehtetuks tunnistamiseks. RT III, 03.03.1999, 6, 62.

¹⁴⁰ H. Tohvri. Aktsionäri ja aktsiaseltsi vahelised õiguslikud suhted : bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, õigusteaduskond, tsiviilõiguse õppetool, 2003, lk 9-10.

märgitud, siis peab üldkoosolek toimuma äriühingu registreeritud asukohas. Kui põhikirjas on märgitud muu paik, siis ei tohi see olla aktsionäridele koormavam, et üldkoosolekust osa võtta.¹⁴¹ Saksamaal on aktsionäridel rohkem aega end üldkoosolekuks ette valmistada, mis on positiivne. Ka kolmenädalane üldkoosolekust etteteatamise tähtaeg ei ole lühike, kuid pikem aeg võimaldab aktsionäril oma ajagraafikut ja toiminguid paremini sättida, et üldkoosolekust aktiivselt osa võtta.

ÄS järgi tuleb üldkoosoleku teade saata tähitud kirjaga aktsiaraamatusse kantud aadressil. Sellega võrdseks loetakse teate saatmist lihtkirjaga, faksi teel või elektrooniliselt, kui kirjale või faksile või teate elektroonilise edastamise korral on lisatud teatis dokumendi kättesaamise kinnituse viivitamatu tagastamise kohustuse kohta. Saaja peab tagastama juhatusel dokumendi kättesaamise kohta kinnituse. Olukord on erinev, kui aktsiaseltsil on üle 50 aktsionäri. Sellisel juhul ei pea aktsionäridele teateid saatma, kuid üldkoosoleku toimumise teade tuleb avaldada vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Saksamaal tuleb avaldada teade kõigest aktsiaseltsi poolt valitud väljaandes.

Kui aktsionär küsib täiendavat informatsiooni mingi asjaolu kohta, mida tal õigus nõuda, siis juhatus on kohustatud aktsionärile vastama. See ei tähenda, et juhatus oleks kohustatud neile vastama või infot esitama üldkoosolekute vahelisel ajal. Aktsionär ei pea olema informeeritud ühingu igapäevasest majandustegevusest.¹⁴² Olgugi, et juhatus ei ole enne üldkoosolekut kohustatud aktsionäri küsimustele vastama, siis ÄS ei keela tal seda teha. Samuti võib juhatus vastata aktsionärile pärast üldkoosolekut, kui üldkoosolekul ei suutnud juhatus oma teabe andmise kohustust korrapäraselt täita.¹⁴³ Vastata tuleb viivitusega pärast üldkoosolekut. Võrdse kohtlemise põhimõttest lähtuvalt tuleks sellest informeerida ka teisi aktsionäre.

Juhatus pole kohustatud vastama osanikule ega aktsionärile kirjalikult, kuid ta võib seda teha. Keeruliste ja mahukate küsimuste puhul on mõistlik vastata kirjalikult, sest suulise vastuse puhul võivad jääda mõningad detailid ebaselgeks. Tuleks lähtuda sellest, mis on teabe mahtu ja keerukust arvestades mõistlik ja otstarbekas. Kui informatsiooni on palju või sellest on keeruline aru saada, siis juhatus võiks teavet jagada kirjalikult või viisil, et osanikul ja aktsionäril on võimalik üleskirjutusi teha. Kui juhatus vastab keerulisele või mahukale teabenõudele suuliselt, siis ei pruugi osanik või aktsionär kõigest täpselt aru saada. Puudub regulatsioon, mis keeles tuleb vastused anda. Näiteks kui tegu on suure äriühinguga, millel on rahvusvaheline omanikering, siis kas küsimustele tuleb vastata selle riigi keeles, kus äriühing

---

¹⁴¹ G. Wirth (*et al.*). *Corporate Law in Germany*. 2nd ed. München: Beck, 2010, p 137.

¹⁴² Samas, lk 36.

¹⁴³ RKTkm 3-2-1-29-08 p 12. AS Alexela Logistics määruskaebus Tallinna Ringkonnakohtu 23.01.2008. a määrusele AS Alexela Logistics avalduses AS Oiltanking Tallinn juhatuselt teabe saamiseks. RT III, 17.09.2008, 35, 234.

registreeritud, kust äriühingut juhitakse või mille keelt räägib aktsionär? Konkreetsed keelereeglid tuleks kehtestada ettevõtte põhikirjaga, Kindlasti on kohustus vastata selle riigi keeles, kus äriühing tegutseb. Kui osanikud või aktsionärid on välismaalased, siis võiks teavet avaldada ka inglise keeles. Rohkematse keeltesse tõlkimine on äriühingule liialt koormav ning osanik või aktsionär, kes soovib teavet saada kolmandas keeles, peaks endale ise tõlgi võtma.

Mis puutub kohustuslikult esitavatesse dokumentidesse, siis need tuleb esitada äriregistrile, kus on nendega võimalik tutvuda igal ühel (ÄS § 334 lg 2). Aktsionärile aga peab olema esitatud kohustuslikult esitatavad dokumendid enne üldkoosolekut, et tal oleks võimalik nendega piisavalt tutvuda, võtmaks vastu pädevaid otsuseid üldkoosolekul. ÄS § 332 lg 4 sätestab, et aktsionäril peab olema võimalik aruannetega tutvuda vähemalt kaks nädalat enne üldkoosoleku toimumist. See tähendab, et aruannetega tutvumist ei pea võimaldama samal ajal, kui saadetakse üldkoosoleku teade. Erinevate dokumentidega tutvumise koht on juhatuse otsustada (ÄS § 294 lg 4 p 8,9). Siin peaks kehtima reegel, et dokumentidega tutvumiseks valitud koht ei tohiks põhjustada aktsionärile üleliigseid komplikatsioone, eriti kui tegu on rahvusvahelise ettevõttega. Ka osühingu majandusaasta aruanne ja kasumi jaotamise kinnitamisel peab võimaldama osanikel tutvuda majandusaasta aruandega, et nad saaksid vajadusel täiendavalt informatsiooni küsida enne aruande kinnitamist. Sarnaselt aktsiaseltsi regulatsioonile tuleks aruanne osanikule saata, tutvumine võimaldada äriühingu ruumides või võimaldada turvaline juurdepääs Interneti vahendusel. Ettevõtte seisukohast oleks mõistlik teavitada osanikke ja aktsionäre elektrooniliste vahendite kaudu, sest see on kõige odavam ja mugavam. Samuti oleks kasulik esitatavad dokumendid teha kättesaadavaks internetis, eeldusel, et koht on turvaline ning ligi pääseb pääseb parooliga.

Osaühingu või aktsiaseltsi põhikirjaga ette näha, et osanik või aktsionär võib otsuste vastuvõtmisel hääletada elektrooniliselt. Samuti võib ette näha, et koosoleku osaline või täielik ülekanne toimub reaalajas Interneti vahendusel. Vastav regulatsioon on võetud üle börsiühingutele mõeldud Euroopa Liidu poolt vastu võetud direktiivist 2007/36/EÜ¹⁴⁴. Juhatuse luba osanikul ja aktsionäril osaleda ja teostada oma õigusi üldkoosolekul elektroonilise kommunikatsiooni vahendite abil on väga kasulik eelkõige välismaistele aktsionäridele või aktsionäridele, kes mingil põhjusel (haigus, liikumispuue) ei saa osaleda üldkoosolekul kohapeal. Interneti vahendusel koosolekul osalemine on neile suureks abiks oma õiguste teostamisel. Eelkõige tugevdab see aktiivse osaniku ja aktsionäri õigusi, kes huvitub äriühingu tegemistest ja selle kaudsest juhtimisest.

---

¹⁴⁴ ELT L 184, 11.7.2007, lk 17. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2007/36/EÜ noteeritud äriühingute aktsionäride teatavate õiguste kasutamise kohta, 11.07.2007.

3.4. Teabeõiguse rikkumine ja kaitse

Kui osaniku või aktsionäri teabeõigust on rikutud, siis on tal võimalus kasutada erinevaid õiguskaitselahendeid oma huvide ja õiguste kaitseks. Aktsionäri teabeõiguse rikkumine võib seisneda juhatuse poolt informatsiooni andmisest keeldumises, küsimuste esitamise mittelaskmises, ebaõige või ebatäpse teabe avaldamises, teabe andmise korra rikkumises. Osanike puhul lisandub dokumentidega tutvumise keelamine. Tihti on raske hinnata, kas tegemist on õiguste rikkumisega või jääb õiguste piirang lubatud ulatusse (nt informatsiooni andmisest keeldumise puhul).

Kui juhatuse keeldub teabe andmisest või dokumentidega tutvumise võimaldamisest, võib osanik nõuda, et tema nõudmise õiguspärasuse üle otsustaks osanike koosolek või esitada hagita menetluses kohtule avalduse juhatuse kohustamiseks teavet andma või dokumentidega tutvumist võimaldama (ÄS § 166 lg 3). Sarnane on regulatsioon aktsiaseltsis, kus aktsionär võib nõuda, et teabe andmisest keeldumise õiguspärasuse üle otsustaks aktsionäride üldkoosolek või esitada üldkoosoleku toimumisest alates kahe nädala jooksul hagita menetluses kohtule avalduse juhatuse kohustamiseks teavet andma (ÄS § 287 lg 3). Ka Saksamaal võivad osanik ja aktsionär algatada kohtumenetlust, et kohustataks neile infot andma. Samuti võivad osanik ja aktsionär nõuda üldkoosoleku otsuste kehtetuks tunnistamist, kui info, mille andmisest keelduti, puudutas vastuvõetud otsust.¹⁴⁵ Olgugi, et kohtu kaudu saab kohustada juhatust teavet andma, tekib probleeme, kui osanikul või aktsionäril on teavet kiiresti vaja. Kohtu kaudu võib küll saada õiguse teabele, kuid viivituse tõttu ei pruugi teave enam osanikule või aktsionärile vajalik olla.

Kui osanike või aktsionäride otsusega on keeldutud informatsiooni andmisest, on võimalik vaidlustada osanike või aktsionäride otsus ning pöörduda kohtu poole, et viimane kohustaks juhatust teavet andma. Kas vaidlustamismenetluse ja teabe andmise kohustuse menetluse vahel on suhe? Kas üks menetlus on teise eelduseks või on mõlemad täiesti iseseivad üksteisest sõltumatud menetlused? Kui vaidlustatakse osanike või aktsionäride teabest keeldumise nõusoleku otsust, võib eeldada, et koos sellega soovitakse kohustada juhatust teavet andma. Sellest seisukohast on need menetlused omavahel seotud. Ka Saksa valitsev arusaam toetab seisukohta, et teatud ulatuses on vaidlustamismenetlus ja juhatuse teabe andmiseks kohustamise menetlus seotud, sõltuvalt asjaoludest.¹⁴⁶ Teisest küljest võib teatud ajahetkel teabe andmisest keeldumine olla õiguspärane, mistõttu ei soovita nõusoleku otsust vaidlustada, vaid asjaolude hilisemal muutumisel ainult kohustada juhatust teavet andma.

¹⁴⁵ G. Wirth (*et al*). Corporate Law in Germany. 2nd ed. München: Beck, 2010, p 143.

¹⁴⁶ W. Zöllner. GmbHG Kommentar § 51a V 3b. - A. Baumbach, A. Hueck. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung. Beck'sche Kurzkommentare. 18. Auflage. München: Beck, 2006.

Sellisel juhul on vaidlustamismenetlus ning teabe andmiseks kohustamise menetlus iseseisvad.

Antav informatsioon peab olema täielik ja korrektne ning vastama korrapärase aruandluse printsiipidele.¹⁴⁷ Juhatus ei tohi anda umbmäära informatsiooni, sest see kahjustab osaniku ja aktsionäri huve. Ebatäpsete andmete esitamine või vastuste andmine ei kahjusta mitte ainult osanikku ja aktsionäri, kes võtavad selle põhjal vastu investeerimisotsuseid, vaid ka kogu äriühingut, kui esitatud andmete põhjal võetakse vastu otsuseid seoses äriühingu tulevikuga. Kui juhatus kahtleb oma andmete täpsuses, siis ta kontrollib need üle ning vastab osanikule või aktsionärile hiljem, kas või pärast üldkoosolekut. Ebatäpse informatsiooni andmisel, kui selle põhjal võetakse vastu otsus üldkoosolekul, saab aktsionär nõuda üldkoosoleku otsuse kehtetuks tunnistamist (ÄS § 302 lg 1). Nõude esitamise tähtaeg on kolm kuud. Otsuse kehtetuks tunnistamist saab nõuda ka aktsionär, kes omandab aktsiad pärast üldkoosoleku otsuse vastuvõtmist, tingimusel, et nõue esitatakse kolme kuulise tähtaja jooksul.¹⁴⁸ Saksamaal võib aktsionär nõuda ühingult ka kahju hüvitamist.¹⁴⁹ Eestis saaks nõuda äriühingult kahju hüvitamist VÕS sätete abil. Lisaks otsuse kehtetuks tunnistamisele saab kohtu kaudu nõuda täpsete andmete ja teabe esitamist.

Oluline on juhatusel järgida osanikele ja aktsionäridele teabe andmise korda, mis seaduses ette nähtud. Kui teavet antakse valel ajal, viisil või vales kohas, on tegemist õiguste rikkumisega. Näiteks kui aktsionäri teavitatakse üldkoosolekust liiga hilja või ei võimaldata kohustuslikult avaldatavate dokumentidega tutvumist, siis on automaatselt rikutud aktsionäri teabeõigusi. Osanike ja aktsionäride koosoleku kokkukutsumise nõuete rikkumine toob kaasa koosolekul tehtud otsuste tühisuse, kui osanikud või aktsionärid, kelle suhtes kokkukutsumise korda rikuti, otsust heaks ei kiida (ÄS § 172¹, § 296). Juhatusel on kasulik järgida koosoleku kokkukutsumise reegleid, sest vastasel juhul võivad äriühingu huvid saada kahjustada. Kui on vaja otsustada tähtis küsimus, kuid otsus on tühine kokkukutsumise korra rikkumise tõttu, siis vaja korraldada uus koosolek. Koosoleku kokkukutsumine hõlmab ka päevakorras arutamisele tulevate küsimuste kohta teabe avaldamist. Kui üldkoosolek teeb otsuse küsimuses, mis ei olnud üldkoosoleku päevakorras, ning päevakorda ei ole avaldatud vastavalt seadusele, siis tuleb selliselt tehtud otsuseid pidada tühiseks.¹⁵⁰ Erinevalt Eestist ei reguleeri *GmbHG*, millal on osanike otsused tühised ja kehtetud (v.a koosoleku kokkukutsumise korra rikkumine), mistõttu kohaldatakse Saksa aktsiaseaduse sätteid.¹⁵¹

¹⁴⁷ G. Wirth (*et al*). Corporate Law in Germany. 2nd ed. München: Beck, 2010, p 143.

¹⁴⁸ M. Ots. Aktsionäride üldkoosoleku otsuse tühisus ja kehtetus. - *Juridica*, 2001, nr 4, lk 239.

¹⁴⁹ G. Wirth (*et al*). Corporate Law in Germany. 2nd ed. München: Beck, 2010, lk 143.

¹⁵⁰ A. Vutt. Äriühingu organi otsuste vaidlustamisega seotud probleeme. - *Juridica*, 2005, nr 1, lk 57.

¹⁵¹ G. Wirth, M. Arnold, M. Greene. Corporate law in Germany. München: Beck, 2004, lk 31.

Sarnaselt Eestile on Saksamaal aktsiaseltsi üldkoosolekul vastuvõetud otsused tühised, kui üldkoosolek ei ole korrapäraselt kokku kutsunud, kui kutse ei sisalda vajalikku infot või kui üldkoosolekust ei ole korrapäraselt teavitatud.¹⁵²

Osaniku ja aktsionäri teabeõiguse rikkumisega vastuvõetud koosoleku otsuste puhul on oluline eristada kehtetuks tunnistatavaid ning algusest peale tühiseid otsuseid. ÄS § 301¹ lg 1 ja § 177¹ lg 1 järgi on otsuse tühisuse alused järgmised:

- otsus rikub äriseltsi võlausaldajate kaitseks või muu avaliku huvi tõttu kehtestatud seaduse sätet;
- otsus ei vasta headele kommetele;
- otsuse teinud üldkoosoleku protokoll ei ole seaduses ettenähtud juhul notariaalselt tõestatud;
- otsuse teinud üldkoosoleku kokkukutsumisel rikuti kokkukutsumise korda.

Üldkoosoleku otsuse saab tunnistada kehtetuks, kui otsus on vastuolus seaduse või põhikirjaga (ÄS § 302 lg 1). Iseenesest on otsuse vastuolu seadusega ka tühisuse aluseks, seega saab kehtetuks tunnistada otsuseid juhul, kui vastuolu seadusega ei ole tühisuse aluseks. Kui on rikutud üldkoosoleku kokkukutsumise korda, siis on tegu tühise üldkoosoleku otsusega. Osanikule või aktsionärile teabe andmisest keeldumisel või ebatäpse informatsiooni andmisel, võib nõuda üldkoosolekul vastu võetud otsuse kehtetuks tunnistamist.

Teabeõiguse rikkumisel võib juhatuse liige vastutada nii tsiviilõiguslikul kui kriminaalõiguslikul alusel. Menetlus kriminaalõiguslikul alusel on kasulik, sest sellisel juhul tasub menetluse kulud riik, isegi kui kriminaalmenetluse käigus lahendatakse ka tsiviilõiguslikud küsimused.

Kuigi osanikele ja aktsionärile on seadusega ette antud erinevad õiguskaitsevahendid oma teabeõiguse kaitseks, siis tihtipeale ei ole neist abi, kui vajalikku teavet koheselt ei saada. Kohtu vahendusel teabe nõudmine on ajakulukas ning isegi kui hiljem kohus leiab, et teabenõue on õigustatud ei pruugi see aktsionärile või osanikule enam vajalik olla. Siiski kasulik on nõuda ebaõige teabe põhjal vastuvõetud otsuste kehtetuks tunnistamist. Oluline on jälgida osanike ja aktsionäride koosoleku kokkukutsumise korda, sest selle rikkumisel on koosolekul vastuvõetud otsused tühised.

---

¹⁵² G. Wirth (*et al*). Corporate Law in Germany. 2nd ed. München: Beck, 2010, p 138.

3.5. Erikontroll kui teabe saamise vahend

Täiendava teabe saamise võimalusena näeb ÄS ette nii osahingule kui aktsiaseltsile erikontrolli määramise. Osahingu ja aktsiaseltsi erikontrolli regulatsioon on sarnane, mistõttu käsitletakse neid käesolevas töös ühiselt. Erikontrolli instituut aitab täiendavalt kaitsta aktsionäri õigusi. Vastavalt ÄS §-le 330 lg 1 (osahingu puhul § 191 lg 1) võivad aktsionärid (osanikud), kelle aktsiatega (osadega) on esindatud vähemalt 1/10 aktsiakapitalist (osakapitalist), nõuda aktsiaseltsi (osahingu) juhtimise või varalise seisundiga seotud küsimustes erikontrolli korraldamise otsustamist ja erikontrolli läbiviija määramist. Erikontrolli korraldamise otsustamine ja läbiviija määramine tehakse aktsionäride üldkoosolekul või osanike otsusega. Kui vastavat ostust vastu ei võeta, on aktsionäridel (osanikel), kelle aktsiatega (osadega) on esindatud vähemalt 1/10 aktsiakapitalist (osakapitalist), nõuda erikontrolli korraldamist ja läbiviija määramist kohtu poolt.¹⁵³ Erikontroll võimaldab kaitsta vähemusaktsionäride (-osanike) huve,¹⁵⁴ mida alati ei ole võimalik esialgse teabeõigusega kaitsta.

Riigikohus on oma 07. mai 2008. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-35-08 öelnud, et erikontroll on eelkõige suunatud üksikutele tehingutele ja toimingutele eesmärgiga selgitada, kas võib esineda aluseid, millele tuginedes on aktsiaseltsil õigus esitada nõudeid aktsiaseltsi juhtorganite vastu. Lisaks võib erikontroll hõlmata aktsiaseltsi asutamist, aktsiakapitali muutmist ning aktsiaseltsi aastaaruande kohta tekkinud küsimusi, mida ei ole võimalik lahendada ÄS §-s 287 ettenähtud teabenõude esitamisega. Tulemuseks on aktsionäride üldkoosolekule esitatav ülevaade, mis peab võimaldama aktsionäridel langetada otsuseid aktsiaseltsi huvide ja õiguste kaitseks.¹⁵⁵ Sellest võib järeldada, et erikontroll ei ole suunatud äriühingus ulatuslikuks kontrolli tegemiseks, vaid pigem üksikute ja võimalikult konkreetsete küsimuste lahendamiseks. Vastavaid järeldusi kinnitab riigikohtu 22. märtsi 2011. a. otsus tsiviilasjas 3-2-1-9-11, kus tsiviilkolleegium ei nõustunud ringkonnakohtu seisukohaga, et kui erikontrolli määramise kohtumääruses puuduvad täpsemad ettekirjutused, siis tuleb eeldada, et erikontroll määratakse kogu majandustegevuse osas. Erikontroll määratakse osahingu juhtimise või varalise seisundiga seotud küsimustes.¹⁵⁶ Erikontroll on suunatud äriühingu tegevuses konkreetsetele küsimustele vastuse saamiseks. Näiteks soovis ligi viiendiku Arco

¹⁵³ A. Vutt, M. Vutt. Erikontroll. – Aktsiaselts: näidised ja kommentaarid. K. Jõks jt. Tallinn, Käsiraamatute Kirjastus, 2007, lk 1.

¹⁵⁴ P. Kama jt. Majandustegevuse õiguslikust keskkonnast Eestis. Tartu, Tartu Ülikool, 1997, lk 90.

¹⁵⁵ RKTkm 3-2-1-35-08. Dorel Kangur, Artur Staškevitš, Viktor Ignatovitš, Rein Leibaku ja Valeri Kobozev määruskaebus Tallinna Ringkonnakohtu 22.02.2008. a määrusele Dorel Kanguri, Artur Staškevitši, Viktor Ignatovitši, Rein Leibaku ja Valeri Kobozevi avalduses Tondi Elektoonika AS-i erikontrolli korraldamise otsustamiseks ja erikontrolli läbiviija määramiseks.

¹⁵⁶ RKTkm 3-2-1-9-11. Majaekspert Invest aktsiaselts määruskaebus Tallinna Ringkonnakohtu 08.11.2010. a määrusele Majaekspert Invest aktsiaselts avalduses osahingu Baliset erikontrolli määramiseks.

Vara AS aktsiate omanik Toomas Tool, et nimetatud kinnisvaraettevõttes viidaks läbi erikontroll. Erikontroll viidi läbi 2011. a. sügisel ning vandeaudiitori aruandest selgub, et erikontrolli läbiviimiseks olid esitatud piiritletud küsimused, mis olid seotud konkreetsete osaluste müügitehingutega, millele erikontroll pidi vastused andma.¹⁵⁷

ÄS ei sätesta, kas erikontrolli läbiviimise eelduseks on, et vastavat teavet ei ole võimalik saada, kasutades osaniku või aktsionäri teabeõigust, mis tulenevad §-st 166 lg 1 ja §-st 287 lg 1. Kuna seadus piirangut ei ole pannud, võiks eeldada, et erikontrolli läbiviimist võib nõuda sõltumata teabenõude teostamisest. Isik peab olema vähemalt äriühingu 1/10 suuruse osa omanik ning tal peab olema põhjendatud huvi erikontrolli läbiviimiseks, kuid eelnevalt teabenõude kasutamine ei ole seaduse järgi kohustuslik. Teisest küljest ei ole mõistlik lubada erikontrolli läbiviimist küsimuste suhtes, mille kohta on võimalik informatsiooni saada, kui aktsionär või osanik kasutab oma teabeõigust. Erikontrolli läbiviimine on kulukam ning aeganõudvam kui teabenõue osaniku või aktsionäri poolt juhatusele. Riigikohus on tsiviilasjas nr 3-2-1-35-08 selgitanud: “Aktsionäril ei ole õigust taotleda erikontrolli küsimuste osas, millele aktsiaseltsi juhatuse peab talle aktsionäride üldkoosolekul vastama teabenõude alusel.”¹⁵⁸ Järelikult, kui äriühingu kohta soovitakse saada informatsiooni, mida on võimalik saada ÄS §-s 287 lg 1 ettenähtud teabenõudega, siis juhatuse võib keelduda erikontrolli määramise otsustamisest.

On igati mõistlik, et erikontrolli saab nõuda selliste küsimuste lahendamiseks, millele ei ole võimalik teabenõudega vastust saada. Aktsionäride puhul on selleks teave, mis tuleneb äriühingu dokumentidest, millega aktsionäril ei ole õigust tutvuda, sest erinevalt osanikust, puudub aktsionäril õigus nõuda äriühingu dokumentidega tutvumist. Riigikohtu tsiviilkolleegium on oma 23. aprilli 2008.a. otsuses nr 3-2-1-29-08 öelnud, et erinevalt osaniku õigusest teabele ÄS § 166 lg 1 järgi, ei hõlma aktsionäri õigus teabele õigust tutvuda aktsiaseltsi dokumentidega. Riigikohus lisas, et dokumentidega tutvumist võimaldab aktsionärile ÄS §-s 330 sätestatud erikontrolli instituut.¹⁵⁹ Järelikult saab erikontrolli nõuda küsimuste suhtes, millele ei ole võimalik vastust saada kasutades teabenõuet ning erikontrolli instituut võimaldab aktsionäril saada teavet äriühingu dokumentide kohta, millega tutvumist

---

¹⁵⁷ Vandeaudiitori aruanne kokkuleppeliste protseduuride kohta Arco Vara AS-s, lk 3-5. 18.09.2011. Arvutivõrgus: <http://www.ap3.ee/images/publicationimages/ce80594b-0be0-40ae-9d15-10b6352153bc.pdf>, 02.05.2012.

¹⁵⁸ RKTKm 3-2-1-35-08. Dorel Kangur, Artur Staškevitš, Viktor Ignatovitš, Rein Leibaku ja Valeri Kobozev määruskaebus Tallinna Ringkonnakohtu 22.02.2008. a määrusele Dorel Kanguri, Artur Staškevitši, Viktor Ignatovitši, Rein Leibaku ja Valeri Kobozevi avalduses Tondi Elektroonika AS-i erikontrolli korraldamise otsustamiseks ja erikontrolli läbiviija määramiseks.

¹⁵⁹ RKTKm 3-2-1-29-08 p 13. AS Alexela Logistics määruskaebus Tallinna Ringkonnakohtu 23.01.2008. a määrusele AS Alexela Logistics avalduses AS Oiltanking Tallinn juhatusele teabe saamiseks.

tal ei ole õigust nõuda. Ka praktikas on tavaline, et kõigepealt esitatakse juhatusele teabenõue ning kui juhatus keeldub teavet andmast, siis küsitakse erikontrolli läbiviimist.

Kui juhatus keeldub erikontrolli läbiviimisest, siis on võimalik pöörduda kohtu poole, et viimane otsustaks erikontrolli määramise. Kohus otsustab erikontrolli korraldamise ainult mõjuval põhjusel. Aktsionärid peavad oma taotluses kohtule põhjendama, miks on äriühingus vajalik läbi viia erikontroll. Erikontrolli taotlevad aktsionärid aga ei pea tõendama omi väiteid, millega nad põhjendavad erikontrolli läbiviimise taotlust, on selgitanud riigikohtu tsiviilkolleegium asjas nr 3-2-1-35-08. Riigikohus lisas, et rahuldamata tuleb jätta ilmselgelt põhjendamatud taotlused ning taotlused, mis ei võimaldaks aktsiaseltsil omi huvisid ja õigusi kaitsta.¹⁶⁰ Järelikult ei saa kindel olla, et kohus alati otsustaks erikontrolli määramise, vaid ainult siis, kui aktsionäride esitatud taotlus on piisavalt põhjendatud.

Erikontroll võimaldab väikeaktsionäridel saada informatsiooni teatud tehingute ja dokumentide kohta, millele neil juurdepääs puudub. Erikontroll on vahend, kaitsmaks väikeaktsionäre juhatuse ja enamusaktsionäride omavoli eest Väikeaktsionäride kaitse on vajalik, sest neil puudub võimalus mõjutada äriühingu tegevust nii nagu seda saab teha enamusaktsionär. Enamusaktsionärid, kes omavad üle ½ äriühingu aktsiakapitalist, saavad end ise juhatusse hääletada ning olla kursis äriühingu igapäevase tegevusega. Väikeaktsionäridel puudub võimalus end ise juhatusse hääletada, sest juhatusse saamiseks on enamasti vajalik poolthälte enamus ning kui suuraktsionär vastu hääletab, siis seda ei juhtu. Sellisel viisil on enamusaktsionäril võimalus olla väikeaktsionäridest rohkem informeeritud ning vajadusel saab ta teavet oma isiklikes huvides kasutada. Enamusaktsionäril on võimalus suruda läbi tehinguid, millega väikeaktsionärid ei nõustuks, ilma et viimased sellest teada saaksid. Järelikult on erikontroll vahend, mis võimaldab väikeaktsionäridel saada teavet, millele neil ligipääs puudub. Ei ole välistatud erikontrolli taotlemine ka suuraktsionäri poolt.

Kuigi seaduses ei ole kindlat tähtaega, mille jooksul tuleks kohtule esitada avaldus erikontrolli korraldamise ja erikontrolli läbiviija määramise otsustamiseks, tuleks seda teha suhteliselt kiiresti. Avalduste esitamisel ja läbivaatamisel võib esineda mitmeid tõrkeid, mistõttu võib mõni nõue aeguda. Seda eelkõige olukorras, kus erikontroll on suunatud mitme aasta tagustele otsustele ja dokumentidele, sest juriidilise isiku juhtorgani liikme vastu esitatava nõude aegumistähtaeg on viis aastat kohustuse rikkumisest (TsÜS § 37 lg 4).

Lisaks erikontrolli määramisele tuleb otsustada erikontrolli läbiviija määramine. Erikontrolli

---

¹⁶⁰ RKTkm 3-2-1-35-08 p 10. Dorel Kangur, Artur Staškevitš, Viktor Ignatovitš, Rein Leibaku ja Valeri Kobozev määruskaebus Tallinna Ringkonnakohtu 22.02.2008. a määrusele Dorel Kanguri, Artur Staškevitši, Viktor Ignatovitši, Rein Leibaku ja Valeri Kobozevi avalduses Tondi Elektoonika AS-i erikontrolli korraldamise otsustamiseks ja erikontrolli läbiviija määramiseks.

läbiviijaks võivad olla audiitorid, vandeadvokaadid või advokaadiühingud (ÄS § 191 lg 3 ja § 330 lg 3). Mitte ükski teine isik ei saa erikontrolli läbi viia. Erikontrolli läbiviija määramine tuleks otsustada vastavalt sellele, missugused on erikontrolli läbiviijale esitatavad küsimused ning milliseid teadmisi neile vastamine eeldab. Audiitor tuleks valida erikontrolli läbiviijaks, kui soovitakse teatud tehingute majanduslikku analüüsi ning vandeadvokaat tuleks valida erikontrolli läbiviijaks, kui soovitakse tähelepanu juhtida õiguslikele küsimustele. Kui osanikud või aktsionärid ei ole rahul määratud erikontrolli läbiviijaga, siis võib nõuda erikontrolli läbiviija asendamist (ÄS § 191 lg 2¹ ja § 330 lg 2¹). Seoses erikontrolli läbiviija määramisega tekib küsimus, kas erikontrolli tohib viia läbi sama audiitor, kes on auditeerinud äriühingu majandusaasta aruandeid? Ühest küljest on hea, kui äriühingu erikontrolli teostab audiitor, kes on auditeerinud sama äriühingu majandusaasta aruandeid, sest ta on ettevõtte andmete ja olulise teabega juba tuttav. Erikontrolli läbiviimine oleks sellisel juhul vähem kulukas ja aeganõudev. Teisest küljest võib tekkida audiitori erapooletuse probleem. Audiitor ei pruugi olla valmis oma varasemaid vigu tunnistama. Näiteks kui ta erikontrolli käigus avastab, et ta on äriühingu majandusaasta aruande auditeerimisel teinud eksimusi. Seadus otseselt ei keela erikontrolli läbiviimist audiitori poolt, kes on auditeerinud ka sama äriühingu majandusaasta aruannet. Samuti puudub selle küsimuse osas vastav riigikohtu praktika. Käesoleva töö autor arvab, et parem oleks äriühingus erikontrolli läbiviijaks määrata audiitor, kes ei ole varasemalt sellele ühingule teenust osutanud, sest see tagaks erapooletu analüüsi.

Kui erikontrolli läbiviijaks soovitakse määrata audiitor, siis tuleks erikontrolli taotluses välja tuua, kas soovitakse kindlustandvat või mitte-kindlustandvat erikontrolli.¹⁶¹ Mis on kindlustandev ja mitte-kindlustandev erikontroll ning kumba eelistada? Mitte-kindlustandev erikontroll ehk faktipõhine erikontroll tuleneb AudS-i §-st 53. AudS § 53 lg 2 järgi kontrollitakse tehingute seaduslikkust kokkuleppeliselt eesmärgil võimaldada piiritletud kasutajale aruande koostamist kokkuleppeliste toimingute objekti ja eesmärgi, läbiviidud protseduuride, tähelepanekute ning leitud vigade ja erandite kohta selleks, et piiritletud kasutaja saaks nende põhjal teha otsustusi. Mitte-kindlustandev erikontroll sobib faktide kontrollimiseks ning järeldused ja otsused nõuete esitamise kohta peab töö tellija tegema ise. Kindlustandev erikontroll tuleneb AudS §-st 52, mille lg 2 sätestab, et tehingute seaduslikkust kontrollitakse kokkuleppeliselt eesmärgil võimaldada piiritletud kasutajale aruande koostamist kokkuleppeliste toimingute objekti ja eesmärgi, läbiviidud protseduuride, tähelepanekute ning leitud vigade ja erandite kohta selleks, et piiritletud kasutaja saaks nende

---

¹⁶¹ RKTkm 3-2-1-35-08 p 10. Dorel Kangur, Artur Staškevitš, Viktor Ignatovitš, Rein Leibaku ja Valeri Kobozev määruskaebus Tallinna Ringkonnakohtu 22.02.2008. a määrusele Dorel Kanguri, Artur Staškevitši, Viktor Ignatovitši, Rein Leibaku ja Valeri Kobozevi avalduses Tondi Elektoonika AS-i erikontrolli korraldamise otsustamiseks ja erikontrolli läbiviija määramiseks.

põhjal teha otsustusi. Kindlustandev erikontroll sobib vastavuse kontrollimiseks (näiteks kas juhtorgani liikme käitumine, sõlmides teatud tehinguid oli vastavuses seadusega) ning selle alusel saab juhtorgani liikmeid ja aktsionäre vastutusele võtta. See ei tähenda, et faktipõhise erikontrolli puhul on nõuete esitamine välistatud. Faktipõhine erikontroll ei pruugi olla piisav nõuete esitamiseks, sest aruande põhjal tuvastatakse teatud faktid, kuid ei kontrollita, kas need on seadusega vastavuses. Siinkohal tuleb märkida, et audiitor ei anna omapoolset hinnangut ei faktidele ega vastavusele.

Erikontroll on vajalik instituut, kaitsmaks aktsionäride ja osanike huve, kes ei osale äriühingu igapäevases tegevuses. Viimastel aastatel on erikontrolli hakatud järjest rohkem kasutama ning võib loota, et ka kohtupraktika täieneb lähiajal. Ka ÄS-is tuleks erikontrolli instituuti täiendavalt reguleerida, sest puudub erikontrolli mõiste ning selle läbiviimisel tekib küsimusi, mida pole reguleeritud. Erikontroll ei ole suuantud aktsionäri hääleõiguse teostamisele, vaid äriühingus toimuva üle kontrolli teostamiseks ning erinevate asjaolude ja tehingute selgitamiseks.

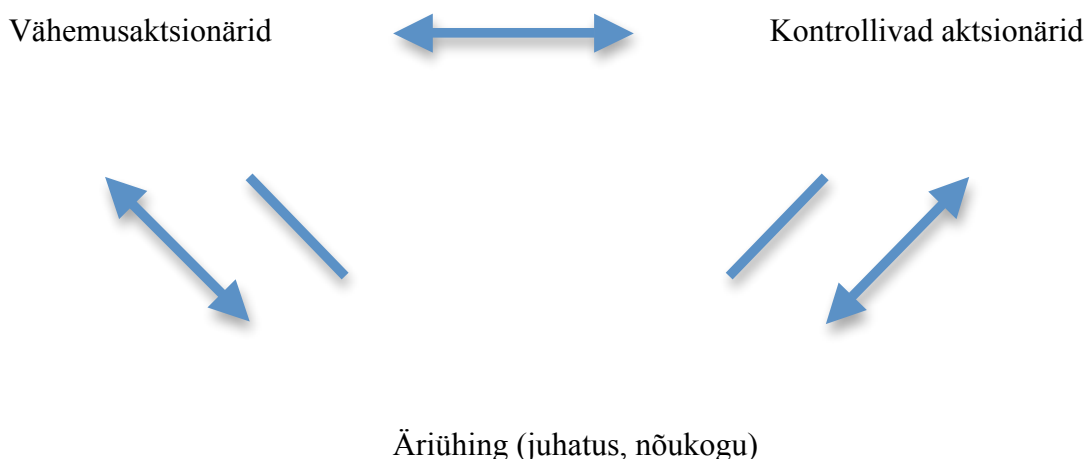
4. Informatsiooni asümmeetria

4.1. Informatsiooni asümmeetria olemus

Informatsiooni asümmeetria on üks põhilisi probleeme, mis tekib informatsiooni mittekorrapärasel jagamisel ja edastamisel. Informatsiooni asümmeetria on põhjustatud sellest, et äriühingus teatud osapooled tegutsevad ainult isikliku kasu nimel ega seisa ühingu huvide eest. Sellest tulenevad negatiivsed tagajärjed tekivad eelkõige äriühingule, kuid ka äriühingu organid saavad kahjustatud.

Ettevõtete põhiline probleem seisneb nn “agendi suhtes”¹⁶², kus teabe asümmeetria leiab aset, kas juhatuse ja aktsionäride vahel¹⁶³ või kontrolliva aktsionäri ja väikeaktsionäri vahel.¹⁶⁴ Seda nimetatakse “*principal-agent*” probleemiks¹⁶⁵, kus ühe osapoole heaolu, määratud terminiga “*principal*”, on sõltuvuses teise osapoole tegudest, määratud terminiga “*agent*”.¹⁶⁶ Informatsiooni asümmeetria tulenebki sellest, et üks pool omab teavet, mida soovib teine pool ning kelle heaolu sõltub, kui palju teavet esimene pool edastab.

Eelnevalt nimetatud probleemi kohta võib koostada järgmise joonise:

Joonis 2: “Principal-agent” probleem mittebörsiühingutes.¹⁶⁷

¹⁶² “Agency relation”.

¹⁶³ J. A. McCahery, E. P. M. Vermeulen. Corporate Governance of Non-listed Companies. Oxford : Oxford University Press, 2010, p 6.

¹⁶⁴ Samas, lk 37.

¹⁶⁵ Esindamisprobleem.

¹⁶⁶ J. Armour, H. Hansmann, R. Kraakman. Agency Problems and Legal Strategies. - The Anatomy of Corporate Law: A Comparative and Functional Approach. Ed: R. Kraakman (*et al*). 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, p 35.

¹⁶⁷ J. A. McCahery, E. P. M. Vermeulen. Corporate Governance of Non-listed Companies. Oxford : Oxford University Press, 2010, p 7.

Kui analüüsitakse “*principal-agent*” probleemi, siis enamasti tehakse seda börsiühingute põhjal. On küsitav, kas agendiprobleem kehtib ka mittebörsiühingute puhul, sest avalike äriühingute probleemid ei ole tingimata omased nende mitte börsil olevatele vastetele. Informatsiooni asümmeetria sõltub ettevõtete aruandekohustusest ja järelevalve struktuurist.¹⁶⁸ Väiksemates mittebörsiettevõtetes on aktsionärid ja osanikud rohkem kursis ettevõttes toimuvaga, mistõttu informatsiooni asümmeetria ei ole nii suur probleem. Börsiühingud on enamasti palju suuremad ettevõtted ning ka aktsionäre on tunduvalt rohkem, mistõttu informatsiooni asümmeetria on kergem tekkima. Siiski on õigusosalases kirjanduses väljendatud, et ka mittebörsiühingutes tekib kolmepoolne probleem kontrollivate aktsionäride, juhatuse ja vähemusaktsionäride vahel.¹⁶⁹

4.2. Juhatuse ja aktsionäri informatsiooni asümmeetria

Enamasti avaldub agendiprobleem juhatuse ja aktsionäride vahel. Poolte vahel on esindussuhe, kus juhid on “*agents*” ja aktsionärid on “*principals*”. Eelduslikult töötavad mõlemad osapooled isikliku kasu nimel. Komplikatsioonid tekivad, kui isiklikud huvid muutuvad olulisemaks koostööst ja ühistest eesmärkidest ehk äriühingu huvidest.¹⁷⁰ Juhatas tahab anda ettevõtte tegevuse kohta positiivseid uudiseid ning negatiivsed teated tahaplaanile jätta, sest sellest sõltub tema töötasu ja muud hüvitised. Aktsionäri huviks on aga igasuguse teabe saamine, et vastu võtta investeerimisotsuseid. Lisaks on nii osanik kui aktsionär huvitatud võimalikult suurtest dividendidest.

Oma huvide kaitseks on juhatas valmis ettevõtte finantsteavet varjama või esitama ebaõigeid andmeid.¹⁷¹ Üks võimalus on ettevõtte tulemuste moonutamine paremuse suunas. Võltsitakse äriühingu finantsandmeid või tehakse näilikke tehinguid. Tihti on juhatuse ebaloajaalsele tegevusele raske jälile saada ning nõuab suuri järelevalve kulutusi.

Informatsiooni varjamise ja selle ebaõige esitamise kõrval teevad juhatuse liikmed tehinguid iseenda ja äriühingu vahel. Probleem tekib, kui juhatas teeb äriühinguga keelatud tehinguid oma isiklike huvide rahuldamiseks.¹⁷² Kui üldjuhul peab juhatas teavitama nõukogu või

---

¹⁶⁸ C.S.Armstrong jt. The role of information and financial reporting in corporate governance and debt contracting. - Journal of Accounting and Economics. 2010, nr 50, p 181.

¹⁶⁹ J. A. McCahery, E. P. M. Vermeulen. Corporate Governance of Non-listed Companies. Oxford : Oxford University Press, 2010, p 7.

¹⁷⁰ Samas, lk 9.

¹⁷¹ R. Kraakman. Disclosure and Corporate Governance: An Overview Essay. - Reforming Company and Takeover Law in Europe. Ed: G. Ferrarini (*et al*). Oxford: Oxford University Press, 2004, p 100.

¹⁷² Samas, lk 97.

aktsionäri (sõltub, kas äriühingul on nõukogu või mitte) tehingute tegemisest äriühingu endaga ning saada vastava loa, siis illegaalseid tehinguid hoitakse teiste eest saladuses.

Aktsionäri enamasti ei ole otsest juurdepääsu ettevõtte raamatupidamisele ja sisemistele kontrollisüsteemidele, mistõttu nõutakse suuremat järelevalvet. See sisaldab tõepärase teabe avalikustamist ettevõtte asjadest ja juhatuse toimingutest. Seeläbi üritavad aktsionärid kontrollida juhatust ja saavutada oma isiklike eesmärgid.¹⁷³ Juhatuse, kes tegeleb ettevõtte igapäevase juhtimisega, omab siseinformatsiooni, millest on huvitatud ka aktsionärid. Siseinformatsiooni hulka kuuluvad igasugused äriühingu investeeringud ja eesmärgid, mis ei pruugi aktsionäri teada olla.¹⁷⁴ Oleks väga kulukas, kui aktsionärid, kes enamasti on väikesed ja keda on palju, osaleksid ühingu igapäevases tegevuses.

Juhatajad on paremini informeeritud, mis võimaldab neil püüelda isiklike eesmärkide poole ilma olulise riskita. Samal ajal aktsionäridel, tulenevalt piirangutest ja prioriteetidest, on raske sundida juhatajaid alluma ettevõtte omanike eesmärkidele. Informatsiooni- ja kollektiivsed tegevusprobleemid mitte ainult ei kahjusta järelevalve teostamist juhatuse üle, kuid võimaldab juhatajatel luua erinevaid meetodeid, et saada isiklikku kasu ja tulu ettevõttest.¹⁷⁵ Kokkuvõttes muutub juhatuse käitumine väga oportunistlikuks.

Aktsionäridel puuduvad võimalused, piiramaks juhatuse oportunistlikku käitumist. Olgugi, et on kehtestatud regulatsioon, mis kohustab juhatust teatud informatsiooni andma ning järgima tõe, täpse ja usaldusväärse reegleid, hoitakse neist tihtipeale kõrvale. Eriti olukordades, kus oportunistlik tulenev omakasu on piisavalt suur, mis soodustab reeglite rikkumist.

Agendiprobleemi vähendamiseks on alati võimalik kehtestada range režiim, mis kohustab juhatust avalikustama aktsionäridele igasugust teavet. Selline lähenemine ei takista juhatusel reeglite rikkumist ja isiklike huvide tagaajamist. Mõistlik oleks äriühingul järgida soovituslikke ühingujuhtimise reegleid ning selgitada ettevõtte organitele, et ainult isikliku kasu tagaajamine on kahjulik kõigile osapooltele. Tuleb lähtuda ühisest eesmärgist.

4.3. Kontrolliva aktsionäri ja väikeaktsionäri informatsiooni asümmeetria

ÄS § 272 ja *AktG* § 53a alusel tuleb aktsionäre kohelda võrdsetel asjaoludel võrdselt. Kõik aktsionärid peaksid omama võrdses koguses teavet äriühingu kohta, sõltumata sellest, kas tegu kontrolliva aktsionäri või väikeaktsionäriga. Siiski esineb probleeme, kus mõned aktsionärid on teistest niiõelda “võrdsemad”.

---

¹⁷³ J. A. McCahery, E. P. M. Vermeulen. *Corporate Governance of Non-listed Companies*. Oxford : Oxford University Press, 2010, p 10.

¹⁷⁴ Samas, lk 7.

¹⁷⁵ Samas, lk 7.

Eestis on väikeaktsionäride informeeritus ja võimalus saada teavet kahjuks tihti puudulik.¹⁷⁶ Paljude aktsionäridega seltsides aktsionärid enne hääletamist siiski infot ei kogu. Igaüks teab, et tema häälel on nii tühine, et see ei pääse mõjule. Nii jätavadki väikeaktsionärid info kogumata ja lähevad koosolekule “külmalt”. Samuti ei kogu aktsionärid infot siis, kui lubatud hüved (dividendid) on liiga väikesed.¹⁷⁷ Tekib olukord, kus enamusaktsionärid või kontrollivad aktsionärid, kes on ühtlasi informatsioonist enam huvitatud, on palju paremini kursis äriühingut puudutavate asjaoludega. Väikeaktsionärid jäävad üldkoosolekul otsustusprotsessides tagaplaanile, sest nad ei ole pädevad mõistlikke ideid pakkuma ja otsuseid vastu võtma.

Aktsionäride vaheline informatsiooni asümmeetria võib tekkida ka siis, kui väikeaktsionärid on teabest huvitatud ning valmis seda ise koguma. Selliseid ettevõtteid iseloomustab väike number aktsionäre, kes ei saa ühingust börsi vahendusel välja astuda ning nõuavad kaasamist ettevõtte otsustusprotsessidesse.¹⁷⁸ Kontrollivad aktsionärid soovivad aga ise olla otsustusprotsessides ning mitte kaasata sinna teisi aktsionäre. Vähemusaktsionärid on “*principals*” ja kontrollivad omanikud on “*agents*”.¹⁷⁹

Suurele aktsionäri tavaliselt antakse koht juhatuses ning seetõttu ta saab siseteavet kulude struktuuri või konkurentide varustamislepingute kohta. Suured aktsionärid võivad näiteks pärast seesuguse strateegilise siseteabe saamist uuendada läbirääkimisi alltöövõtja hinna kohta. Sellised tehingud võivad olla aluseks agendiprobleemile, täpsemalt vähemusaktsionäride õiguste rõhumisele. Seotud osapooltega tehingud võivad olla kontrollival aktsionäril vahendiks, et saada isiklikku kasu teiste aktsionäride arvel.¹⁸⁰ Ei saa kohustada kontrollivat aktsionäri, kellele on antud koht juhatuses, andma siseteavet väikeaktsionäridele, sest selle tagajärjel võivad saada kahjustatud äriühingu huvid. On oht, et väikeaktsionär võib siseteavet kuritarvitada. See ei õigusta kontrollivat aktsionäri võtma positsiooni, kus ta ei avalda teistele aktsionäridele üldset teavet, vaid ta peaks analüüsima, missuguse teabe avaldamine on ohutu, et oleks võimalikult väike informatsiooni asümmeetria aktsionäride vahel.

---

¹⁷⁶ H. Meerits, A. Kokk, G. Laub. Hea Ühingujuhtimise Tava. Kommenteeritud väljaanne, lk 6. Arvutivõrgus: http://www.merko.ee/upload/File/HYT/Hea_Yhingujuhtimise_Tava_kommenteeritud_valjaanne.pdf, 02.05.2012.

¹⁷⁷ Samas, lk 23.

¹⁷⁸ J. A. McCahery, E. P. M. Vermeulen. Corporate Governance of Non-listed Companies. Oxford : Oxford University Press, 2010, p 37.

¹⁷⁹ J. Armour, H. Hansmann, R. Kraakman. Agency Problems and Legal Strategies. - The Anatomy of Corporate Law: A Comparative and Functional Approach. Ed: R. Kraakman (*et al*). 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, p 36.

¹⁸⁰ J. A. McCahery, E. P. M. Vermeulen. Corporate Governance of Non-listed Companies. Oxford : Oxford University Press, 2010, p 224.

Vähemusaktsionäridel peab olema võimalus avastada kontrollivate aktsionäride omakasupüüdlik käitumine. Vähemusaktsionärid saavad koguda avalikku teavet kui privaatset teavet. Põhiline avaliku teabe allikas on ettevõtte finants teadaanded ja auditeeritud aruanded.¹⁸¹ Vähemusaktsionäre kaitseb ka neile põhikirjaga antud vetoõigus teatud otsuste suhtes.¹⁸² See võimaldab neil takistada suuraktsionäri tahte läbi surumist teatud olukordades, kus on kahtlust, et enamusaktsionär omab eeliseid teiste eest.

Eesmärk peaks olema informatsiooni asümmeetria vähendamine ning sellega peaks tegelema äriühing ise. Kohustuslike aktidega on keeruline nimetatud probleemi detailselt reguleerida, sest äriühingud on erineva suuruse ja struktuuriga ning igasugune regulatsioon ei pruugi kõigile vastuvõetav olla. Agendiprobleemide vähendamine võib äriühingule olla kulukas, sest rangema kontrolli ja järelevalve teostamine nii juhatuse kui enamusaktsionäride järele nõuab palju ressursse. Teisest küljest tuleb see ettevõttele kasuks, muutes selle toimimise efektiivsemaks ning investorile ahvatlevamaks. Ühtpidi on hea, kui on õigusaktidega reguleeritud “*principal-agent*” probleemi vähendamist, kuid see ei ole alati parim lahendus. Pigem sobib see keerulise struktuuriga äriühingutele ning väiksemad ettevõtted peaksid suutma probleemiga ise tegeleda.

---

¹⁸¹ J. A. McCahery, E. P. M. Vermeulen. Corporate Governance of Non-listed Companies. Oxford : Oxford University Press, 2010, p 231.

¹⁸² J. Armour, H. Hansmann, R. Kraakman. Agency Problems and Legal Strategies. - The Anatomy of Corporate Law: A Comparative and Functional Approach. Ed: R. Kraakman (*et al*). 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, p 36.

Kokkuvõte

Osaniku ja aktsionäri teabeõigus on väga tihedalt seotud ühingujuhtimisega ning avaldab olulist mõju äriühingu efektiivsele toimimisele. Kuigi aktsionär ja osanik ei osale äriühingu igapäevases juhtimises on aktsionäride üldkoosolek äriühingu kõrgeim juhtimisorgan. Lisaks saavad osanikud vastu võtta otsuseid ka juhatuse ja nõukogu pädevusse kuuluvates küsimustes. Äriühingu juhtimises aktiivseks osalemiseks vajavad osanikud ja aktsionärid korrapärast teavet äriühingu kohta.

Teabeõigus on osanikule ja aktsionärile kuuluv mittevaraline õigus, mis on hääleõiguse kõrval iseseisev õigus. Osanikul ja aktsionäril on õigus saada teavet mitte ainult üldkoosoleku päevakorras olevate küsimuste kohta, vaid ka äriühingu üldiste tegevuste ja tehingute kohta, mis ei tule üldkoosolekul arutamisele. Teabeõiguse individuaalsusele viitab ka selle realiseerumine väljaspool osanike ja aktsionäride koosolekut. Teabeõiguse eesmärkideks on hääletamiseks eelduste saamine, nõudmiste esitamine õiguste rikkumise korral, kapitali paigutuse analüüs, küsimustega üldkoosoleku mõjutamine ja muude aktsionärile kuuluvate õiguste maksmapanek. Enamus nimetatud eesmärke realiseerub väljaspool osanike ja aktsionäride koosolekut.

Eestis reguleerib osaniku ja aktsionäri teabeõigust ÄS ning Saksamaal vastavalt *GmbHG* ja *AktG*. Siseriiklikku teabeõiguse regulatsiooni on mõjutanud kohustuslikud Euroopa Liidu direktiivid, kuid ka mittesiduvad siseriiklikud ja rahvusvahelised aktid. Erinevalt Saksamaast on Eestis teabeõiguse regulatsioon pealiskaudne ja ebaselge. Euroopa Liidu direktiivid reguleerivad põhiliselt kohustuslikult avalikustatavat teavet ning vajavad uuendamist ja täiendamist, sest tehnoloogia areng on mõjutanud ka teabe avalikustamise võimalusi. Mittesiduvad aktid on enamasti suunatud börsiühingutele ega ole järgimiseks kohustuslikud, kuid on ühiskonna arengu ja tehnoloogiliste uuenduste suhtes paindlikud. Sellest tulenevalt on äriühingutel kasulik lisaks kohustuslikele aktidele järgida ka soovituslikku teabeõiguse regulatsiooni, sest need on mõeldud efektiivse ja läbipaistva ühingujuhtimise tagamiseks.

Osaniku teabeõigus on väga laialdane võrreldes aktsionäriaga. Osaniku teabeõigus koosneb õigusest teavet küsida, dokumentidega tutvumise õigusest ja kohustuslikus korras avalikustatavast teabest. Osanikul on õigus juhatusele teavet küsida ja dokumentidega tutvumist nõuda ka väljaspool osanike koosolekut ning seda käsitletakse kui suhteliselt piiramatut õigust. Osanikul on õigus teavet saada osaühingut puudutavate küsimuste kohta, milleks on kõik, mis on seotud osaühingu juhtimisega, majanduslike suhetega, suhetega kolmandate isikutega. Lisaks on osaühingut puudutavateks küsimusteks juhatuse palgad,

osalused teistes ettevõtetes, ühingusisesed õiguslikud suhted, osa võõrandamine, tehtud või plaanitud maksed osanikele jne. Kohustuslikus korras tuleb avaldada ka raamatupidamisega seonduv teave. Osanikele antav teave peab olema õige ja usaldusväärne. Osaniku teabeõigus ei ole täiesti piiramatu, vaid teatud juhtudel on juhatusel õigus keelduda informatsiooni andmast.

Aksionäri teabeõigus on tunduvalt piiratum kui osaniku vastav õigus. Aksionär on õigustatud teavet küsima eelkõige üldkoosoleku päevakorras olevate küsimuste kohta ning ainult põhjendatud huvi korral ka aktsiaseltsi üldise tegevuse kohta. Juhatus peab ise hindama, kas vastav teabenõue on õigustatud või küsitava teabe avaldamine aktsiaseltsi huve kahjustav. Teatud juhtudel on õigus teavet küsida ka väljaspool üldkoosolekut, kuid see ei tohi olla juhatusel koormav. Aksionäril ei ole õigust tutvuda aktsiaseltsi dokumentidega (välja arvatud kohustuslikus korras avalikustatavad dokumendid). Siiski võimaldab aksionäri aktsiaseltsi dokumentidega tutvumist erikontrolli instituut. Erikontrolli läbiviimise tulemused avalikustatakse aksionäridele, mille kaudu saab tutvuda ka aktsiaseltsi dokumentidega, sõltuvalt sellest, missugustele küsimustele on erikontroll suunatud. Sarnaselt osahingule tuleb aksionäri kohustuslikus korras esitada raamatupidamisega seotud teavet, mis on eelkõige suunatud aksionäride üldkoosolekul otsuste vastuvõtmiseks ja majandusaastaaruannete kinnitamiseks.

Sõltumata sellest, et osaniku teabeõigus on suhteliselt piiramatu, on juhatusel seadusest tulenevalt õigus keelduda osanikule ja aksionäri teabe andmisest. Keeldumise põhiliseks aluseks on oht, et kahjustada võivad saada äriühingu huvid, kuid on ka muid põhjusi teabe mitteandmiseks, eelkõige kui teabe andmine on äriühingule liialt koormav, aksionäri või osanikul on võimalik teavet iseseisvalt saada ning juhatusel puudub informatsioon, mida aksionär soovib. Otsustamaks, kas teavet anda või mitte, tuleb eeskätt lähtuda äriühingu huvidest, mitte juhatuse ega osaniku või aksionäri isiklikest huvidest. Teabe küsimise õigus ja dokumentidega tutvumise õigus on omavahel võrdsed, ei saa eelistada üht õigust teisele. Siiski taganetakse dokumentidega tutvumise õiguse lubamisest sagedamini, sest see on äriühingule koormavam ning äriühingu huvidele rohkem ohtu pakkuvam. Juhatus peab ise hindama ja kaalutlema, kas on alust teabenõudest keeldumiseks, mis piiripealsetel juhtudel on väga keeruline.

Juhatusel on kasulik järgida teabe andmise ja üldkoosolekute kokkukutsumise korda. Kui rikutakse osaniku ja aksionäri teabeõigust, siis neil on õigus pöörduda teabe saamiseks või teabeõiguse rikkumise kõrvaldamiseks kohtusse. Teabeõiguse rikkumiseks on õigustamatult teabe andmata jätmine kui ebaõige teabe avalikustamine. Kui on rikutud üldkoosoleku

kokkukutsumise korda, siis on koosolekul vastuvõetud otsused tühised. Ebaõige teabe alusel vastuvõetud otsused on kehtetuks tunnistatavad. Kuigi osanikele ja aktsionäridele on seadusega ette antud erinevad õiguskaitsevahendid oma teabeõiguse kaitseks, siis tihti peale ei ole neist abi, kui vajalikku teavet kohe ei saada. Kohtu vahendusel teabe nõudmine on ajakulukas ning isegi kui hiljem kohus leiab, et teabenõue on õigustatud ei pruugi see aktsionärile või osanikule enam vajalik olla.

Juhatusel on soovitatav järgida teabeõiguse regulatsiooni, sest kokkuvõttes kannatab kogu äriühingu tegevus, kui toimuvad erinevad rikkumised. Teabeõiguse mittekorrapärasel jagamisel ja edastamisel tekib äriühingu organite vahel informatsiooni asümmeetria, mis on tänapäeval üks põhilisi probleeme osauhingutes ja aktsiaseltsides. Informatsiooni asümmeetria on põhjustatud sellest, et äriühingus teatud osapooled tegutsevad ainult isikliku kasu nimel ega seisa ühingu huvide eest. Infosulg võib tekkida juhatuse ja aktsionäride vahel kui ka väikeaktsionäride ja enamusaktsionäride vahel. Aktsionärid ja osanikud soovivad saada äriühingu kohta võimalikult palju teavet, et erinevate otsustega maksimeerida isiklikku kasu ning juhid üritavad hoiduda teabe andmisest, et nende tegevust äriühingus ei saaks intensiivselt kontrollida. Sellest tulenevad negatiivsed tagajärjed eelkõige äriühingule, kuid ka äriühingu organid saavad kahjustada.

Osaniku ja aktsionäri teabeõiguse regulatsioon vajab Eesti siseriiklikul tasandil täpsustamist, sest praegune ÄS-i regulatsioon on pealiskaudne ega võimalda osanikul, aktsionäril ega juhatusel aru saada, mis ja kui suures ulatuses teavet on erinevatel osapooltel õigus nõuda ja kohustus anda. Tuleks konkreetsemalt määratleda, mis teavet on osanikul ja aktsionäril õigus saada ning mis dokumentidega on osanikul õigus tutvuda. Täpsemalt tuleks piiritleda ka juhatuse teabe andmisest keeldumise alused. Loomulikult peab juhatuse ise hindama, missugune teave on äriühingule kahjulik ning mille andmisest on õigus keelduda, kuid kasulik oleks sätestada kas või näitlik loetelu keeldumise alustest nagu on kirjas *AktG-s*. Järjest rohkem on osanikud ja aktsionärid huvitatud neile kuuluvatest õigustest ja nende teostamisest, mistõttu on oodata teabeõigusega seonduvate kohtuvaidluste arvu. Niigi keerulises majanduslikus olukorras on teabeõigusega seonduvad probleemid hukatusliku tähendusega eelkõige äriühingu enda jaoks, sest infosulg äriühingus ei võimalda sel korrapäraselt ja efektiivselt tegutseda. Olukorras, kus Eestis puudub selge arusaam osaniku ja aktsionäri teabeõigusest, peaksid erinevad pooled lähtuma mõistlikkusest ja otstarbekusest, seades esiplaanile äriühingu enda huvid.

Shareholder right to information in private limited company and public limited company. Summary

The aim of this study is to find out what kind of information about a company and to what extent shareholders of a company have a right to. Shareholder information rights are analyzed in private limited companies and in non-listed public limited companies. In Estonia shareholder's right to information is regulated very superficially and unclearly, which is the reason why the right to information needs to be analyzed and interpreted. Shareholders do not know to what kind of information they are exactly entitled to and the managers of a company do not know what kind of information should be disclosed to the shareholders.

The main problems that are disserted in this study include the independence of shareholder's information right, information to be disclosed to shareholders, breach of information right and shareholder protection, the influence of information asymmetry to the company and to the relations between the members of the company.

Firstly, the objectives and individuality of the shareholder right to information is disserted and different regulations of shareholder right to information is explored. It includes the comparison of compulsory and optional legal acts. In the second chapter the content and extent of the shareholder right to information is examined. The third chapter is centered on the performance of the information right, where the refusal of giving information, the breach of information right by managers and shareholder protection is analyzed. Finally, information asymmetry and its influence on the company's activities is examined.

Methodology used in this study are the analysis of domestic and German company law. Additionally European Union directives and different non-binding rules on shareholder right to information are analysed, as well as research of different theoretical literature on shareholder right to information.

This study shows that shareholder right to information is closely connected to corporate governance of private limited companies and public limited companies and influences a company's activities and efficiency. The general meeting of shareholders is the highest managing body of a company, even though shareholders do not take part in its everyday management. Shareholders in private limited companies can make decisions in matters that usually belong to managers competence. In order to take part in managing a company, shareholders need sufficient information about the company.

Information right is a non-property right, which is an individual right next to shareholder's voting right. This means that in addition to information about the questions in the agenda of the shareholders general meeting, shareholders have a right get informaton about the company's general activities and transactions that are not discussed in the general meeting. Shareholder right to information also realises outside the general meeting which refers to its individuality. The objectives of the right to information are to vote in the general meeting, to make a demand if the right is breached, to analyze capital arrangement, to influence the general meeting with questions and to enforce sahareholder's other rights. Most of the objectives realise outside the shareholders general meeting.

In Estonia sahareholder right to information is regulated by the Commercial Code and in Germany by the *Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (GmbHG)* and *Aktiengesetz (AktG)*. Also European Union directives and non-binding international laws have influenced the regulation of shareholder right to information. Unlike in Germany, Estonian regulation is superficial and unclear. European Union directives regulate mainly the disclosure of mandatory information, but they need updating and amending, because the development of technology influences information disclosure. On the other hand non-binding laws are flexible, but companies do not have to follow them. It would be useful for companies also to follow non-binding laws in addition to mandatory regulation, because they are meant to secure efficient corporate governance.

The shareholder right to information in a private limited company is very extensive compared to the shareholder right to information in a public limited company. Shareholder right to information in a private limited company consists of the right to ask and demand for information, to inspect company's documents and mandatory disclosure of information. Shareholder can demand information and inspection of documents outside shareholders meeting. Shareholder is allowed to get information about private limited company's matters, which includes everything in connection with managing the company, economic relations, relations with third parties. Additionally the company's matters include management remuneration, shares in other companies, legal relations inside the company, selling shares, payments to shareholders etc. Mandatory information disclosure means giving information about accounting. Information has to be accurate and trustworthy. Shareholder right to information in private limited company is not unlimited, in certain circumstances managers can refuse to give information to shareholders.

In public limited company shareholder right to information is much more limited. Usually shareholders can ask for information about items and matters that are on the agenda of the

general meeting. If a shareholder has a reasoned interest he can also ask for information about the company's general activities. Managers have to evaluate themselves, whether shareholder's demand for certain information is justified or whether it can cause harm to the company. In some circumstances shareholders can ask for information outside the shareholders general meeting, but it must not be too burdensome for the management. The shareholders of a public limited company cannot inspect the company's documents (except mandatorily disclosed documents). However, shareholder can inspect some documents if a special audit is carried out. The results of the special audit are disclosed to the shareholders, which allows them to inspect some company's documents, depending on matters the special audit is focused on. Similarly to the private limited company, accounting information is mandatorily disclosed to the shareholders of the public limited company in order to make decision at the general meeting and to confirm annual reports.

Even though shareholder right to information is quite unrestricted, managers can refuse to give information to the shareholders. The main reason for refusal is that giving information to shareholders can harm the company's interests, but there are also other reasons. For example if giving information is too burdensome for the company, shareholders can reach the information themselves or if the management does not have the information that shareholder wants. In order to decide, whether to disclose information to the shareholders, managers have to put company's interests above shareholders and their own interests. Shareholder right to ask information and to inspect company's documents are equal, but managers are more likely to refuse the inspection of documents, because it can cause more harm to the company. The management of the company has to evaluate and consider themselves, whether there is a reason to refuse to give information, which can be very complicated.

It is useful for the management to follow the requirements of giving information and calling the general meeting. If shareholder's right to information is breached, they can file a claim in order get information. Breach of shareholder information right can be unjustifiably refusing to give information and giving untrue information. If the procedure of calling a general meeting has been breached, the decisions that are taken there are void. Decisions based on untrue information can be invalidated. Even though shareholders have different ways to protect themselves, protection can be useless if they do not get information they need promptly. Court proceedings can take a lot of time and even if the court decides that certain information should be given to the shareholder it might be useless for him.

It is beneficial to follow shareholder right to information regulation, because in the end the company's business is harmed if the rules are not followed. If information is not disclosed

properly then information asymmetry is caused between the bodies of the company. Information asymmetry is a common problem in private limited companies and public limited companies. Information asymmetry is caused, because different bodies of the company follow only their own interests, leaving company's interests aside. Information problems can arise between managers and shareholders or between minority shareholders and majority shareholders. Shareholders want as much information about the company as possible in order to maximise their benefits and managers want to avoid giving information so that their actions could not be supervised. The company is the most influenced and harmed by the negative consequences.

In Estonia shareholder right to information needs to be specified, because the regulation in Estonian Commercial Code is superficial and unclear. Shareholders and managers do not know what kind of information should be disclosed and what should be refused to disclose. Estonian Commercial Code needs to be updated and new provisions have to be added regarding what information and to what extent shareholders can ask. Shareholders are more and more interested in their rights, including information rights. This means that the number of court disputes may arise. During complicated times in economy problems connected with information rights can be very bad for a company. Information asymmetry does not allow a company to function effectively. Different bodies and members of a company should be rational and reasonable, setting in front the company's interests.

Kasutatud allikate loetelu

Kasutatud kirjandus

1. Armour. J., Hansmann. H., Kraakman. R. Agency Problems and Legal Strategies. - The Anatomy of Corporate Law: A Comparative and Functional Approach. Ed: R. Kraakman (*et al*). 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2009.
2. Armstrong. C. S. jt. The role of information and financial reporting in corporate governance and debt contracting. - Journal of Accounting and Economics. 2010, no 50, p 181.
3. Aruste. V. Äriühing: Käsiraamat ettevõtte juhile. Haabneeme: Forenia, 2008.
4. Baumbach. A., Hueck. A. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung. Beck'sche Kurzkommentare. 18. Auflage. München: Beck, 2006.
5. Focus group meeting on corporate governance of non-listed companies, p 2. 02.12.2005. Available: <http://www.oecd.org/dataoecd/48/35/37190504.pdf>, 02.05.2012.
6. Greinoman. M. Aktsionäri mittevõraldised õigused. – Juridica, 2001, nr 1, lk 46.
7. Gustavus. E. Äriühinguõigus: Eesti kaubandus- ja registriõiguse õpik. Tallinn; Berliin: Eesti Justiitsministeerium, 2000.
8. Hertig. G., Kraakman R., Rock. E. Issuers and Investor Protection. - The Anatomy of Corporate Law: A Comparative and Functional Approach. Ed: R. Kraakman (*et al*). Oxford: Oxford University Press, 2005.
9. Hüffer. U. Aktiengesetz. Beck'sche Kurzkommentare. 6. Auflage. München: Beck, 2004.
10. Jõks. K. jt. Aktsiaselts: näidised ja kommentaarid. Tallinn, Käsiraamatute Kirjastus, 2007.
11. Kalas. M. Aktsiaseltsi vähemusaktsionäride kaitse probleemid. – Juridica, 1998, nr 6, lk 287.
12. Kallas. K. Finantsarvestuse alused. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda, 2002.
13. Kraakman. R. Disclosure and Corporate Governance: An Overview Essay. - Reforming Company and Takeover Law in Europe. Ed: G. Ferrarini (*et al*). Oxford: Oxford University Press, 2004.
14. Kõve. V. 10-aastane äriseadustik – tagasivaade senisele arengule. – Juridica, 2005, nr 9, lk 597.

15. Laffranque. J. Euroopa Liidu õigussüsteem ja Eesti õiguse koht selles. Tallinn: Juura, 2006.
16. Mathias M. Siems. The Case Against Harmonisation Of Shareholder Rights. - European Business Organization Law Review, 2005, No 6, p 542.
17. McCahery. J. A., Vermeulen. E. P. M. Corporate Governance of Non-listed Companies. Oxford : Oxford University Press, 2010.
18. Meerits. H., Kokk. A., Laub. G. Hea Ühingujuhtimise Tava. Kommenteeritud väljaanne. Arvutivõrgus:
http://www.merko.ee/upload/File/HYT/Hea_Yhingujuhtimise_Tava_kommenteeritud_valjaanne.pdf, 02.05.2012.
19. Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union - A Plan to Move Forward, 21.05.2003. Available: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2003:0284:FIN:EN:PDF>, 02.05.2012.
20. Ots. M. Aktsionäride üldkoosoleku otsuse tühisus ja kehtetus. - Juridica, 2001, nr 4, lk 239.
21. Report of the High Level Group of Company Law Experts on a Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe, Brussels, 4.11.2002. Available: http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/modern/report_en.pdf, 02.05.2012.
22. Saare. K. Eraõigusliku juriidilise isiku organi liikmete õigussuhted. - Juridica, 2010, nr 7, lk 485.
23. Zetsche. D. Shareholder Passivity, Cross-Border Voting and the Shareholder Rights Directive. Heinrich-Heine-University Duesseldorf, Faculty of Law, 2008, p 41.
24. Tohvri. H. Aktsionäri ja aktsiaseltsi vahelised õiguslikud suhted : bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, õigusteaduskond, tsiviilõiguse õppetool, 2003.
25. Vandeaudiitori aruanne kokkuleppeliste protseduuride kohta Arco Vara AS-s. 18.09.2011. Arvutivõrgus: <http://www.ap3.ee/images/publicationimages/ce80594b-0be0-40ae-9d15-10b6352153bc.pdf>, 02.05.2012.
26. Varul. P. jt (toim). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Komm vlj. Tallinn: Juura, 2010.
27. Varul. P. jt (toim). Võlaõigusseadus III. Komm vlj. Tallinn: Juura, 2009.
28. Werlauff. E. Euroopa Liidu ühinguõigus. Tallinn: Õigusteabe AS Juura, 1997.
29. Villems. T. Majandusaasta aruande koostamine. Tallinn: Teabekirjanduse OÜ, 2006.
30. Wirth. G (*et al*). Corporate Law in Germany. 2nd ed. München: Beck, 2010.
31. Wirth. G. , Arnold. M., Greene. M. Corporate law in Germany. München: Beck, 2004.

32. Vutt. A. Äriühingu organi otsuste vaidlustamisega seotud probleeme. - Juridica, 2005, nr 1, lk 57.

Kasutatud normatiivmaterjal

Eesti õigusaktid

33. Audiitortevuse seadus. RT I 2010, 9, 41; 22.09.2011, 3.
34. Raamatupidamise seadus. RT I 2002, 102, 600; 12.11.2010, 1.
35. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. RT I 2002, 35, 216; 06.12.2010, 1.
36. Võlaõigusseadus. RT I 2001, 81, 487; 08.07.2011, 6.
37. Äriseadustik. RT I 1995, 26, 355; 28.12.2011, 1.

Euroopa Liidu õigusaktid

38. Esimene nõukogu direktiiv tagatiste kooskõlastamise kohta, mida liikmesriigid äriühingu liikmete ja kolmandate isikute huvide kaitseks EMÜ asutamislepingu artikli 58 teises lõigus tähendatud äriühingutelt nõuavad, et muuta sellised tagatised ühenduse kõigis osades võrdväärseteks, 09.03.1968. ELT L 65, 9.3.1968, lk 8.
39. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2005/56/EÜ piiratud vastutusega äriühingute piiriülese ühinemise kohta, 26.10.2005. ELT L 310, 26.10.2005, lk 1.
40. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2007/36/EÜ noteeritud äriühingute aktsionäride teatavate õiguste kasutamise kohta, 11.07.2007. ELT L 184, 11.7.2007, lk 17.
41. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv, mis käsitleb äriühinguõiguses reguleeritavaid ühe osanikuga osahinguid, 01.10.2009. ELT L 258, 01.10.2009, lk 20.
42. Kaheteistkümmes nõukogu äriühinguõiguse direktiiv ühe osanikuga osahingute kohta, 30.12.1989. ELT L 395, 30.12.1989, lk 40.
43. Kuues nõukogu direktiiv, mis käsitleb aktsiaseltside jagunemist lähtuvalt asutamislepingu artikli 54 lõike 3 punktist g, 17.12.1982. ELT L 378, 17.12.1982, lk 47.
44. Neljas nõukogu direktiiv, mis põhineb asutamislepingu artikli 54 lõike 3 punktil g ja käsitleb teatavat liiki äriühingute raamatupidamise aastaaruandeid, 25.07.1978. ELT L 222, 25.7.1978, lk 11.
45. Nõukogu kolmas direktiiv, mis käsitleb aktsiaseltside ühinemist lähtuvalt asutamislepingu artikli 54 lõike 3 punktist g, 09.10.1978. ELT L 295, 9.10.1978, lk 36.

46. Seitsmes nõukogu direktiiv, mis põhineb asutamislepingu artikli 54 lõike 3 punktil g ja käsitleb konsolideeritud aastaaruandeid, 18.07.1982. ELT L 193, 18.7.1983, lk 1.
47. Teine nõukogu direktiiv, tagatiste kooskõlastamise kohta, mida liikmesriigid äriühingu liikmete ja kolmandate isikute huvide kaitseks EMÜ asutamislepingu artikli 58 teises lõigus tähendatud äriühingutelt nõuavad seoses aktsiaseltside asutamise ning nende kapitali säilitamise ja muutmisega, et muuta sellised tagatised ühenduse kõigis osades võrdväärseteks, 13.12.1976. ELT L 26, 13.12.1976, lk 1.

Muud õigusaktid

48. Aktiengesetz vom 6. September 1965 (BGBI. I S. 1089), zuletzt geändert durch Artikel 2 Absatz 49 des Gesetzes vom 22. Dezember 2011 (BGBI. I S. 3044).
Erhältlich: <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/aktg/gesamt.pdf>,
02.05.2012.
49. Deutscher Corporate Governance Kodex. Regierungskommission der Deutscher Corporate Governance Kodex. Mai 2010. Erhältlich: http://www.corporate-governance-code.de/ger/download/kodex_2010/D_CorGov_Endfassung_Mai_2010.pdf,
02.05.2012.
50. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung vom 20. April 1892 (RGBI. S. 477), zuletzt geändert durch Artikel 2 Absatz 51 des Gesetzes vom 22. Dezember 2011 (BGBI. I S. 3044). Erhältlich: <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/gmbhg/gesamt.pdf>, 02.05.2012.
51. Handelsgesetzbuch vom 10. Mai 1897 (RGBI. S. 219), zuletzt geändert durch Artikel 2 Absatz 39 des Gesetzes vom 22. Dezember 2011 (BGBI. I S. 3044). Erhältlich: <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/hgb/gesamt.pdf>, 02.05.2012.
52. Hea Ühingujuhtimise Tava. 01.01.2006. Arvutivõrgus: <http://www.fi.ee/failid/20050922HYT.pdf>, 02.05.2012.
53. OECD Principles of Corporate Governance, 2004. Available: <http://www.oecd.org/dataoecd/32/18/31557724.pdf>, 02.05.2012.

Kasutatud kohtupraktika

54. Bundesgerichtshof. Urteil des II Zivilsenat vom 25. Februar 1982. II ZR 174/80.
Erhältlich: <http://www.bundesgerichtshof.de>.
55. Bundesgerichtshof. Urteil des II Zivilsenat vom 26. April 2004. II ZR 155/02.
Erhältlich: <http://www.bundesgerichtshof.de>.

56. Euroopa Kohtu 15. juuli 1964. aasta otsus kohtuasjas 6/64: Flaminio Costa v. E.N.E.L., EKL 1964, lk 585.
57. RKTKm 3-2-1-29-08. AS Alexela Logistics määruskaebus Tallinna Ringkonnakohtu 23.01.2008. a määrusele AS Alexela Logistics avalduses AS Oiltanking Tallinn juhatuselt teabe saamiseks. RT III, 17.09.2008, 35, 234.
58. RKTKm 3-2-1-35-08. Dorel Kangur, Artur Staškevitš, Viktor Ignatovitš, Rein Leibaku ja Valeri Kobozev määruskaebus Tallinna Ringkonnakohtu 22.02.2008. a määrusele Dorel Kanguri, Artur Staškevitši, Viktor Ignatovitši, Rein Leibaku ja Valeri Kobozevi avalduses Tondi Elektoonika AS-i erikontrolli korraldamise otsustamiseks ja erikontrolli läbiviija määramiseks.
59. RKTKm 3-2-1-9-11. Majaekspert Invest aktsiaselts määruskaebus Tallinna Ringkonnakohtu 08.11.2010. a määrusele Majaekspert Invest aktsiaselts avalduses osauhingus Baliset erikontrolli määramiseks.
60. RKTKo 3-2-1-108-10. AS Latvijas Naftas Tranzits kassatsioonkaebus Tallinna Ringkonnakohtu 18.05.2010. a otsusele AS Latvijas Naftas Tranzits hagi AS GILD Financial Advisory Services vastu dokumentidega tutvumise lubamiseks.
61. RKTKo 3-2-1-13-99. Vallo Saare kassatsioonkaebus Tallinna Ringkonnakohtu 07.09.1998 otsusele Vallo Saare hagi AS Kinnisvaraekspert vastu aktsionäride erakorralise üldkoosoleku otsuste kehtetuks tunnistamiseks. RT III, 03.03.1999, 6, 62.
62. RKTKo 3-2-1-145-04. OÜ Amaterasu kassatsioonkaebus Tallinna Ringkonnakohtu tsiviilkolleegiumi 15. 06. 2004. a otsusele OÜ Amaterasu hagi AS NG Investeeringud vastu aktsiate ülevõtmise õiglase hüvitise määramiseks ja 149 648 krooni 38 senti saamiseks. RT III, 13.01.2005, 3, 27.
63. RKTKo 3-2-1-7-10. Vambola Raig kassatsioonkaebus Tartu Ringkonnakohtu 12.10.2009. a otsusele Vambola Raigi hagi Neeme Raigi, Kaie Raigi ja Aarne Karu vastu solidaarselt 5 000 000 krooni, viivise 2 200 065. 50 krooni ja lisanduva viivise väljamõistmiseks.